

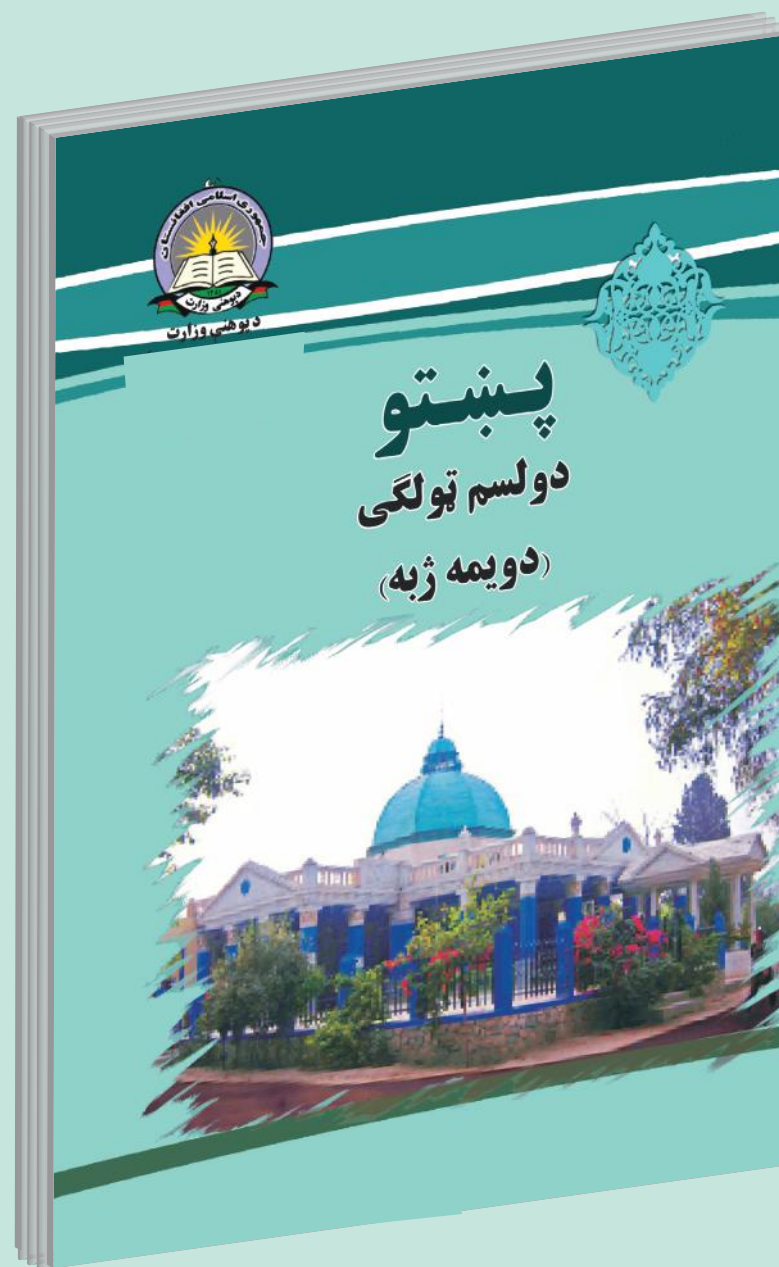

د ښوونکي کتاب

د پښتو ژبې د تدریس لارښود

دولسم ټولگی

(د دري ژبو لپاره)

د پښتو ژبې د تدریس لارښود - دولسم ټولگی (د دري ژبو لپاره)

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د تورې
د بلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کور دی
د ترکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجر دي
هم ایماق، هم پشه پان	براهوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پر شنه آسمان	دا هېواد به تل ځلېږي
لکه زړه وي جاویدان	په سینه کې د آسیا به
وایو الله اکبر وایو الله اکبر	نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د ښوونکي لارښود
پښتو ژبه او ادبیات
دولسم ټولگی
(د دري ژبو لپاره)

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: د پښتو ژبې او ادبیاتو د تدریس لارښود

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د پښتو دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادیت دیپارتمنت غړي

ټولګی: دولسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هجري شمسي

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ

دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو. څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکي، زده کوونکي، کتاب، ښوونځي، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو او د ښوونکو د تدریس لارښود محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، د دې لارښود څخه په گټې اخیستنې سره، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤلیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د څیرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې لارښود کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

لړلیک

سرلیکونه

مخ

۱. سریزه:
۱. ښوونیز یا تعلیمي نصاب څه شی دی؟
۲. د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي
۴. په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)
۱۰. د تدریس لارې چارې (ستراتیژي) او نمونې
۱۶. د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه
۱۸. د مضمون د تدریس لارښود
۱۹. لومړی لوست: حمد
۲۱. دویم لوست: نعت
۲۳. درېم لوست: پښتانه او پښتو
۲۶. څلورم لوست: خبرې اترې
۲۸. پنځم لوست: پیر محمد کاکړ
۳۱. شپږم لوست: پښتو ادب معاصره دوره
۳۴. اووم لوست: ګلدرسته
۳۷. اتم لوست: علامه پوهاند عبدالحي حبيبي
۴۰. نهم لوست: هوایي ډګر ته
۴۲. لسم لوست: په قفس کې بندي بلبل
۴۶. یوولسم لوست: غزل
۴۹. دولسم لوست: د پښتو ادب تذکرې
۵۲. دیارلسم لوست: متلونه او محاورې
۵۵. څوارلسم لوست: حلیمه خټکه
۵۸. پنځلسم لوست: بهرني پښتو پوهان
۶۱. شپاړسم لوست: پندونه
۶۳. اوولسم لوست: د کانکور آزمویني لپاره چمتووالی
۶۵. اتلسم لوست: هنري ادبي نثر
۶۸. نولسم لوست: د کندهار پښتو ادبي انجمن
۷۰. شلم لوست: د شاعر زړه

۷۳	یو ویشتم لوست: د پښتو ولسي ادبیات
۷۶	دوه ویشتم لوست: سید شمس الدین مجروح
۷۸	درویشتم لوست: د پوهنتون د کانکور
۸۰	څلرویشتم لوست: پښتو ادبي مکتبونه
۸۳	پنځه ویشتم لوست: د پښتو نثر ډولونه
۸۵	شپږ ویشتم لوست: ګابریل ګولیت
۸۷	اووه ویشتم لوست: پښتو ناول
۹۰	اته ویشتم لوست: قافیه

ښوونيز يا تعليمي نصاب څه شی دی؟

په دې اړه چې تعليمي نصاب څه شی دی، هرڅوک بېلابېل نظر لري، څوک يې درسي مفردات گڼي او څوک يې درسي کتاب بولي. د ښوونې او روزنې پوهانو يې بېلا بېل تعريفونه کړي دي. تعليمي نصاب له ټاکلې پوهې، مهارتونو او ذهنتونو څخه عبارت دی چې يوه تعليمي موسسه يې زده کړه د خپلو زده کوونکو لپاره په پام کې نيسي. په بله وينا تعليمي نصاب د يوې تعليمي موسسې د ښوونيزو او روزنيزو زده کړو د پروگرام ټولې زده کړې دي چې درسي کتاب، درسي مرستندويه توکي، د ښوونکي لارښود، تجربې او عملي کارونه پکې شامل دي. په لنډ ډول ويلای شو، چې ښوونيز يا تعليمي نصاب هغه لارښود دی چې د ښوونې او روزنې ټول فعاليتونه پکې شامل او تر لاسه کول يې هدف دی.

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي هدفونه، د افغاني ټولنې د ارزښتونو او د علم او پوهې د هراړخيزې پراختيا په پام کې نيولو سره ښوونې او روزنې ته د يوې ټولنې د اړتياوو پر بنسټ ټاکل شوي دي. تعليمي نصاب تل د بدلون په حالت کې دی او د بشري ټولنې ورځنيو غوښتنو ته د ځواب ويلو په خاطر لا پسې غوړېږي او پراختيا مومي.

هغه څه چې نن يې د ښوونې او روزنې د ماهرينو پام ځانته اړولی، ددې پوښتنې ځواب دی، د مفرداتو چمتو کونکي او د درسي کتابونو ليکوال بايد په ټاکلو لارو چارو څه شی، څرنگه او څومره زده کوونکو ته ورزده کړي چې په اوسني او راتلونکي ژوند کې يې گټور وي؟

ټول په دې نظر دي چې کوچنيان په بېلابېلو شرايطو کې وده کوي او په راتلونکې کې له نوو موضوعگانو سره مخامخ کېږي. له دې امله زياتره ددې پېژندل ډېر سخت دي، چې هغوی ته د څه شي زده کړه اړينه او د څه شي ورته نه ده او د زده کړې تر ټولو اغېزمنه لاره کومه يوه ده.

له بله پلوه د ځوانۍ پېر د خپلواکې پرېکړې د نيولو، د مسؤليت د منلو، راتلونکې ته د کتنې او په مسايلو کې بيا غور په څېر ځانگړتياوو له مخې دا پېر له نور پېرونو څخه جلا کوي. ځوانان له ټولنې سره رغنده راشه درشه او د لويانو نړۍ ته د ورننوتو لپاره د بېلابېلو وړتياوو موندلو ته اړتيا لري. هغوی بايد پوه شي هغه ټولنه څنگه ده چې دوی پکې اوسېږي او څومره پوه او علمي وړتياوې ورته پکار دي. هغوی ځان پېژندنې ته اړتيا لري، پېښو او حوادثو ته څنگه گوري، حقايق څنگه درک کولای شي، څنگه انتخاب کولای شي او څنگه عمل کوي؟ هغوی هغه پوهې ته اړتيا لري چې يې فکر کولو، مطالعې او په ټولنيز ژوند کې تحقيق ته وهڅوي.

پورته وينا ته په پام د (اړوند ټولگي) د درسي مفرداتو په چمتو کولو کې، په داسې حال کې چې له علمي اړتياوو سره تړاو لري، د زده کړې په نوو لارو چارو ټينگار شوی، ترڅو زده کړه د پخوانيو لارو چارو پر ځای پر هغه زده کړې ډېر ټينگار وشي چې د فعالې، گډې، ابتکاري او انتقادي زده کړې په لارو چارو ولاړه وي.

په فعالې او گډې (مشارکتې) زده کړې يا فعالې زده کړې (Active Learning Method) کې ښوونکي د تدريس په بهير کې ستره ونډه لري. د ښوونکي دنده په دې نقش کې د معلوماتو او پوهې په لېږدونه پای ته نه رسېږي. هغه زده کړې، تجربې، غوږ نيولو او حفظولو پورې تړلې نه بولي. په دې نقش کې ښوونکي د زده کړې د تر پام لاندې شرايطو لارښود او مرسته کوونکی دی. هغه د مطلبونو د يو اړخيز انتقال پر ځای د زده کړې پر لارو چارو، د تجربې په ترلاسه کولو او د مسئلې په حلولو ډېر ټينگار کوي. د ښوونکي د لارښود د کتاب يوه موخه هم د زده کړې لپاره د لارو چارو وړاندې کول دي.

د ښوونکي ددې لارښود د تالیف د نورو موخو او لاملونو په ترڅ کې د زده کړو د موخو څرگندول، د محتوا (متن) د ټاکلو اصول او د دولسم ټولګي د پښتو ژبې د لوست کتاب ارزول دي.

اړوند درسي کتاب د پښتو ژبې د زده کړې لپاره چمتو شوی او د زده کوونکو د زده کړې لپاره پکې د ډېرو تجربو رامنځته کول په پام کې نیول شوي دي، له دې امله د ښوونکي د لارښود د کتاب چمتو کول اړین بلل شوی دی. باید ومنو چې تدریس او زده کړه یو ابتکاري او تجربې کار دی او نوښتګر او مبتکر ښوونکي په دې برخه کې نوي، نوي شیان او لارې چارې رامنځته کوي. دا باید هم له یاده ونه ایستل شي چې د زده کړې د ستراتیژۍ په ټاکلو کې، موخو، د ارزونې له لارو چارو، د زده کوونکو د ګډون شونتیا او نورو اصولو ته، چې د ارواپېژندنې، د ترتیبي ارواپوهنې او د زده کړې له ارواپوهنې سره په همغږۍ کې زموږ په وړاندې پراته دي، سمه پاملرنه وشي. له یاده ونه ایستل شي، چې متن د کومو اصولو له مخې وټاکل شي، د محتوا د همغږي کولو اصول کوم دي؟ د تدریس او ارزونې لارې چارې کومې دي او څه اهمیت لري؟ دا چې د مهمو مفهومونو راییستل څنګه سرته رسیږي، د ښوونکي په دې لارښود کې څرګند شوي دي.

د ښوونکي لارښود

د ښوونکي لارښود د ښوونکو د زده کړې یوه وسیله ده؛ هغه کتاب دی چې له ښوونکي سره مرسته کوي د یو درسي ساعت او یا د تعلیمي دورې په اوږدو کې د خپل تدریس پلان چمتو کړي. د ښوونکي په لارښود کې د هر لوست عمومي او خصوصي موخې، د تدریس وسایل، لارې چارې، د زده کوونکو د انګېزې پارول، د ښوونکي فعالیتونه، د زده کوونکو فعالیتونه، د زده کوونکو د زده کړې د تحکیم برخه او ارزونه او په پای کې د لوست په اړوند اضافي معلومات او اخځلیکونه په پام کې نیول شوي دي. د ښوونکي لارښود ددې لپاره لیکل کېږي، چې ښوونکي د درسي پلان له جوړولو او د زده کړې په یو پړاو کې د ښوونې او روزنې له عمومي موخو سره بلد کړي. له ښوونکو سره مرسته وکړي د هر لوست مفاهیم او موضوعات وپېژني، د لوست په اړوند ورته اضافي معلومات چمتو کړي، د هېواد په ټولو ښوونځیو کې د درسي کتاب د یو خپل او همغږي تدریس لپاره لاره هواره کړي او په دې توګه د افغانستان په ټولو ښوونځیو کې د لوست تدریس په پام کې نیول شوې دورې کې سرته ورسوي او درسي کتاب بشپړ کړي. دا خبره اړینه کړي، چې درسي کتاب، هغسې چې د هېواد په پلازمېنې یا د بل لوی ښار په کوم عصري ښوونځي کې تدریسېږي، د هېواد د لرې پرتو ولسوالیو او بانډو په ښوونځیو کې هم هماغسې یو خپل او یو راز تدریس شي او لکه چې ویل کېږي د یو متوازن او هر اړخیز معارف لپاره په ټول هېواد کې لاره هواره کړي.

د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون په شپاړسمه، درې څلوېښتمه، څلور څلوېښتمه، پنځه څلوېښتمه، شپږ څلوېښتمه او اووه څلوېښتمه ماده کې د درج شوو احکامو او د افغانستان د پوهنې د قانون د شپږمې، اوومې مادې او نورو احکامو له مخې او د هېواد د معنوي او مادي اړتیاوو او واقعیتونو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د نظام د اساسي لیکو د انځورولو په خاطر د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي په لاندې ټکو کې رانغاړل کېږي:

۱. د خدای ﷻ پالنې، د اسلامي احکامو او ارزښتونو تطبیق ته د پابندۍ، وطن دوستۍ، د ملي یووالي ټینګښت، ګډ ژوند او بشر دوستۍ په روحیې د هېواد د ماشومانو، تنکیو ځوانانو او ځوانانو لپاره، که ښځینه وي یا نارینه، د ښوونې او روزنې د زمینو چمتو کول،

۲. له خپلواکۍ، ملي واکمنۍ، د ځمکنۍ بشپړتيا، اسلامي ورورولۍ، ملي پيوستون، له سولې سره د مينې او فرهنگي بډاينې څخه د دفاع، د توپير او زور زياتي د ټولو بڼو او ډولونو د له منځه وړلو د روحي پياوړتيا،
۳. د ښوونيزو او روزنيزو موسسو بيا رغول، جوړول، پراختيا او سمبالول،
۴. په نړۍ کې له علمي مثبتو بدلونونو سره جوخت د هېواد د ښوونيز او روزنيز سيستم پراختيا،
۵. د نورو هېوادونو له ښوونيزو او روزنيزو رغندو او برياليو تجربو څخه گټه اخيستن،
۶. د جنس، توکم، ژبې، مذهب، نژاد او ټولنيز دريځ له په پام کې نيولو پرته ټولو ته تر لومړنيو او منځنيو (۱-۹) ټولگيو پورې په جبري او وړيا توگه د لومړنيو زده کړو چمتو کول،
۷. په (دولتي او خصوصي) ښوونځيو کې په هغو ژبو تدريس، چې په اساسي قانون کې تسجيل شوي دي.
۸. د اسلام د سپېڅلي دين له زده کړو، د افغانستان د اسلامي جمهوريت د اساسي قانون د ارزښتونو او د افغاني ټولنې له دودونو سره سم او د پيداگوژيکي اصولو او عملي تجربو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د کيفي بڼه والي په خاطر د افغانستان د پوهنې سيستم د هلکانو او نجونو د جلاوالي پر بنسټ ولاړ دی. له دې امله گډه زده کړه د لومړنۍ دورې له دريم ټولگي څخه وروسته د زده کړې په هيڅ يوه موسسه کې، که دولتي وي يا خصوصي، په کورونو، ورزشي کليپونو او نورو ځايونو کې مجاز نه ده.
۹. د دريمو ژبو تدريس (د اساسي قانون ۱۶ ماده) په اړوندو سيمو کې د يو مضمون په توگه،
۱۰. د بېخايه شوو کورنيو، کډوالو او د ځانگړو اړتياوو لرونکو زده کوونکو ته د ښوونې او روزنې د زمينو چمتو کول،
۱۱. د اسلامي زده کړو د مدرسو، عمومي زده کړو، حرفوي او مسلکي ښوونځيو او د ښوونکو د روزنې موسسو پراخوالي او د هغوی سمبالول،
۱۲. د ښوونکو د علمي او مسلکي سوبې لوړول،
۱۳. د ښوونکو د ژوندانه د حالت سمول،
۱۴. د بيسوادۍ د له منځه وړلو، د حياتي سواد او د کارگري متممو ښوونځيو (نارينه او ښځينه) د پراخوالي لپاره هلې ځلې،
۱۵. د افغانستان د پلي شوو قوانينو په اډانه (چوکاټ) کې د پوهنې د مسلکي تخصصي، اداري ظرفيتونو په رغولو، سمبالولو او لوړولو کې د هېوادونو، نړيوالو موسسو، غير دولتي موسسو او اشخاصو له بي غرضه او بشر دوستانه مرستو او ونډې څخه ملاتړ،
۱۶. د متوازن معارف پياوړتيا او د هېواد په مرکز او ولايتونو کې د ښوونيزو او روزنيزو امکاناتو سم او عادلانه ویش،
۱۷. د تاوتریخوالي، تبعيض، ناروا جگړو، نشه يي توکو، مسکراتو او اخلاقي مفاسدو په څېر د ناوړو پدېدو پر زیانونو د زده کوونکو خبرول،
۱۸. ازادۍ، سولې، سوله ييز گډ ژوند، شورا او دموکراسۍ، بشري حقونو ته درناوی او د استوگنې د چاپيريال د ساتنې په څېر غوره ارزښتونو ته د زده کوونکو لارښوول،
۱۹. له اسلامي احکامو او ارزښتونو سره سم د نجونو ښوونې او روزنې ته هراړخيزه پاملرنه او د نجونو او هلکانو د ښوونځيو ترمنځ د توازن رعايت،
۲۰. د خاصو زده کړو (ډېرو هوښيارو، پندو، کڼو او ذهني وروسته پاتې زده کوونکو) ته پام او د ښوونې او روزنې لپاره يې اغېزمنې او گټورې لارې چارې لټول،

۲۱. د هېواد د پلي شوو قانونونو په اړانه کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې د تعلیمي نصاب، په (دولتي او خصوصي) ښوونځیو کې له تدریس او درسي موادو څخه د گټې اخیستنې څارنه او نظارت،

۲۲. د ورزش، سپورت او بدني روزنې د ودې لپاره د زمينې چمتو کول،

۲۳. د علمي بریاوو او مسلکي تجربو د راکړې ورکړې په موخه د تعلیمي نصاب د پراختیا، د اسلامي زده کړو د معینیت او د ښوونکو د روزنې، د ساینس د مرکز د ریاستونو او په هېواد کې د اړوندو پوهنتونونو او نورو ارگانونو تر منځ د اړیکو ټینګښت او د لا زیاتې همغږۍ رامنځته کول،

۲۴. د افغاني ټولنې له اړتیاوو سره سم د اسلامي زده کړو د مدرسو هراړخیزه وده، پراختیا او رغنده کول.

د لوی خدای ﷻ په مرسته به د هېواد په پوهنې کې ددغې پالیسۍ په پلي کولو لاندې لویې پایلې ترلاسه شي:

– په اسلامي روحيې د هېواد د اولاد روزل، د الله جل جلاله د رضا ترلاسه کول او د یوې سوکاله او ښکمرغې

ټولنې رامنځته کول،

– د ملي هویت ساتنه،

– د مسلمانو، هېوادپالو، ګټورو، ژمنو او متمدنو انسانانو په توګه د هېواد د اولاد سالمه روزنه،

– د نړۍ او ټولنې له علمي معیارونو سره سم د بریمن تطبیق په موخه د پوهې، مهارتونو او رغنده تفکر تر لاسه کول،

– د کار موندلو لپاره د لازمو وړتیاوو د ترلاسه کولو او د کار مارکیټ ته په بري سره د ننوتو په منظور د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)

د هېواد د ښوونې او روزنې نظام د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د احکامو، د پوهنې د قانون او

پالیسۍ پر بنسټ او د افغاني ټولنې اړتیاوو او واقعیتونو ته په پام د زده کوونکو د سالمې روزنې په خاطر لاندې موخو ته ځان رسوي:

الف — عقیدتي او اخلاقي موخې

۱. د اسلام د سپیڅلي دین پر اساساتو او ارزښتونو د ایمان او عقیدې پیاوړتیا، د قرآني زده کړو او د پیغمبر صلی

الله علیه وسلم د حدیثو پر بنسټ د اسلامي لید پراخوالی،

۲. د خدای ﷻ د پیژندنې په منظور د ځان پیژندنې د روحيې پیاوړتیا،

۳. پر ځان د ویسا او پر اخلاقي ښیګڼو د پابندۍ د روحيې پیاوړتیا،

۴. د نظم او د دسپلین د منښت د روحيې وده او روزنه او د قانوني احکامو او ارزښتونو منل،

۵. د دیني، ټولنیزو، ښوونیزو او روزنیزو ارزښتونو په وړاندې مسؤلیت ته د غاړې ایښودلو د روحيې پیاوړتیا،

ب — د زده کړې او روزنې موخې

۱. د زده کړې د مهارتونو لاسته راوړل او پیاوړتیا، لکه: اوریدل، خبرې کول، لوستل، لیکل، په رسمي او بهرنیو ژبو کې د شمېر او حسن خط کارول،

۲. د پوهنو، فنونو او معاصرې تکنالوژۍ زده کړه او د اړتیا وړ فردې او ټولنیزو مهارتونو ترلاسه کول،

۳. د زده کړې د وړتیاوو وده او د زده کړې په اوږدو کې ځانې زده کړه او ارزونه،

۴. په علمي، ادبي، فرهنګي او فني ډګرونو کې د تفکر، استدلال، مطالعې، څېړنې، تشخیص او نوښت د وړتیاوو وده او پراختیا،

۵. د فردي او ټولنيزو ستونزو د پېژندلو او هوارۍ لپاره د وړتياوو ترلاسه کول،

ج — فرهنگي، ادبي او هنري موخې

۱. د فرهنگ، ادب او رغنده هنر په برخو کې د زده کوونکو د فطري وړتياوو وده او پراختيا او د تاريخي، فرهنگي، ادبي پاته شونو (ميراثونو) او شتمنيو د پېژندلو، ساتلو او د درناوۍ روحیه،
۲. د افغانستان، اسلامي تمدن او د نورو هېوادونو له تاريخ، ادب او فرهنگ سره پېژندگلوي،
۳. د فرهنگ، ملي هنرونو، د افغاني ټولنې د غوره او سالمو ادابو او دودونو پراختيا او د هغوی د اصالت ساتنه،
۴. د تمرين او يوکسيزو او ډله ييزو فعاليتونو له لارې د ادبي او هنري مهارتونو پراختيا،

د — مدني او ټولنيزې موخې

۱. د خپلواکۍ، وطن دوستۍ او ازادۍ غوښتلو، د اسلامي ارزښتونو او ملي نواميسو د ساتنې د روحيې پياوړتيا او د انسانانو د حقوقو د عدالت او رعايت په بنسټ د کورنيو اړيکو ټينګښت،
۲. د اسلامي ورورولۍ، مرستې، سولې، ټولنيز عدالت، ملي او نړيوال پيوستون د روحيې پياوړتيا،
۳. د خير غوښتنې د حس پراختيا، د اخلاقي فضايو لوړتيا او له زور زياتي او ناروا جګړو سره ضدیت، له نشه يي توکو، مسکراتو، اخلاقي او ټولنيزو مفاسدو سره مبارزه،
۴. قانون ته د درناوۍ او د هغې د منښت د روحيې پياوړتيا او د توکم، جنس، عمر، اقتصادي او ټولنيز دريځ او سياسي تړاو له په پام کې نيولو پرته د هېواد د ټولو اتباعو د قانوني حقوقو ملاتړ،
۵. په ټولنيزو اړيکو کې د زغم، سربښندنې او اېثار د روحيې پراختيا او ټولنيزې ګټې پر فردي ګټو پرمخ کول،
۶. د انتقاد او انتقاد منلو، زغم او د نورو رايو ته د درناوۍ د روحيې پياوړتيا،
۷. انساني کرامت ته د درناوۍ د روحيې پياوړتيا او پراختيا، د اشخاصو د حرمت ساتل، د معاشرت او په ټولنيزو اړيکو کې د بشري حقونو رعايت،
۸. په سوله ييز او رغنده ډول د توپيرونو او شخړو د هوارولو د روحيې پياوړتيا،
۹. د زغم او د نورو د منلو د فرهنگ پياوړتيا،
۱۰. د بشري ټولنې له علمي او تخنیکي تجربو او مثبتو برياوو څخه د ګټې اخيستنې د روحيې پياوړتيا،
۱۱. د هر ډول تبعيض د ردولو او له منځه وړلو د روحيې پياوړتيا او پراختيا،
۱۲. د بشري انساني دريځ ته د درناوۍ د روحيې پياوړتيا او له بشو څخه ملاتړ،
۱۳. د مور پلار، مشرانو، ګاونډيانو، هېوادوالو او د نورو انسانانو حقونو ته د درناوۍ د روحيې پياوړتيا،
۱۴. د استوګنې د چاپيريال او سمسورتيا د ساتنې د روحيې پياوړتيا، پر څارويو زړه سوی او طبيعي ژوندانه او نباتاتو ملاتړ،
۱۵. د اوبو د زيرمو د ساتنې د روحيې پياوړتيا، د اوبو په کارولو کې زياتی (افراط) نه کول او د سيندونو، ويسالو، کاريزونو او څاګانو د اوبو له ککړتيا څخه مخنيوی.

هـ — اقتصادي موخې

۱. په انساني ژوند کې د اقتصاد پر ارزښت پوهېدل، د ټولنې پراختيا او اقتصادي ودې او له کورني اقتصاد او فردي سلوک سره د اقتصادي فعاليتونو تړاو ته پاملرنه،
۲. د کار پر ارزښت او اهميت پوهېدل او د بيوزلۍ د له منځه وړلو په خاطر په گټورو دندو کې د کار د روحيې پياوړتيا،
۳. د سپما، قناعت، اسراف او تجمل د مخنيوي د روحيې رامنځته کول او ځواکمنول،
۴. د هېواد د اقتصادي سرچينو پېژندل او له هغو څخه د استخراج په سمو لارو چارو پوهېدل او د ملي گټو، شتمنيو او پانگو د ساتلو د روحيې پياوړتيا،
۵. د تکنالوژۍ له پرمختگ سره يوځای د بيلابيلو حرفو او توليدي دندو پېژندل، د ملي عايداتو د زياتوالي او د بېکارۍ او د بل پر اوږو د بارېدو د مخنيوي په موخه د لاسي او سيمه ييزو صنايعو احيا او دودول،
۶. په معاملو او اقتصادي فعاليتونو کې د اخلاقي اصولو د رعايت د روحيې پياوړتيا او د نامشروعو اقتصادي فعاليتونو پر خلاف مبارزه،
۷. د حرفه يي فعاليتونو د زده کړې هڅول،
۸. د عرضې او تقاضا پر اړيکو د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،
- د انصاف او د کار د اخلاقو دودول او پر کار د گومارونکو او کارکوونکو ترمنځ د کار قانون ته درناوی.

و — روغتيايي موخې

۱. د پاک ساتنې (حفظ الصحې) او د فردي او ټولنيزې روغتيا په اړه د رغنده ژوند په لارو چارو پوهېدل،
 ۲. د عمومي حفظ الصحې او د چاپيريال د پاک ساتنې د روحيې پراختيا،
 ۳. له ناروغيو څخه د ساتلو په موخه له روغتيايي پوهې څخه برخمن کېدل او د اساسي مهارتونو پياوړي کول،
 ۴. د لارو چارو او شرايطو په رامنځته کولو د بدني او رواني روغتيا تامينول او د سالمو تفريحگانو لپاره د بدني روزنې، ورزش او د سمسور چاپيريال چمتو کول،
 - د مور او ماشوم روغتيا ته پاملرنه او د هغوی ننگه او ملاتړ.
- د ثانوي دورې (له ۱۰ — ۱۲ ټولگي) هدفونه:**
- د تيرو ښوونيزو او روزنيزو دورو د برياوو ځواکمنول او لوړو زده کړو ته چمتووالی،
 - د تفکر د ځواک وده او لا پراختيا، په ديني مسايلو او اعتقادي بنسټونو کې ژور فکر او د معلوماتو تر لاسه کول او د ژوندانه د نظام په توگه د اسلام د دين له زده کړو سره د زده کوونکو زيات بلدول،
 - د نفس پاکوالی او پر خدای جل جلاله او اسلامي لارښوونو باندې د ايمان پر بنسټ د اخلاقي فضيلتونو پياوړي کول،
 - په زده کوونکو کې د ښوونې او روزنې د روحيې پياوړتيا او د مناسبو زمينو چمتو کول،
 - د پوهنو، بشري تجربو او پرمختللي تکنالوژۍ په مرسته په طبيعت کې د موجودو قوانينو او د نړۍ د اسرارو د پېژندلو لپاره هلې ځلې،
 - د رسمي او مورنۍ ژبې لا ښه زده کړه، د زده کوونکو د ادبي پوهې پراختيا او د بهرنيو ژبو زده کړه،
 - د اړتيا وړ پوهنو او فنونو زده کړه او د فردي او ټولنيزو مهارتونو ترلاسه کول،

- له اسلامي ارزښتونو او د ملي فرهنگ له مثبتو غوښتنو سره سم له هنر سره د زده کوونکو بلدول او له هغو څخه معقوله گټه اخیستل،
- د هېواد د ادبي، فرهنگي، هنري او تاریخي میراثونو د ساتنې د روحيې وده،
- د مرستې روحيې او رغنده سیالیو ته د زده کوونکو د مینې وده او پراختیا،
- د ملي نوامیسو د ساتنې د روحيې پیاوړتیا او د اسلامي حقوقو او اخلاقو پر بنسټ د کورنیو اړیکو د بنسټ ځواکمنول،
- د خیر غوښتنې د حس پیاوړتیا، د اخلاقي فضیلتونو او د سوله غوښتنې د فضایلو لوړتیا، له تاوتریخوالي او ناروا جگړو سره ضدیت، له نشه یي توکو، الکولي څښاک او اخلاقي مفاسدو سره مبارزه،
- مسؤلیت ته د غاړې ایښودلو د روحيې پیاوړتیا، د کورنیو او ټولنیزو چارو سم سرته رسول او په اسلامي، فرهنگي او ټولنیزو چارو کې ونډه اخیستل،
- په ټولنیزو اړیکو کې د زغم، سربښندنې او ځان تېرېدنې د روحيې پیاوړتیا او ټولنیزو گټو پر فردي گټو لومړیتوب،
- د سبا ورځې لپاره د زده کوونکو چمتو کول، د کورنۍ د جوړښت له ارزښت او په هغې پورې له اړوندو شرعي احکامو څخه خبرتیا،
- د اقتصاد ارزښت ته پام او د زده کوونکو معنوي بشپړتیا او سوکالۍ ته د رسیدو د یوې وسیلې په توګه د هغې رغنده وده،
- د ښوونې او روزنې په بهیر کې د ځاني ارزونې د وړتیاوو ځواکمنول،
- له ورزش سره د زده کوونکو د مینې پراخول او د بدني او رواني روغتیا څارنه،
- د فرهنگي يرغل په وړاندې له زده کوونکو سره مرسته او له بیخايه پېښو او تقلیدونو څخه د هغوی د مخنیوي او د افغاني او اسلامي ارزښتونو او هویت د ساتلو له لارې د وخت د مثبتو پرمختګونو او تکنالوژۍ څخه د استفادې د روحيې پیاوړتیا،
- د زده کوونکو د استعدادونو د روزلو په موخه په فرهنگي او ټولنیزو فعالیتونو کې د هغوی د ګډون د روحيې پیاوړتیا،
- د مطالعې او د کتاب لوستلو د فرهنگ وده.

د منځپانګې د غوره کولو لارې چارې

د منځپانګې په غوره کولو کې لاندې اصول په پام کې نیول شوي دي:

له اړتیاوو او علاقه مندی سره همغږي، اعتبار (د منطقي، پرله پسې والي، له پلټنو او تایید شوو کتابونو او له لومړنیو او مستندو سرچینو څخه گټه)، د ټولګي دننه او بهر د زده کوونکو له عمر او ذهني وړتیاوو سره سم د لازمو فرصتونو چمتو کول.

د منځپانګې د تنظیم او ترتیب اصول

د منځپانګې په تنظیم او ترتیب کې له لاندې لارو چارو څخه گټه پورته کیږي:

پرله پسېوالی، همغږي، د زده کوونکو د فردي او ټولنیزو اړتیاوو تر منځ سمون، د تدریس د لارو چارو او منځپانګې تر منځ سمون،

د لوست د اصلي پیغامونو په نښنه کول (Key Concepts)

لومړۍ ښايي د «اصلي پیغامونو» معنا او مفهوم وپېژنو. هر لوست پوهنیزه موخه یا موخې لري. دا موخه یا موخې د یوه یا څو مفهومونو د زده کړې لپاره چمتو شوي دي. دا د لوست هماغه اصلي پیغامونه دي. ددې سربېره له مخې د لوست له اصلي پیغامونو څخه د ارزونې لپاره هم کار اخیستل کېږي؛ ځکه د زده کوونکو له خوا ددې عمل سرته رسول دا معنا لري چې هغوی لومړنۍ پوهه ترلاسه کړې ده.

کېدای شي د مختلفو متنونو د زده کړې او مطالعې مهارت او وړتیا (د لوست د اصلي پیغامونو په نښه کول) د زده کړې او ارزونې په پړاو کې د یو عمده مهارت په توګه وګڼل شي او په زده کوونکو کې د هغې رامنځته کول او پیاوړي کول یوه موخه بلل کېږي.

د لوست لنډیز

د «لنډیز» فعالیت هم پخپله یو اساسي مهارت دی او هم د ارزونې لپاره کارول کېږي، چې ښايي زده کوونکي یې زده کړي.

د «لوست د لنډولو» وړتیا د تفکر یو مهم مهارت دی. د لوست د لنډولو له لارې کېدای شي پراخ معلومات په لنډ ډول بیان شي، ترڅو د لوست د متن موخه اسانه په لاس راشي. لنډیز په لنډه وینا د لوست د اصلي مفهومونو بیان دی. لنډیز په یوه وینا کې د ټولو جزیاتو نغښتل دي. د لنډیز توپیر د لوست د اصلي پیغامونو له رابرسېره سره دادی چې د اصلي مفهومونو د یادولو پر ځای زیار ایستل کېږي مفهومونه یوه پلا بیلا بېل سره یوځای شي او بیا بېرته نوی متن لاسته راشي.

د لنډیز لپاره ځینې لارښوونې

- ۱- که غواړئ یو مطلب لنډ کړئ، زیار ویاسئ له لیکلو او یاداشتولو پرته پرې پوه شئ.
- ۲- تر مهمو کلمو او مفهومونو لاندې کرښه وکارئ. په دې کار هغه معلومات مخې ته نه راځي چې ګټه یې لږه وي.
- ۳- لنډیز په خپلو عبارتونو ولیکئ. د اصلي متن د جوړښت په څېر یې مه لیکئ. په دې کار ډاډ تر لاسه کوئ چې خپل شخصي عقیدې مو په لنډیز کې نه دي راوستي. د لنډیز هره کلمه او عبارت باید پر متن ولاړ وي. لنډیز باید د ټول متن ۱۵ - ۲۰ سلنه وي.
- ۴- له لنډیز څخه وروسته د خپل ډاډ لپاره هغه له اصلي متن سره پرتله کړئ.

ارزول (Evaluation)

ارزونه د زده کړې موخو ته د زده کوونکي د پرمختګ د معلومولو او ټاکلو لپاره له منظم بهیر څخه عبارت دی. منظم بهیر په دې معنا چې ارزونه ښايي د پلان له مخې منظمه سرته ورسېږي. په دې ترڅ کې د «زده کړې موخې» ددې لپاره دي چې په ارزونه کې باید د زده کړې موخې له وړاندې ټاکل شوې وي. په دې توګه د زده کړې ارزونه د تدریس له څرنگوالي سره د مرستې، د ښوونکو په اړه د لوړپوړو چارواکو د پربکړې، له زده کوونکو سره د مرستې او د تدریس په برخه کې د پلټنې په اړه د لارو چارو د معلومولو په منظور سرته رسېږي. په ارزونې کې اساسي لارې چارې په دې بڼه وي چې د زده کړې د دورو موخو ته متوجه وي او پایلې یې زده کوونکو او ښوونکو ته د لارښوونې او له هغوی سره د مرستې لپاره وکارول شي. همدا راز ارزونه ښايي موخو، د تدریس لارو چارو او د درسي مضمون بېلابېلو توکو ته په پام سرته ورسېږي.

ارزونه د زده کړې د بهیر د سمون لپاره سرته رسیږي. د زده کوونکو په اړه قضاوت باید د هغوی د کړنو، چال چلن او شخصیت په اړه د هر اړخیزو معلوماتو پر بنسټ ترسره شي، نه مازې د ازموینو د نوموړو له مخې. له بل پلوه زده کوونکي ښايي په ارزونه کې ورگډه شي، ترڅو خپل ځان پخپله وارزولای شي. په لنډ ډول باید د ارزونې لپاره غوښتونکي شرایط په پام کې ونیول شي.

په زده کړه کې د ارزونې اهمیت او اړتیا

د زده کړې ارزونه دوې گټې لري:

۱ - زده کوونکي پوهیږي چې په زده کړه کې یې څومره پرمختګ کړی او څومره بریالیتوب یې ترلاسه کړی،

۲ - ښوونکي پوهیږي چې د مضمون تدریس یې څومره بریالی و.

له خپل بریالیتوب څخه د زده کوونکو خبرتیا ددې لامل کیږي چې زده کوونکي په سم ډول او ټاکلي لاره د خپل پرمختګ په اړه قضاوت وکړای شي او د زده کړې او بریالیتوب لپاره د زیات مسؤلیت احساس وکړي. زده کوونکي خپل کمزوري ټکي وپېژني او وې مني او د هغې د له منځه وړلو لپاره زیار وباسي. که چېرته ارزونه په ښه نیت او سم ډول سرته ورسېږي، پر ځان د زده کوونکو ویا پیاوړي کیږي.

د مضمون د تدریس له بریالیتوب څخه د ښوونکي خبرتیا ددې لامل کیږي چې ښوونکي د لاسته راغلو معلوماتو له مخې د درسي مضمون په کمزورو او قوي ټکو پوهیږي او د تدریس لاره چاره د هغې له مخې سمه کړي او د تدریس فن د زده کړې په بېلابېلو لارو چارو او د تدریس د نوو مهارتونو د زده کړې له لارې ښایي کړي.

د ارزونې ښې

ارزونه د وخت او موخو له مخې په درېو ډلو ویشل کېدای شي:

تشخيصي، پرله پسې او وروستنۍ ارزونه.

الف: تشخيصي ارزونه د زده کړې په هر نوي پړاو کې د زده کوونکو د مخکینو زده کړو او مهارتونو د معلومولو په موخه سرته رسیږي.

ب: پرله پسې ارزونه له منظمې او پرله پسې ارزونې څخه عبارت ده چې د ښوونیز کال په اوږدو کې په هر څپرکي یا لوست کې د زده کوونکو ترلاسه شوې زده کړه او پوهه ازمويل کیږي.

ج: وروستنۍ ارزونه د یوه ښوونیز کال په پای کې په هر ټولګي کې د زده کوونکو د مفهومونو او مهارتونو د زده کړې د معلومولو لپاره تر سره کیږي.

اړتیاوې:

د زده کړې د گټورو پایلو د تر لاسه کولو او د پښتو ژبې د لوست د عمومي او خصوصي موخو د رښتینولۍ لپاره باید د تدریس پر مهال لاندې ټکو ته پام واپول شي:

- د زده کوونکو په ذهن کې د کتاب د بېلابېلو برخو د انسجام او پیوستون او د لوستونو د سمبالښت او عمومي مفهوم د څرګندولو د میتود لارې،

- د پښتو ژبې د زده کړې د لازمو او بنسټیزو توکو په ډلې کې د ژبې د مهارتونو (اورېدلو، خبرو کولو، لوستلو،

لیکلو) پیاوړتیا،

- تر پام لاندې موخو ته د رسېدو په خاطر د تدریس لپاره د لارو چارو او مناسبو علمي بېلګو کارول،

- د زده کړې د پروګرام (فعال تدریس) د اړخونو او د زده کړې د محتوا د عملي کېدو لپاره د تمرینونو او

فعالیتونو پر کارندې برخې ټینګار،

- د لوستونو د محتوا ارزولو ته پام او د محتوا (د لوست طرح) د چمتو کولو له لارې د هر لوست د هدف او د مناسب تدریس د لارې ټاکل.

د تدریس لارې چارې (ستراتیژي) او نمونې

تدریس د پلان جوړولو یو ډول دی. له دې امله د پلان او طرحې د اصولو او بنسټونو تابع دی. زده کوونکو ته د کتاب د محتوا (لوست) د سم تدریس لپاره یوازې یو میتود موجود نه دی. که چېرته درسي پروگرام په منطقي او اصولي ډول جوړ شوی وي، نو د تدریس مناسبو لارو چارو ته هم اړتیا پیدا کېږي. له دې امله له گرانو ښوونکو څخه هیله کېږي د هر لوست محتوا داسې وړاندې کړي چې :

۱- په زده کوونکو کې ژبنۍ وړتیاوې (مهارتونه) (اورېدل، خبرې کول، لوستل، لیکل) پر ځان ویسا، نوښت، د څېړنې او څیړنې او د روانې - حرکتی مهارتونو خپلواکه روحیه پیاوړې شي.

۲- په زده کوونکو کې د نوښتگر او څېړنیز ذهن د راپیدا کېدو تر څنګ د هنري اثرونو د درک او تخلیق وسه او توان پیدا شي. د ښوونې روزنې او زده کړې څېړنو ښودلې ده چې په یو لوست کې د یو ځانګړې میتود کارول اغېزمن نه دي. ښه به دا وي چې د پروگرام د جوړښت، د ژوند او د زده کوونکو د اړتیاوو په پام کې نیولو سره موجود میتودونه په ګډه او تلفیقي توګه وکارول شي.

۳- ګډه او تلفیقي میتودونه دې داسې چمتو شي چې زده کوونکي د ټولګي په بحثونو او فعالیتونو کې د ځان ازمایلو په ځوابونو کې ښکېل او شریک کړي. دا باید په یاد ولرو چې د ښوونکي او د درسي پروگرام اصلي دنده زده کوونکو ته د بشپړې او هراړخیزې ودې د زمینه چمتو کول او همدارنګه د زده کوونکو د فردي وړتیاوو او استعدادونو پالل او هغوی ته وده ورکول دي چې په یوې ازادې ټولنې کې ارزښت او اهمیت لري. د زده کوونکو د دننیو ځواکونو خپلواکول او بشپړول د ښوونې او روزنې اصلي موخه او د ځان ډېره ښه او سمه پېژندنه د هغې ډېر ستر ارمان ګڼل کېږي.

اوس له گرانو ښوونکو سره د مرستې لپاره د تدریس په یو څو نمونو رڼا اچوو. هیله ده چې د ګټې وړ به وي.

۱ - د ګډ کار د تدریس میتود:

دې نمونې ته جان دیوي ګوته نیولې ده. وروسته نورو پوهانو هغه بشپړه کړه. ګډ تدریس د زده کړې لپاره د زده کوونکو ډله ییز کار ته ویل کېږي. ګډ تدریس د زده کړې یوه منظمه نمونه ده چې د یوې ډلې غړي په کې د پرله پسې اړیکو د ټینګولو له لارې لوست زده کوي. په دې نمونې کې زده کوونکي د زده کړې په کار کې فعال ګډون کوي او له زده کړې سره یې مینه او علاقه پیاوړې کېږي.

پر ۵ - ۶ کسيزو ډلو باندې د زده کوونکو وېش او د هغو پوښتنو د ځوابونو په وړاندې د هغوی هم نظري ددې میتود ظاهري ښه ده چې ښوونکي یې هغوی ته سپاري.

په دې میتود کې ښوونکي لوست نه توضیح کوي، بلکې مخکې له مخکې جوړې شوې پوښتنې پر زده کوونکو ویشي. په دې میتود کې د ښوونکي اصلي کار د مناسبو پوښتنو جوړول دي.

له بحث او خبرو اترو دمخه د ډلې هر غړی د نوي لوست په اړه خپل معلومات ارزوي. له هغې وروسته د لوست متن لوستل کېږي. وروسته هر زده کوونکی هغو پوښتنو ته ځوابونه وایي چې ورسره دي. د ډلو غړي تر هغې په خپل منځ کې د پوښتنو په اړه بحث او خبرې اترې کوي چې توافق ته نه وي رسیدلي.

ښوونکي کولای شي له سمعي او بصري توکو څخه کار واخلي او د سم ځواب د پیدا کولو لپاره زده کوونکو ته لارښوونه وکړي. په پای کې د زده کوونکو د ډلو پوهه او پوښتنې ازمايل کېږي چې د زده کړې کچه وارزول شي. نشي کېدای په دې میتود کې د یو غلي او ارام ټولګي توقع ولرو. ټوکې ټکالې او خندا د ټولګی فضا خوندوروي.

۲- مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود:

د مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود بنسټ د (آزویل) نظریه جوړوي.

په دې میتود کې د پېژندنې جوړښت او هغه بدلونونه چې د زده کړې په بهیر کې رامنځته کېږي، د زده کړې اصلي بنسټ ګڼل کېږي. د پېژندنې له جوړښت څخه منظور د سازمان شوو اطلاعاتو، مفاهیمو او بهیرونو مجموعه ده چې زده کوونکو لا له وړاندې د پښتو ژبې په لوستونو کې تر لاسه کړي دي.

دا میتود له زده شوو لوستونو سره د نوو لوستونو پر اړیکو ټینګار کوي. په دې معنا چې که نوي او تازه مطلبونه له مخکینو مطلبونو سره تړاو ونه لري، زده کړه به یې معنا وي او د زده کوونکو په ذهن کې به ځای ونه نیسي. مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود د زده کوونکو د پېژندنې د جوړښت د پیاوړتیا او ټینګښت لپاره تدوین شوی دی. له دې مخکې چې نوي موضوع وړاندې شي، باید د مخکینو موضوعګانو پر ټینګښت او پایښت یو څه زیاتوالی راشي. هره علمي برخه د یو لړ مفهومونو جوړښت لري. دا مفهومونه د مرتبو د لړۍ په بڼه جوړېږي. په دې ډول چې ددې جوړښت په لوړه څوکه کې عمومي مفاهیم او په ټیټه برخه کې یې جزئي مفاهیم راځي.

۳- د مفهوم د تر لاسه کولو میتود:

د مفهوم د تر لاسه کولو نظر (برونر) رامنځته کړ (۱۹۵۶). وروسته د ښوونې او روزنې نورو پوهانو هغه بشپړ کړ. (بروس جویس) او ملګري یې د وروستنیو پوهانو په ډلې کې وو چې دا نظریه یې وړاندې کړه (۱۹۹۲). د ژب پېژندنې د ګرامر د تدریس لپاره له دې میتود څخه کار اخیستل کېدای شي.

۱- د مفهوم د تر لاسه کولو د زده کړې لارې چارې:

ټولګي ته له ننوتلو دمخه زده کوونکو ته د تمرین او ښوولو لپاره نمونې، بېلګې او پوښتنې چمتو کړو.

۲- زده کوونکو ته په مفهومونو باندې د بحث کولو زمینه چمتو کړو چې د نوو موضوعګانو د درک لپاره تیار شي.

۳- (د مخکې له مخکې سازمان شوي میتود) ته په پام کېدای شي داسې نمونې زده کوونکو ته وړاندې شي چې د پېژندلو په جوړښت او د ذهن په پیاوړتیا کې اغېزمن او موضوعګانو ته په ښې ورکولو کې هدفمندې وي.

۴- له زده کوونکو څخه وغواړو چې د نمونې په لیدو یې ذهن ته څه شی راغلی او تر هر څه د نمونې کومې برخې ته یې زیات پام کړی او ولې یې دا پام کړی دی.

۵- له زده کوونکو څخه دې غوښتنه وشي چې خپلې فرضيې او اټکلونه په څو کسيزو ډلو کې ولیکي.

۴- د استقرایي تفکر میتود:

دا میتود د (هیلداتابا) په نوم یو پوه ازمايلي دی. ددې میتود له مخې ښوونکي د هدفمنډو پوښتنو له لارې زده کوونکي د لوست لوري ته بیايي. په دې کار د زده کوونکو ذهن له جزیي څخه کلي (استقرا) لوري ته ځي او د لوست په پای کې په تر پام لاندې مفهومونو باندې پوهیږي او ډاډ ترې تر لاسه کوي.

د استقرایي تفکر میتود د مفهوم د پیدا کولو له میتود سره ورته والی لري.

۵- د واحد (فردی - ډله ییز) کار میتود:

په دې میتود کې زده کوونکي له اورېدونکي سر بېره د ښوونکي له لارښوونې او د ډلې په مرسته کولای شي خپلې زده کړې پیاوړې او په بشپړ ډول پې مهارتي او کارنده کړي. په نوموړي میتود کې زده کوونکي په بشپړ ډول فعال او د ټولګي د وخت له زیاتې برخې څخه ګټه اخلي. د دېوالي جربدي، د هغې په مضمونونو غور کول او سمول، پرتله او داسې نور مهارتونه د کار د واحد میتود له لارې د تدریس وړ دي.

ښوونکي د یو لوست په هکله له لازمو څرګندونو وروسته کولای شي هرې کاري ډلې ته د بشپړولو لپاره یوه موضوع وسپاري. د کار په پای کې ډلې د خپل کار پایلې د خپل استازي له لارې ټولګي ته وړاندې کوي. په دې میتود کې کېدای شي آن د تدریس بهیر هم د کار ډلو ته وسپارل شي. د بېلګې په توګه، په لیک باندې د وینا تبدیلولو لپاره ټولګي په پنځو ډلو وېشل کېږي او هرې ډلې ته یوه وینا ورکول کېږي چې په لیک یې واړوي. په پای کې هر ډله هغه توپیرونه چې پام یې ورته اوښتی، تر خبرو اترو لاندې نیسي. په پای کې دا توپیرونه جمعېږي. کېدای شي دا کار له ټولګي بهر هم دوام وکړي. کورنۍ دنده هم د کاري ډلو په بڼې وسپارل شي.

۶- د پرتلې میتود

دا میتود په لیکوالۍ کې ډېر اغېزمن او فعال رول لري. د بېلګې په توګه، غواړو ((علمي لیکوالۍ)) او ((ادبي لیکوالۍ)) تدریس کړو. لومړی یوه علمي او ادبي لیکنه یوځای زده کوونکو ته ورکوو:

— علمي لیکنه:

((معمولا قید په یوې جملې کې د مبتدا یا صفت اندازه څرګندوي. کله یو قید د یو فعل په اړه څرګندونې کوي او یا ټوله جمله مقیدوي. کېدای شي دا څرګندونه پراخه وي...)).

— ادبي لیکنه:

((د هغوی کوډله د رود پر غاړه په نمناکو خاورو او وښو کې پټه وه. داسې برېښېده چې تا به ویل، منګولې یې په ځمکې کې منډلې او ترهغې لاندې یې په خپل زور ځان په ځمکه کې ټینګ کړی دی. باران یې سر او مخ پرېولی و.))
وروسته د هر متن په ځانګړتیاوو خبرې کوو او سره پرتله کوو یې.

— په لومړۍ لیکنه کې هره کلمه څرګنده او دقیقه معنا لري، خو په دویمه لیکنه کې کلمې څو، څو معنا ګانې لري.
— په لومړۍ لیکنه کې ادبي ښکلا، لکه تشبیه، استعاره، مجاز او نور نه تر سترگو کېږي، خو په دویمه لیکنه کې (کوډلې ... منګولې په ځمکې کې منډلې دي.) کارول شوې ده.

— په لومړۍ لیکنه کې پیغام په لږو او لنډو کلمو څرګند شوی دی، خو په دویمه لیکنه کې د یو پیغام څو اړخونو ته پام اړول شوی دی.

— او نور

د تدریس لپاره د پرتلې د میتود کارول او زده کوونکو ته د هغو لېږدول د یوې موضوع د تشریح او څرګندولو لپاره مناسب او د کارولو وړ دی. د پرتلې د میتود په واسطه د څو مسئلو یا موضوعګانو ترمنځ توپیرونه او ورته والی په ډېره اسانۍ بیانولای او څرګندولای شو.

۷- د ډله ییزو خبرو اترو میتود:

په دې میتود کې د داسې منظم او سنجول شوي بحث چې د یو ټولګي د ټولو زده کوونکو په خوښه وي، د لیکوالۍ د یو وړتیا په هکله مطرح کوو. په نوموړي میتود کې زده کوونکو ته فرصت ورکول کېږي چې د یوې موضوع یا مسئلې په اړه د خپلو نظریو او تجربو په هکله خبرې اترې وکړي. د بېلګې په توګه، د یوې سفرنامې په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوو. لومړی په دې هکله یو لړ پوښتنې کوو. په لاندې ډول:

- سفرنامه څه شی دی؟

- څه گټه لري؟

- څو ډوله سفرنامې شته؟

- له کوم مهال راهیسې د سفرنامو په لیکلو پیل شوی دی؟

- په یوې سفرنامې کې څه ډول معلومات راټولېږي؟

- سفرنامه زموږ په ټولنیزو، تاریخي، ژبنيو او ادبي څېړنو کې څه مرسته کولای شي؟

- کومه یوه مشهوره سفرنامه پېژنئ؟

- یوه سفرنامه څنگه لیکلای شو؟

- د یوې سفرنامې د لیکلو لپاره باید کوم اصولونه په پام کې ونیول شي؟

- او نور

ښوونکي کولای شي زده کوونکو ته د لوست موضوع له وړاندې ووايي چې هغوی یوڅه معلومات راټول کړي. ښوونکي باید د خبرو اترو څارنه وکړي او د ټولګي د وخت د ضایع کېدلو مخه ونیسي. همدارنګه هڅه دې وکړي چې خبرې اترې ساده او د پوهېدلو وړ وي.

په دې میتود کې د لوست له وړتیا پرته نورې وړتیاوې هم پیاوړې او غښتلې کېږي، لکه: د خلکو په وړاندې د نظر څرګندول، له خلکو سره د نظر همغږي کول، د نورو د نیوکو او انتقاداتو په وړاندې زغم او د لارښوونې وړتیا، د مسئلو پېژندل او د هغوی هوارولو ته د لارو چارو لټول، غوږ نیول او خبرې کول.

۸- د پوښتنو او ځوابونو میتود:

کېدای شي د یوه مهارت د تدریس بهیر د پوښتنو او ځوابونو له لارې تر سره شي. دا میتود اوږده مخینه لري. له میلاد څخه دمخه په پنځمې پېړۍ کې سقراط دا میتود کارولی دی.

ښوونکي کولای شي د لوست اساسي مفهومونه او معلومات د ټولګي پر درې ولیکي او د زده کوونکو په مرسته ورته ځوابونه پیدا کړي.

پوښتنې باید ساده او د لوست اصلي مفهومونه پکې نغښتل شوي وي؛ منطقي پېوستون (پرله پسې والی) پکې وي؛ د ټولګي خبرو اترو او د زده کوونکو ذهن ته لوری ورکړای شي؛ د زده کوونکو په ورکړ شوو ځوابونو کې توافقي رامنځته شي؛ ټول زده کوونکي په کې په فعال ډول برخه واخلي او پوښتنې له ساده وو پیل او په سختو پای ته ورسېږي.

د بېلګې په توګه، غواړو په یوې لیکنې کې تشبیه وپېژنو. لومړی یو متن پر درې لیکو چې تشبیه په کې کارول شوي وي. لکه، ((ناڅاپه په خبرو راغی. خبرې یې د یوې ماشیندارې د ګولپو په څېر له خولې راووتې، لکه د تسپو تار چې وشلېږي.))

بیا یو څو پوښتنې کوو:

- خبرې له څه شي سره تشبیه شوي دي؟

- د خبرو او د ماشیندارې د ګولپو تر منځ څه اړیکې لیدل کېږي؟

- لیکوال ولې دا اړیکې په ګوته کړي دي؟

- ستاسو په اند خبرې له بل کوم شي سره پرتله کېدای شي؟

په پورته توګه د پوښتنو د ځوابونو له لارې تشبیه په ښه ډول تدریسولای شو.

۹- د تمرین ورکولو میتود:

ښوونکي له هغه وروسته چې د لیکوالۍ یو مهارت یې تدریس کړ، زده کوونکي د یو یا څو تمرینونو له لارې د نوموړي مهارت کارونې ته هڅوي. د بېلګې په توګه د لیک ښو له تدریس وروسته ښوونکي زده کوونکو ته یو متن ورکوي چې لیک ښې په کې نه وي کارول شوي او غوښتنه ترې کوي چې هغې ته لازمي لیک ښې کښيږدي. یا داسې یو متن چې پراګرافونه یې بیل شوي نه وي او له زده کوونکو څخه غوښتنه کوي چې پراګرافونه د منطقي تسلسل له مخې جلا کړي. ښوونکي کولای شي له دې میتود څخه په پرله پسې توګه کار واخلي.

۱۰ - د (فردی - ډله ییزې) څېړنې میتود:

دا میتود زده کوونکو ته وړتیا ورکوي چې د فردی یا ډله ییزې څېړنې له لارې خپلې ستونزې هوارې کړي. د نوموړي میتود له لارې باید هر یو زده کوونکي د څېړنې اصول او بنسټونه زده کړي. په دې میتود کې باید ښوونکي مخکې له مخکې زده کوونکو ته د څېړنې لارې چارې زده کړي او پخپله هم ورباندې لاسبری وي. هغه فعالیتونه چې دا میتود په کې کارول کیږي، لاندې دي:

- د یوې موضوع د څېړلو لپاره له کتابتون څخه ګټه اخیستل،
- د یوې موضوع په اړه د مرکې یا پوښتنلیک له لارې څېړنه،
- کتابتون ته مراجعه او د یوې موضوع په اړه د ګډو سرلیکونو څانګړې کول،
- د یوې تاریخي ودانۍ په اړه د یوې پنځه کسيزې کاري او څېړنیزې ډلې جوړول،
- او نور.

۱۱ - د مسئلې د حل میتود:

په دې میتود کې منطقي تفکر پیاوړی کیږي. کېدای شي له دې لارې زده کوونکي ته ورزده کړای شي چې د پدیدو تر منځ تازه اړیکې ومومي. دا میتود زده کوونکي ته ورزده کوي چې په یوازې ځان او د منطقي تفکر له لارې د تر پام لاندې موضوع په هکله یوڅه ولیکي. د بېلګې په توګه، غواړو ((د لیکلو ساده ترا میتود)) د مسئلې د حلولو د میتود د نمونې له لارې زده کوونکو ته ورزده کړو. ددې کار لپاره د لاندې پنځه ګونو پړاوونو د وهلو له لارې زده کوونکو ته وښیو چې لیکوالي یواسان او شونې کار دی:

- د مسئلې ټاکل،
 - د مسئلې د لاملونو په اړه ګومان یا د هغې څانګړې کول،
 - د حل د شونو او ممکنو لارو په پام کې نیول،
 - د حل د ترټولو ښې لارې غوره کول،
 - د حل د ټاکلې لارې سرته رسول.
- د بېلګې په توګه:

۱ - احمدنه پوهېد چې د فرهنگ په اړه لیکنه څنګه او له کومه ځایه پیل کړي؛ کومه موضوع په کې راولي او څنګه یې سرته ورسوي.

۲ - هغه لومړۍ هڅه وکړه د خپلې بېوسۍ لاملونه له پامه تېر کړي. احمد کولای شي د فرهنگ په اړه خبرې وکړي، خو د خپلو خبرو د لیکلو وسه ورسره نشته.

۳ - احمد د ښوونکي او د خپلو مخکینو زده کړو په مرسته د حل څو لارې په پام کې ونيولې:

- الف - لومړۍ یې یو څو پوښتنې جوړې کړي او بیا یې هرې یوې ته لڼا، لڼا ځوابونه ولیکل او وروسته یې منظم کړل.
- ب - د فرهنگ په اړه بنسټیزې کلمې او مفهومونه یې راټول او هغوی ته یې پراختیا ورکړه. د هر مفهوم په اړه یې یو څو کرښې ولیکلې او وروسته یې منظمې کړې.

ج - د فرهنگ په اړه يې له ځان سره يو څو دقيقې خبرې وکړې او هغه يې ثبتې کړي. وروسته يې هغه خبرې له تيب ريكارډر څخه د کاغذ په مخ وليکلې.

د - د تحقيق او مطالعې له لارې يې د فرهنگ په اړه ياداشتونه چمتو کړل. وروسته يې دا ياداشتونه تنظيم او د کار لنډيز يې د يوې مقالې په توگه وليکه او ټولگي ته يې وړاندې کړل.

۴ - احمد د موضوع د ماهيت له مخې د ((الف)) او ((د)) له لارو څخه گټه واخيسته.

۵ - هغه ددې کار لپاره لومړی څو پوښتنې جوړې کړي.

■ فرهنگ څه شی دی؟

■ د فرهنگ جوړوونکي عناصر کوم دي؟

■ له سواد سره د فرهنگ اړیکې څه شی دي؟

■ د فرهنگ د ساتلو لپاره بايد څه وکړو؟

■ د يو هېواد د فرهنگ د غوړېدا لارې کومې دي؟

له هغې وروسته يې د هرې پوښتنې لپاره د تحقيق له ميتود او له منابعو څخه په گټې اخيستې لنډه ځوابونه چمتو کړل.

خپله ليکنه يې يوه پلا خپل يو ملگري ته ولوستله. په پای کې يې هغه ادیت او له سره يې پاکه وليکله.

۱۲ - د تدريس عمومي نمونه

په اصل کې د تدريس عمومي نمونه د لوست د طرحې ډول دی او په عمومي مفهوم يو ټاکلی چوکاټ دی چې د

تدريس مهم توکي په کې پيشيني کېدای شي.

د تدريس ميتودونه د زده کوونکي د فعاليت يا نه فعاليت پر بنسټ په فعالو او غير فعالو دوو ډلو ويشل کېږي. د

فعال ميتود په تدريس کې زده کوونکي پخپله د زده کړې په بهير کې گډون کوي او د هغې محور (شاگرد محوره) دی.

په غير فعال ميتود کې يا ښوونکی په پرله پسې خبرې کوي او کار کوي او زده کوونکی چوپ او بېحرکته پاتې کېږي (معلم

محوره) او يا دا چې ښوونکی او زده کوونکي هر يو خپل، خپل کار کوي او يو د بل په کار کې لاس نه وهي.

څرگنده ده چې د زده کړې پرمختگ د زده کړې په بهير کې د زده کوونکي د برخې اخيستې او فعاليت پورې

تړلی دی. د تدريس عمومي نمونه د زده کړې د بهير د هر ډول سريزه گڼل کېږي.

دا نمونه د لومړي ځل لپاره په ۱۹۶۱ کال کې (رابرت گليزر) معرفي کړې او پنځه پړاوونه لري:

۱ - د زده کړې د موخو ټاکل: د زده کړې د موخو (عمومي - جزئي) په ټاکلو کې دې پوهې، وړتيا او ذهنيت ته

پام واړول شي.

- د مخکنيو زده کړو معلومول او د لوست د پيل ارزونه: ښوونکی د زده کړې لپاره د زده کوونکي له چمتووالي

څخه د ډاډمن کېدو په موخه د هغوی مخکنۍ پوهه پيشيني کوي او د څرگندو کړنو له لارې يې بيانوي. ښوونکی د زده

کوونکو د مخکينۍ پوهې د معلومولو لپاره پوښتنې جوړوي چې له تدريس دمخه يې له زده کوونکو څخه کوي. له دې

ارزونې څخه لاس ته راغلي معلومات ښوونکی په دې پوهوي چې آیا زده کوونکي د نوي لوست زده کړې ته چمتووالي

لري او که نه. آیا دې ته اړتيا شته چې د لوست له پيل څخه دمخه د تمرين په توگه يو څو پوښتنې وشي او که نه.

۳ - د زده کړې د وسايلو او ميتود ټاکل: په دې پړاو کې بايد د هر لوست د تدريس لپاره د هغې د وړ او مناسب

ميتود (توضيحي وينا، د رول لوبول، پلټنه او څېړنه، د رپوټ چمتو کول، مرکه، پوښتنې او ځوابونه او ...) څخه گټه

واخيستل شي. همدارنگه د زده کړې له وسايلو او درسي مرستندويه موادو څخه استفاده وشي.

۴ - د شرايطو او د زده کړې د فعاليتونو سمبالښت: ښوونکی بايد د تدريس په هکله لازم معلومات او امکانات پيشيني

چمتو کړي. وروسته ټول شيان يو د بل تر څنگ داسې کښېږدي چې مولد، معنا لرونکي او پرله غښتي منسجم وي.

د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه

د پښتو ژبې په نوو درسي کتابونو کې هر لوست له سرليک او انځور پرته له درېو برخو څخه جوړ شوی دی:

– د لوست سریزه يا وړودي برخه،

– د لوست متن يا اصلي برخه،

– د لوست د پياوړتيا او تحکيم برخه

لومړۍ، د لوست سریزه:

د لوست سریزه په عمومي توګه لوست ته د ننوتلو لاره پرانيږي. د لوست ارزښت په ګوته کوي او کله ناکله له تېر لوست سره د نوي لوست اړيکې ټينګوي او يو منطقي ارتباط ټاکنوي. کيدای شي دا برخه په يوې، دوو پوښتنو پيل شي او يا په پای کې يوه نیمه پوښتنه راشي. زده کوونکي نوموړو پوښتنو ته وار له واره ځوابونه نه وايي، بلکې هغه له ځان سره ساتي. دا پوښتنې زده کوونکو ته د لوست په اړه انگیزه ورکوي، د زده کوونکو فکر هڅوي، لوست ته زده کوونکي متوجه کوي او په دې توګه هغوی ځير کيږي چې پوښتنه د لوست په کومه برخه کې ځوابيږي.

دويم، د متن برخه:

دا د لوست اصلي برخه ده. په دې برخه کې د لوست پيغام نغښتل شوی. د زده کوونکو پوهه پراخېږي، د نوو کلمو زېرمه يې زياتوي، نوې مفکوره تر لاسه کوي او په دې توګه د نوو ليکنو او متنونو د ليکلو وړتيا مومي او ژبني مهارتونه يې پياوړي کيږي. د لوست همدا برخه ده چې د زده کوونکو پوهه، وړتيا (مهارت) او ذهني پياوړی کوي او په سلوک يې مثبت بدلون راولي.

درېم، د لوست د پياوړتيا او تحکيم برخه:

په دې برخه کې د متن لنډيز، فعاليتونه او کورنۍ دنده راځي. د متن په لنډيز کې عموماً د لوست مهمې برخې تکرارېږي او زده کوونکو ته د لوست ارزښت په ګوته کوي. فعاليتونه د ښوونکو په لارښوونه پخپله د زده کوونکو له خوا ځوابيږي او ښوونکي له دې لارې د زده کوونکو د پوهې، وړتيا او ذهني د کچې په لوړولو کې مرسته کوي او په پای کې لوست ارزوي. ښاغلی ښوونکی دې هڅه وکړي، د لوست پيل، که ممکن و، له تېر لوست، د تېر ټولګي له لوست يا بلې کومې اړوندې موضوع سره وتړي. په بېلابېلو پوښتنو او لارو چارو زده کوونکو ته د نوي لوست په اړه ذهني ورکړي. بيا دې د متن په لوستلو پيل وکړي. په ورو او څرګنده ژبه متن ولولي او د متن نوو کلمو ته دې د زده کوونکو پام واړوي. د لوست لنډيز دې په خپله ژبه زده کوونکو ته ووايي او د لوست پر څرګند پيغام دې زده کوونکي وپوهوي. د فعاليتونو په سرته رسولو کې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي او ټول زده کوونکي دې د لوست په فعاليتونو کې شريک کړي. هيڅ زده کوونکی دې له دې بهير څخه نه بې برخې کيږي. د لوست په پای کې دې زده کوونکي وارزوي او ډاډ دې تر لاسه کړي چې د لوست پيغام زده کوونکو اخيستی وي او په پوهه، وړتيا او فکر کې يې مثبت بدلون راغلی وي.

پاتې دې نه وي چې هر لوست د يوې اوونۍ لپاره چمتو شوی دی. ښاغلي ښوونکي کولای شي، هر لوست د اوونۍ په ساعتونو وويشي او د ښه تدريس لپاره هره برخه پر زده کوونکو ښه تکرار کړي. د زيات تکرار او د هر زده کوونکي د فعالې ونډې اخيستلو په پايله کې زده کړه په زړه پورې سرته رسيږي.

د ښاغلو ښوونکو د تدريس خپلې تجربې د لوست په پرمخ وړلو کې ډېر مهم رول لري. ګران ښوونکي دې هڅه وکړي له خپلو تجربو څخه په ګټې اخيستنې د تدريس بهير ګټور کړي.

له ثانوي دورې (لسم، يوولسم او دولسم ټولګي) څخه فارغ زده کوونکي ښايي د پښتو ژبې د جوړښت او مخينې په اړه پوره معلومات ولري. په هر درسي ساعت کې د لوست تر څنګ بايد د وينا او خبرو وړتيا په ځان کې وروزي. سمه او رغنده ليک او وينا وکړي. داسې وروزل شي، چې له ستونزو پرته په راډيو او تلويزيون کې وياندې وکړای شي، شعر ولولي او ادبي ټوټه وړاندې کړي. ليکنه يې تر دې کچې پياوړې شوې وي، چې د يو غوښتنليک، خپلو خپلوانو ته ليک، د

وټيقي، حجت ليک، تړونونو، د دوو تنو يا دوو يا زياتو ډلو تر منځ د هر راز جوړجاړي د ليک د ليکلو، ... وړتيا ولري. د اړتيا په صورت کې بل چاته اړ نشي. ددې موخې ترلاسه کول د ښوونکي دنده ده او په هر درسي ساعت کې د هغه د کار او زيار په څرنگوالي اړه لري. ښايي درانه ښوونکي له زړه سوي او مسؤليت څخه ډک چلن وکړي، له زده کوونکو سره ددې موخې په تر لاسه کولو کې مرسته وکړي او له دې لارې د افغانستان په راتلونکې کې د خپل کار او زيار او نه ستړې کېدونکو هلو ځلو روښانه انځور ننداره کړي.

يادښت:

له مورنۍ ژبې پرته د پښتو لوست کتابونه دري ژبو سيمو ته هم ليکل شوي دي. د افغانستان د اساسي قانون د ۱۶ مادې له مخې پښتو او دري د افغانستان دوه رسمي ژبې دي. د افغانستان هر اوسيدونکی ښايي د خپلې مورنۍ ژبې ترڅنگ دا بله رسمي ژبه هم زده کړي. يو زده کوونکی بايد له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته پردواړو ژبو وپوهيږي، افهام او تفهيم پرې وکړای شي او د امکان تر بريده پرې خپلې اړتياوې پوره کړي. ددې موخو د تر لاسه کولو لپاره د دويمې ژبې په توگه د پښتو د لوست د کتابونو د تاليف په اړه له پوره غور او سوچ څخه کاراخيستل شوی. هڅه شوې هر لوست د زده کوونکو د عيني اړتياوو پر بنسټ چمتو شي؛ ورځنۍ اړتياوې، د جملو جوړښت او ساده گي، د نورو کلمو کارول، د جملو منطقي تسلسل او داسې نور په پام کې ونيول شي. که د پښتو دا کتابونه د ښاغلو ښوونکو له خوا په سمه او رغنده توگه تدريس شي، باور دی، چې له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته به زده کوونکي وکړای شي خپلې ورځنۍ اړتياوې له ستونزو پرته هوارې کړي.

ښايي يادونه وشي، چې په مورنۍ ژبې کې يو زده کوونکی خبرې کولای شي او په اورېدلو يې مفهوم تر لاسه کولای شي، خو يوازې لوستل او ليکل نشي کولای. په داسې حال کې چې له مورنۍ ژبې پرته خبرې کول، اورېدل، لوستل او ليکل، څلور واړه، د زده کړې له لارې ترسره کيږي. په دې توگه د دويمې ژبې په زده کړه کې تر هرڅه دمخه پر خبرو کولو او پر خبرو پوهېدلو (اورېدلو) ټينگار کيږي. لوستل او ليکل په دويم پړاو کې راځي.

د دويمې ژبې په توگه د پښتو لوست په کتابونو کې د لوست د متن په پرتله په فعاليتونو او تمرينونو زيات زور اچول شوی دی. درانه ښوونکي دې، دې ټکي ته پوره پام وکړي، چې د متن د منځپانگې (محتوی) له مخې زده کوونکي ډېر فعال وساتي، د ټولگي مخې ته يې راوغواړي او خبرې پرې وکړي، که څه هم په لومړي سر کې دا خبرې پوره معنا وړ نه کړي. په ورو ورو زده کوونکي له خبرو سره مينه پيدا کوي، خپلو نيمگړتياوو ته پام کوي، ډاډمن کيږي او له ډاره پرته د نورو په وړاندې خبرې کوي او د نورو پر خبرو ځان پوهوي. ښوونکي ته سپارښتنه کيږي، تر ډېره بريده په ټولگي کې له زده کوونکو سره په پښتو خبرې وکړي او هغوی هم وهڅوي، چې د پښتو په درسي په ساعت کې په پښتو وغږيږي. ښاغلي ښوونکي دې د يو لوست موضوع د اوونۍ په اوږدو کې بيا بيا تکرار کړي او ډاډ دې ترلاسه کړي، چې د زده کوونکو په خبرو کولو او سمو اورېدلو کې ښه والی راغلی دی. درانه ښوونکي دې د خپلو تدريسي تجربو له مخې له بېلا بېلو ميتودونو او لاروچارو څخه گټه واخلي او هڅه دې وکړي لوست د زده کوونکو له مينې سره برابر چمتو کړي. د ټولگي دنده د غونډو جوړول، تمثيل، د مقالو ليکل، د جرېدو جوړول او د ورځنيو اړتياوو په اړه خبرې کول داسې فعاليتونه دي، چې زده کوونکي د ژبې زده کړې ته هڅوي او مرسته ورسره کوي.

د لوست په دې کتابونو کې د ورځنيو موضوعاتو په اړه يو لړ مرکې راغلي. ښوونکي دې دا مرکې په زده کوونکو سرته ورسوي. تويير نه کوي، که مرکې ټکي په ټکي د کتاب له متن سره سمون ونه لري. درانه ښوونکي دې زيار وکاږي، ددې مرکو په څېر نورې په زړه پورې موضوعگانې پيدا او زده کوونکو ته دې لارښوونه وکړي، چې په لنډو مرکو يې سرته ورسوي. دلته د ښوونکو مهارت، وړتيا، تجربه، مينه، مسؤليت او نه ستړې کېدونکي کار خورا ډېر اغېزمن واقع کيږي. له دولسم ټولگي څخه د دويمې ژبې فارغ زده کوونکی بايد تر ډېرې کچې په پښتو خبرې وکړای شي، نورو ته خپل مفهوم او غوښتنه له ستونزو پرته ورسولای شي، د نورو پر خبرو او ويناوو پوه شي او هغه څه چې غواړي له ستونزې پرته پخپله وليکلای شي.

د داسې يوې ورځې په هيله، چې د افغانستان ټول وگړي له ستونزو پرته د يو واحد ولس په توگه يو د بل په ژبه وپوهيږي او خپلې اړتياوې پوره کړي.

د ثانوي دورې د پښتو ژبې درسي کتابونه د افغانستان د تعليمي نصاب د عمومي هدفونو پر بنسټ په دې موخه تاليف اوتدوين شوي دي چې زده کوونکي په ټولنيزو اړيکو کې د ژبې پر ارزښت، د معياري ژبې پر پېژندنې او د ملي، ديني او فرهنگي ارزښتونو په پياوړتيا کې د هغې په رول وپوهيږي. ښه او رغنده تدريس د زده کړې د عمومي پروگرام يوه برخه ده او ټاکلو موخو ته رسيدل اسانوي.

د مضمون د تدريس لارښود

ددې لارښود په لومړي څپرکي کې د درسي مضمون له عمومياتو او لومړنيو خبرو او د تدريس او ارزونې له لارو چارو سره بلد شوی. په دې څپرکي کې به د تدريس له کلني پلان او د هر لوست د تدريس له لارو چارو سره بلد شئ.

د تدريس کلنی پلان

د تدريس کلنی پلان څرگندوي چې د لوست کتاب پر يوه تعليمي کال څنگه وويشل شي. زموږ په هېواد کې تعليمي کال د سپرو او تودو سيمو لپاره يو له بله توپير کوي. په تودو سيمو کې تعليمي کال د مني د فصل په پيل پيليږي. د مرغومي د مياشتې په دوه اوونيو کې څلور نيم مياشتنۍ ازموينه اخيستل کيږي. وروستۍ دوه اوونۍ زده کوونکي رخصتيږي. د پسرلي د فصل په وروستۍ مياشت، يعنې غبرگولي کې په دوو لومړنيو اوونيو کې ازموينه اخيستل کيږي او له هغې وروسته زده کوونکي د کال وروستي رخصتي اخلي.

په سپرو سيمو کې تعليمي کال د وري په لومړۍ پيليږي. څلورنيم مياشتنۍ ازموينه د چنگاښ په مياشت کې اخيستل کيږي. زده کوونکي له ازموينې څخه وروسته د زمري په دوو لومړنيو اوونيو کې رخصتيږي. د تعليمي کال په پای کې د ليندۍ د مياشتې په لومړيو دوو اوونيو کې کلنۍ ازموينې پيليږي او له هغې وروسته زده کوونکي د ژمي په رخصتۍ ځي. تعليمي کال ۲۸ اوونۍ دوام مومي. د کلني پلان د تنظيم لپاره د لوست د کتاب مخونه پر ۲۸ سرليکونو وېشل کيږي. لاسته راغلې شمېره په يوې اوونۍ کې د لوست د کتاب د تدريس برخه څرگندوي. د هر لوست په ورځني پلان کې د هر لوست د زده کړې موخې، د تدريس او ارزونې لارې چارې، د تدريس توکي، د تدريس فعاليتونه (د لومړنيو فعاليتونو سرته رسول، لکه سلام، روغبړ، د حاضرۍ اخيستل، د پخواني لوست پوښتنه، د انگېزې رامنځته کول، د نوي لوست وړاندې کول او د زده کوونکو د زده کړې ارزول)، د لوست د متن او پای په اړه پوښتنې او د زده کوونکو او ښوونکو لپاره د اضافي معلوماتو برخه جوړوي. هغه په ځير وگورئ او په پوره زړه سوي او رغنده ډول يې د شونتيا تر کچې پر خپلو زده کوونکو عملي کړئ. د لسم، يوولسم او دولسم ټولگي د پښتو د لوست کتابونه ۲۸ لوسته لري. هر لوست په يوې اوونۍ کې تدرسيږي. د وروستي ساعت په پای کې ښوونکی ډاډ تر لاسه کوي چې زده کوونکي د لوست ټولې موخې تر لاسه کړي دي؛ پوهه يې زياته شوې؛ ژبنۍ وړتيا يې پياوړې شوې او ذهنيته يې مثبت بدلون موندلی دی. په دې موخو کې د ژبې زده کړه، خبرې کول او لوستل تر هر څه دمخه دي.

لومړی لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	حمد	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none">- د حمد پر مفهوم او معنا پوهېدل.- د الله ﷻ د ثنا، صفت او ستاينې په برخه کې د معلوماتو زياتوالی.- د مخلوقاتو خلقت او د خدای ﷻ پر حکمت خبرې کول.- لغتونه معنا کول او په جملو کې يې د استعمال مهارت تقويه کول.- په متن کې نوې کلمې او مشکل اصطلاحات موندل، ليکل او معنا کول.	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې ياداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه او د حاضری اخيستل.	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول:	د لوی خدای ﷻ د عظمت او د کائناتو د خلقت په برخه کې له زده کوونکو څخه پوښتنه کول. پر الله ﷻ د ايمان د راوړلو د گټو په برخه کې پوښتنه او بيا د لوست پيلول.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none">- ښوونکی په ښه او شعري ښکلا حمد لولي.- ښوونکی د حمد په سم لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.- ښوونکی زده کوونکو ته معلومات ورکوي چې د پښتنو شاعرانو دیوانونه په حمد يا د الله ﷻ په ستاينه پيلېږي.- ښوونکی په لنډه توگه د حمد په معنا او مفهوم باندې زده کوونکي پوهوي.- ښوونکی تر پوښتنو کولو وروسته د ځوابونو د اورېدلو په مهال هم له زده کوونکو سره مرسته کوي.- ښوونکی غواړي چې د ټولگي په وړاندې زده کوونکي	<ul style="list-style-type: none">- زده کوونکي د حمد شعرته غوږ نيسي.- زده کوونکي په سم ډول حمد لولي.- زده کوونکي په پښتو ادبياتو کې د شاعرانو له خوا پخپلو دیوانونو کې د حمد د راوړلو او ليکلو په ارزښت ځانونه پوهوي.- زده کوونکي د ټولگي په وړاندې د نوبت له مخې د حمد په اړه يوه، دوه دقيقې وينا کوي.- زده کوونکي د حمد د شعرديکلمه زده کوي.- زده کوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.	

<p>— زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>راوغواړي او د حمد په اړه خبرې وکړي.</p> <p>— بنوونکي زده کوونکو ته په خواږه او زړه راکښونکې غږ د حمد د شعر دیکلمه کوي.</p> <p>— بنوونکي په څو پوښتنو سره د لوست ارزونه کوي.</p> <p>بنوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د پښتو ژبې پیاوړی ادیب، شاعر، ژباړن او ملوست عبدالقادر خان خټک د نوميالي پوه، لیکوال، شاعر، فیلسوف د تورې او قلم څښتن خوشحال خان خټک په عالمه او علم پالونکي کورنۍ کې سترگې دې نړۍ ته غړولي دي.</p> <p>عبدالقادر خان خټک په (۱۰۶۳ هـ ق) کال زیږېدلی دی.</p> <p>عبدالقادر خان خټک د شیخ سعدي د مشهور اثر گلستان ژباړه په دوو نیمو میاشتو کې بشپړه کړې ده. دی په فارسي، عربي او هندي ژبو ډېر ښه پوهیده، عبدالقادر خان خټک په هندوستان کې هم څه موده تېره کړې ده او هلته په نقش‌بنديه طریقه کې داخل شوی.</p> <p>د خوشحال خان خټک په کورنۍ کې عبدالقادر د تصوف او عرفان لورې ته ډېره مینه ښکاره کړې ده چې د لوستي کتاب حمدیه شعر دده له دیوان څخه غوره شوی دی. د تدریس په برخه کې ده پخپله لیکلي دي چې: (اکثر به تنها ناست وم کله کله به ځینې یاران راغله، استفاده به یې د علم عربي، فارسي کوله، ځینو دوستانو را څخه گلستان کتاب لوست) لنډه دا چې دده زیات عمر په لیکلو، لوستلو، تلقین او تدریس تېر شوی دی لکه چې پخپله وایي:</p> <p>چې پرې غم غلطوم درې مې محرم دي یو قلم، دویم کتاب درېم اشعار خپل</p> <p>دی د پښتو ژبې د پیاوړو شاعرانو په لیکه کې درېږي او د لومړۍ درجې له شاعرانو څخه گڼل کېږي. څېړونکي د تاریخ مرصع په استناد د عبدالقادر خان ژوند د (۱۱۲۵) هـ ق تر جمادی الاول پورې گڼي.</p> <p>تألیفات یې: د اشعارو دیوان — یوسف زلیخا — گلدسته — قصیده برده — څلویښت حدیثونه</p>	
<p>اخځلیکونه:</p> <p>— گلدسته د څېړنو په بهیر کې، د سیمینار د مقالو ټولگه، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، ۱۳۸۷ لمریز کال، کابل.</p> <p>— گلدسته د شیخ سعدي د گلستان پښتو ژباړه، د محي الدين هاشمي په سريزه، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، ۱۳۸۳ کال.</p> <p>— عبدالقادر خان خټک دیوان، د نورالله ولسپال په سريزه، د افغانستان د علومو اکاډمي، دولتي مطبعه، ۱۳۶۸ کال.</p>	

دویم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	نعت	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني-مخې)	<ul style="list-style-type: none"> د حضرت محمد ﷺ د ژوند له بېلابېلو اړخونو سره آشنا کېدل. د حضرت محمد ﷺ او د هغه له کورنۍ سره مينه او د نژدې والي احساس پيدا کول. په لوست کې د نوو کلمو، لغتونو، ترکيبونو او گرامري برخو زده کول. د لوستلو، ليکني او علمي فعاليتونو توانايي پيدا کول. د حضرت محمد ﷺ د لوړ مقام او د هغه د سپېڅلې پيغمبرۍ په اړه معلومات ترلاسه کول. د حضرت محمد ﷺ د ژوند په اړه د زده کوونکو د عواطفو را ژوندي کول. د لوست د منځپانگې په اړه پوښتنو ته ځوابونه ويل. په متن کې نوې کلمې، ترکيبونه، گرامري او ستونزمن الفاظ او لغاتونه توضيح کول. د حضرت محمد ﷺ د معجزو پېژندنه. 	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې ياداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او د کورني کارکنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول:	هغه کلمې او لغتونه کارول چې په زده کوونکو کې د انگيزې د پيدا کيدو سبب شي. لکه: ټول پيغمبران څو دي؟ وروستی پيغمبر کوم يو دی...؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> د متن په لوستلو کې زده کوونکو ته لارښوونې او د هغوی تشويق او هڅونه چې پوښتنو ته ځوابونه ووايي. د متن په لوستلو کې د زده کوونکو د غلطيو اصلاح کول. هر زده کوونکي ته وخت ورکول چې پوښتنو ته ځواب 	<ul style="list-style-type: none"> د متن لوستل او د کتاب پوښتنو ته سم ځوابونه ويل. د ټولگي کار تر سره کول. د ښوونکي خبرو ته غوږ نيول او د سم تلفظ زده کول. زده کوونکي په وار سره پوښتنو ته ځوابونه ورکوي. زده کوونکي له متن څخه عربي، دري او نوې پښتو 	

<p>کلمې پيدا کوي، پرتخته يې ليکي او معنا يې په کتابچو کې ليکي.</p> <p>زده کوونکي متضادې کلمې له تختې څخه پخپلو کتابچو کې ليکي.</p> <p>زده کوونکي په ډله ييزو فعاليتونو کې برخه اخلي.</p> <p>زده کوونکي د نعت سم لوستل او د شعر ډيکلمه زده کوي.</p> <p>زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>زده کوونکي د کورنۍ دندې موضوع پخپلو کتابچو کې ليکي او په کورونو کې ورباندې کار کوي.</p>	<p>وړايي.</p> <p>له زده کوونکو څخه په متن کې د عربي، دري او پښتو کلمو د موندلو په اړه پوښتنې او بيا هغه پر دړه ليکل.</p> <p>پر تخته د متضادو کلمو ليکل او له زده کوونکو څخه غوښتنه کول چې هغه پخپلو کتابچو کې وليکي.</p> <p>زده کوونکي پر ډلو ویشل او هرې ډلې ته د فعاليت ټاکل.</p> <p>ښوونکي زده کوونکو ته په خواږه او زړه راکښونکي غږ د نعت د شعر ډيکلمه کوي.</p> <p>ښوونکي په څو پوښتنو سره د لوست ارزونه کوي.</p> <p>ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>حضرت محمد ﷺ د عبدالله زوی او د عبدالمطلب لمسی دی د نړۍ او عالم بشر دغه ستر لارښود په ۵۷۱ م کال د ربیع الاول په دولسمه د دوشنبې په سپېده داغ مهال دې فاني نړۍ ته تشریف راوړ.</p> <p>خپله مور مبارکه یې بي آمنه او رضاعي مور یې بي حليمه نومېده چې حضرت محمد ﷺ ته به یې شیدې ورکولې.</p> <p>په شپږ کلنۍ کې یې مور بي بي وفات شوه او اته کلن و چې نیکه یې هم وفات شو. له دې وروسته یې روزنه د هغه تره (ابو طالب) پر غاړه واخیسته. پنځه ویشت کلن و چې له ام المؤمنین بي بي خديجة الکبریٰ ﷺ سره یې واده وکړ. په څلوېښت کلنۍ کې ورته د حراء په سمڅه کې د لوی خدای ﷻ له لوري د جبرائیل امین ﷺ په واسطه د پیغمبرۍ ستر ویاړ ابلاغ شو. هغه په امانت او نیک خلق شهرت وموند او د دعوت کار یې پیل کړ.</p> <p>هغه مبارک د اسلام خپرول پیل کړل، په ښځو کې لومړۍ میرمن یې بي خديجة الکبریٰ ﷺ، په کوچنیانو کې حضرت علی کرم الله وجهه، په نارینه وو لویانو کې لومړی حضرت ابوبکر صدیق ﷺ مسلمانان شول. حضرت محمد ﷺ د پیغمبرۍ په دیارلسم کال له مکې څخه مدینې منورې ته هجرت وکړ. هغه مبارک خپل ټول عمر د اسلام په خپراوي کې تېر کړ او د ۶۳ کالو په عمر یې د دوشنبې په ورځ له دې فاني نړۍ څخه سترگې پټې کړې.</p> <p>پیغمبر ﷺ هغه څوک دی چې الله تعالی د انسانانو له ډلې څخه غوره کړی او د انسانانو د دعوت او لارښوونې لپاره یې رالېږلی وي چې انسانان د ناپوهۍ له تیارو څخه راوباسي او په سمه لاره یې روان کړي. یا په بله وینا: پیغمبران هغه څوک دي چې الله تعالی او بنده گانو ترمنځ واسطه شی چې مومنانو ته د نیک کار په کولو د ثواب زیږی ورکړي او هر نه منونکی د بدو او ناوړو چارو تر سره کوونکي له عذاب څخه ویروي. ټول باید په دې وپوهېږي چې لومړی پیغمبر حضرت ادم ﷺ دی او وروستی حضرت محمد ﷺ دی چې تر ټولو غوره دی، ټول پیغمبران له ادم ﷺ څخه نیولي تر حضرت محمد ﷺ پورې برحق او رېښتني دي او د الله ﷻ له لوري د انسانانو د لارښوونې لپاره رالېږل شوي دي.</p>	
<p>اخځلیکونه:</p> <p>آريانا دايرة المعارف، دویم ټوک، د افغانستان د علومو اکاډمي، ۱۳۸۷ کال، د نبراسکا مطبعه</p>	

درېم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	پښتانه او پښتو	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د پښتنو د قوم او توکم په اړه معلومات ترلاسه کول. د پښتو او پښتنو د اصل او ريښې په اړه معلومات ترلاسه کول. د لوستلو او غورځولو د مهارت پياوړي کول. د ژبنيو مهارتونو پياوړتيا. نوي کلمې او لغتونه زده کول. 	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تابشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغږ، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کارکنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول:	ښوونکي دې ددې پوښتنو په واسطه زده کوونکي لوست ته ځير کړي. ۱- په افغانستان کې کوم قومونه استوگن دي؟ ۲- ستاسو له نظره د ميشتو قومونو د څير او سوکالۍ لاره په څه شي کې نغښتې ده؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ اواز لولي. ښوونکي د متن يوه، يوه برخه په زده کوونکو لولي. ښوونکي زده کوونکو ته د پښتنو د توکم په اړه په لنډيز سره معلومات ورکوي. ښوونکي زده کوونکو ته نوې کلمې له معنا سره په تخته ليکي او له هغوی څخه غواړي چې په جملو کې يې وکاروي. ښوونکي زده کوونکي په ډلو ويشي او هرې ډله ته د لوست د تمرين د حلولو سپارښتنه کوي. ښوونکي د زده کوونکو د ارزونې لپاره پوښتنې کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي او سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي متن په لوړ غږ لولي او د لوستلو مهارت پياوړی کوي. زده کوونکي د ښوونکي معلوماتو ته غوږ نيسي او مهم ټکي پخپلو کتابچو کې ليکي. زده کوونکي نوی لغاتونه په کتابچو کې ليکي او په مناسبو جملو کې يې کاروي. زده کوونکي په ډله ييزو فعاليتونو کې برخه اخلي او په گډه سره تمرينونه حلوي. زده کوونکي په وار سره پوښتنو ته ځوابونه وايي. 	

- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.

- زده کوونکي کورنۍ دنده پخپلو کتابچو کې ليکي او په کورونو کې يې بشپړوي.

اضافي معلومات:

آريايي اقوام چې له خپلې زړې آرينه ويجه يعنې د (آمو) او سیر دريا له سرچشمو څخه خپاره شول او په بخدي او باختري کې يې مدنيت جوړ کړ، وروسته له دغه ځايه بيا د هند او ايران خواته ولاړل، دوی ځينې مشهور قبایل درلودل. چې له هغو څخه يوه مشهوره قبیله پکټ= پښتون وه، ددې نامه تاريخي څېړنه او قدامت د پښتو ژبې اصالت او قدامت هم څرگندوي.

پښتون: د باختري آريايانو ډله تر اباسين (اندوس) پورې. او ددوی يو معروف ديني کتاب ويدا تر اوسه پاتې دی. دا کتاب د آريايي اقوامو په تاريخ کې ډېر ارزښت لري او د هغه عصر ډېر وقایع څرگندوي او ځکه چې اکثرې برخې يې زموږ د هېواد په غرو، دريابونو او ځمکو پورې اړه لري او پکې بيان شوې دي، نو محققين د ويدا کتاب زموږ د هېواد يو پخوانی کتاب گڼي.

له دې کتابه موږ د هېواد پخواني تاريخي وقایع او حوادث راباسو او هم د ژبې په تاريخ کې ښې ښې استفادې ځنې کوو. خو دلته دومره بس ده چې ويدا د انشاء او ليکلو نېټه تر (۱۴۰۰ ق م) پورې رسېږي. که موږ غواړو چې د پښتو ژبې تاريخ وپلټو، ناچاره يو لومړی دا ځان ته څرگنده کړو، چې پښتون قوم له کومه وخته په تاريخ کې ځای نيولی دی او دا ولس پخوانی دی که نوی؟

د لسو تېرو جگړه او پښتون:

هغه وخت چې آريايي اقوام زموږ د وطن په غرو دښتو او د هند په ځنگلو او ورشوگانو کې سره خپاره شول، د دوی تر منځ خورا لوی او مشهور جنگ پېښ شو، چې د ويدا په زاړه کتاب کې يې بيان په خورا ښه ډول راغلی او کيفيت يې دادی:

((له آريايي اقوامو څخه د بهارته Bharata قبیله له کوبها يعنې کابل او ارغنداو له ورشوگانو څخه تر خيبر او بولان او نورو لارو تېر شول او د سندهو (اباسين) ورشوگانو ته کښته شول او په هند او پنجاب کې سره خپاره شول، دلته بهارته د تېر پاچا (سوداس) نومېده، چې د (ديواداسا) زوی يا لمسی و. ددې پاچا سره د کوزيکا له علمي او ادبي کورنۍ څخه يو ريشي^۱ او مذهبي مشاور و، چې ويسواميترا Visvamitra نومېده، دې ريشي روحاني قوه، نفوذ او پوهه درلوده، د سوداس پاچا سره يې د ستردو Sturdu (ستلج او وپاشا Vipasha (بياس) په نيولو او فتوحاتو کې ډېر کومکونه کړي وو، خو وروسته سوداس پاچا دا خپل مذهبي مشاور ليري کړ او په عوض کې يې بل سړی چې واسيستاس Vasistas نومېده، مقرر کړ، ددغو دوو تنو ريشيانو ترمنځ مخالفت او جگړه ونښته. د ويو اميترا ډېر قبایل پرخواوو او خلکو يې خبره منله، نو ډېر آريايي قبایل يې سره راټول کړل او د سوداس سره يې جگړه وکړه، خو پاچا بريالی شو او د انوس Anus او دروهيو Darushni د قبيلو ملکان ووژل شو)).

دا جگړه د پاروشني Parushni (ايروتي= راوي) پرغاړه پېښه شوې وه. هغه لس آريايي قبيلې چې په دغه جگړه يې لاس پورې کړی وو، اکثره هغه قبایل دي، چې تراوسه يې هم بقايا زموږ په هېواد کې شته او داسې ښکاري چې تر دغې جگړې وروسته دوی د هند ورشوگانو ته لېږد او هجرت بند کړ او دلته پاتې شول، ددغو لسو تېرونو نومونه دادی:

(۱) پکټه Pakthas (پکتويس= پکټ= پښتون)،

(۲) الينا Alinas (د نورستان خلک)،

^۱. ريشي: شاعر او روحاني سړی.

(۳) بهالانا Bhalanas (د بولان د درې خلک)،

(۴) شيو Shivas (د شيوکې خلک چې د اباسين پر غاړه اوسېدل)،

(۵) ويشانين Vishanins،

(۶) انو Anus چې د پنجاب د راوي رود پر غاړه اوسېدل او د بريگوس مشهوره روحاني کورنۍ د دوی ستانه وو.

(۷) دروهيو Druhyu (د اقوام هم له انو سره اوسېدل).

(۸) تورواشا Turvasha.

(۹) يادو Yadus، دا دوی قبيلې سره ملگرې وې.

(۱۰) پورو Purus د گندهارا د شاوخوا خلک.

داوې لس مشهورې آريايي قبيلې چې د لسو تيرونو په جگړه کې يې برخه درلوده او لکه محقيقن چې وايي، اوس له دغو څخه اکثري قبيلې زموږ په هېواد کې شته او له هغو وختونو څخه تراوسه دلې پرتې دي.

د پکېت وېش:

په دغو آريايي قبيلو کې موږ د ژبې له پلوه فقط له لومړۍ يعنې پکېته سره اړه لرو او له دې تفصيله مو مقصد دادی، چې د پښتون ملت لومړنۍ تاريخي وثيقه دغه ده، چې نوم يې په رېگويدا کې ياد شوی دی او دا څرگندوي چې دا ولس د ميلاد (۱۴۰۰) کاله دمخه لاهم موجود وو او په آريايي کورنۍ کې يې نوم او نښان درلود. د پکېت تاريخ په هغو وختونو کې هم ډېر روڼ دی او هر څوک يې پېژني. دوی وروسته د پارت Parth په نامه بلل کېده او د قبل الميلا د درېمې پېړۍ په شاوخوا کې د دوی مشر ((ارساس پارتي)) د غرب پلو ته ولاړ او د هري رود غربي خوا ته يې د خزر تر څنډو پورې مدنيت جوړ کړ او هغه ځمکه يې هم په خپل نامه پارثيا Parthia وبلله او هلته دوی د پارت په نامه سلطنت او روڼ مدنيت او بېل ثقافت وموند (د ۲۵۶ ق، م حدود) يوه بله برخه هم له دغو پښتنو څخه د ارمنستان غربي خواته ورسېده او هورې هم د پکېت (پکتويس) په نامه مشهوره وه او هغه ځای د دوی په نامه (پکتيکا) بلل کېده.

څلورم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	خبرې اترې	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخي)	<ul style="list-style-type: none"> د کمپيوټر پېژندنه. د انټرنېټ او کمپيوټر د اهميت او ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کول. د کمپيوټر په واسطه کومې چارې تر سره کېږي له هغو سره آشنا کېدل. د غوږ نيولو او لوستلو د مهارت پياوړتيا. په متن کې نوې کلمې او اصطلاحات موندل او د هغو په معنا پوهېدل. د خبرو کولو او محاورې په برخه کې تجربه ترلاسه کول. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کارکنه	۶ دقيقې
د انگريزي رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنې په طرحه کولو سره زده کوونکي لوست ته متوجه کړي. - ستاسې په اند معلوماتي ټيکنالوژي کومه ده؟ او کومه کارونه تر سره کوي؟	۴ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ اواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د کمپيوټر د اهميت او ارزښت په اړه خبرې اترې کوي. وروسته ښوونکي دوه تنه زده کوونکي د تختې مخې ته راغواړي او د محاورې او خبرو اترو په بڼه له هغوی څخه غواړي چې د کمپيوټر د ارزښت او اهميت په اړه پخپله ژبه خبرې وکړي، نور زده کوونکي غوږ ورته نيسي. ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې په متن کې 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم متن په لوړ غږ لولي او د کلماتو سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نيسي. څو تنه زده کوونکي د کمپيوټر او څو تنه زده کوونکي د انټرنېټ په اړه پخپله خوښه خبرې کوي نور زده کوونکي غوږ ورته نيسي. زده کوونکي د لوست نوې کلمې په گوته کوي او په جملو کې تر کارولو وروسته يې په کتابچو کې ليکي. زده کوونکي په ډله ييز فعاليت کې فعاله ونډه اخلي او 	

<p>د خبرو اترو په ترڅ کې د خبرو کولو مهارت پیاوړی کوي.</p> <p>– زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده پخپلو کورونو کې سرته رسوي.</p>	<p>نوې کلمې پيدا کړي او په جملو کې يې وکاروي.</p> <p>– ښوونکي په ډله ييزه فعاليت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي او زياتو زده کوونکو ته د خبرو اترو کولو زمينه برابروي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو په اړه لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د نو لسمې پېړۍ په دويمه نيمايي کې د کمپيوټر رامنځته کېدلو سره د کارونو په تر سره کولو کې خورا مهم بدلون راوست او چارې يې څو ځلې گړندۍ کړې ، چې وړاندې يې تصور د بشر له عقل څخه لرې ښکارېده.</p> <p>نن ورځ کمپيوټر د قلم او کاغذ ځای نيولی او همدارنگه د کمپيوټر په واسطه انځورونه، نقشي، او ډېر ستونزمن او محاسبات په څو شيبو کې تر سره کېږي.</p> <p>د کمپيوټر نوم د Comput له کلمې څخه چې د حساب کولو په معنا دی، اخيستل شوی.</p> <p>په پيل کې له کمپيوټر څخه د حساب کولو لپاره کار واخيستل شو. له همدې کبله کمپيوټر د حساب کوونکي په نوم هم ونومول شو. نن سبا له کمپيوټر څخه د ژوند د بېلابېلو ډگرونو په برخه کې گټه اخيستل کېږي.</p> <p>په لنډ ډول د کمپيوټر پېژندنه داسې کولای شو:</p> <p>کمپيوټر يو الکترونيکي ماشين دی چې ورکړل شوي لومړي معلومات(Data) تر پروسس لاندې نيسي د مخکيني ورکړل شويو پروگرامونو له مخې لومړني معلومات تحليل او تجزيه کوي او د غوښتنې وړ پايله ډېر ژر په لاس راکوي او يا يې پخپله حافظه او ذخيره کې ساتي.</p> <p>د قدرت او گړنديتوب له پلوه د کمپيوټر عمليات پر څلورو ډولونو ويشل کېږي.</p> <p>۱- ستر کمپيوټرونه Super Computers</p> <p>۲- ماينې فریم کمپيوټرونه Mini Computers</p> <p>۳- کوچني کمپيوټرونه Micro Computers</p> <p>۴- شخصي کمپيوټرونه (PC) Personal Computers</p> <p>مايکرو کمپيوټرونه په لاندینو بڼو موندل کېږي.</p> <p>– سرمیزی کمپيوټرونه Desktop Computers</p> <p>– د لېږد وړ کمپيوټرونه Portable Computers</p> <p>– لپ ټاپ کمپيوټرونه Laptop Computers</p>	
<p>اخځليکونه:</p> <p>سيد حسن عدليار، د کمپيوټر اساسات، د کابل پوهنتون د ساينس پوهنځي، ۱۳۸۵ کال چاپ.</p>	

پنځم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	پير محمد کاکړ	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخي)	<ul style="list-style-type: none"> - د پښتو له ادب سره اشنايي پيدا کول. - د پښتو ژبې د کلاسيکو شاعرانو په اړه معلومات پيدا کول. - د لوستلو او غورځولولو د مهارت پياوړتيا. - د پيرمحمد کاکړ ژوند ليک او اثارو سره د زده کوونکو بلديدل. - د پير محمد کاکړ د شعرونو په لوستلو سره د لوستلو د مهارت پياوړي کول. - په لوست کې د گرامر په اړه معلومات ترلاسه کول په تېره بيا د اداتو د کارولو په برخه کې. 	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضري- اخيستل او د کورني کارکنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	د انگيزې د رامنځته کولو لپاره د پيرمحمد کاکړ د شعر يو بيت پر تخته ليکل. ښوونکي دې له زده کوونکو څخه وغواړي چې د شعر په اړه بحث وکړي او شاعر يې پيدا کړي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. - ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. - ښوونکي د پيرمحمد کاکړ د ژوند او شعر په برخه کې زده کوونکو ته په تفصيل سره معلومات ورکوي. - ښوونکي په لوست کې د نويو کلمو او اصطلاحاتو معنا او مفهوم له زده کوونکو څخه پوښتي او له هغو سره د سم ځواب ويلو په برخه کې هم مرسته کوي. - ښوونکي د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. - زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم متن په لوړ غږ لولي او د کلماتو سم تلفظ زده کوي. - زده کوونکي د ښوونکي معلوماتو ته غوږ نيسي او مهم ټکي پخپلو کتابچو کې ليکي. - زده کوونکي د متن نوې کلمې له معنا سره يادوي، په جملو کې يې کاروي او پخپلو کتابچو کې يې هم ليکي. - زده کوونکي د پيرمحمد کاکړ د ژوند په اړه معلومات وړاندې کوي. 	

خړاب دل مې له دې غمه په تنگ راغی گویا تنگ له خپله عمــــره پتنگ راغی

پیرمحمد کاکړ شهزاده سلیمان او د شاهي کورنۍ غړیو ته ددیني تدریس ترڅنګه د پښتو ژبې تدریس هم کاوه. پیرمحمد کاکړ لومړنی شخص دی چې د پښتو ژبې لومړنی ګرامر یې ولیکلو. دغه ګرامر (معرفت الافغاني) نومېږي چې په ۱۳۵۶هـ... ش کال په کابل کې چاپ شوی دی.

د پیر محمد کاکړ له دیوان څخه غور چاڼ:

<p>الهي توفيق د حمد و ثنا را چې ققنس غوندې پر خای باندې اېرې شم گهي خوف گهي رجا زما پيشه کړه په دنيا کې چې رحمت و کل عالم دی منور مې زړه په نور د معرفت کړه پر رانده خو د دیدار لذت حرام دی پخپل فضل هدايت راته عطا کړه شک و ريب^۲ مې کړه له دله څخه محوه</p>	<p>په ثنا کې تر بلبل ژبه گویا را سوز گداز د حجت هسې و ما را گهي ماو ته ژړا گهي خندا را په عقبا کې هم هغه رسول پېشوا را په تاریکه توره خونه کې رڼا را و ما خوار ته د دیدار سترګې بېنا را بیا نجات له کج روی د خطا را له امراضو د مهلک جهل شفا را</p>
<p>سزا وار که هرڅو زه ((پیر محمد)) نه یم دا همه واپه کریمه ته ورپا را</p>	

اخځلیکونه:

د پیرمحمد کاکړ دیوان، د عبدالرؤف بېنوا په مقابله او تصحیح. ۱۳۲۵ کال، کابل دولتي مطبعه.
عبدالرؤف بېنوا پښتانه شعراء، درېم ټوک، د پښتو د پراختیا د آمریت لخوا، کابل، دولتي مطبعه.

۲. ريب: شک

شپږم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د پښتو ادب معاصره دوره.	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د پښتو ادب د معاصرې دورې په اړه معلومات تر لاسه کول. د پښتو د ادبياتو له تاريخ سره اشنايي پيدا کول. د پښتو د ليکني ادب د پرمختيا او پياوړتيا په برخه کې وړ معلومات ترلاسه کول. د غوړ نيولو او لوستلو د مهارت پياوړي کول. د نويو لغتونو او کلمو په مفهوم پوهېدل. 	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه، فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغبر، د حال احوال پوښتنه، د حاضري-اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنې په وړاندې کولو سره زده کوونکي لوست ته ځير کړي. <ul style="list-style-type: none"> تاسو د ادبياتو د تاريخ له اصطلاح سره بلد ياست؟ ادب تاريخ له څه څخه بحث کوي؟ 	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ اواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د پښتو ادب معاصرې دورې لوست په څو برخو ويشي، هره برخه يې په زده کوونکو لولي او له دوی څخه يې مقصد پوښتي. ښوونکي په عمومي توگه د معاصرې دورې په اړه معلومات وړاندې کوي. ښوونکي د معاصرې دورې د شاعرانو او ليکوالانو په 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوړ نيسي. زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم متن په لوړ غږ لولي او سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي په وار سره خپله خپله برخه متن لولي او بيا يې لنډيز پخپلو خبرو کې څرگندوي. زده کوونکي د پښتو ادب د معاصرې دورې په برخه کې معلومات تر لاسه کوي. زده کوونکي د معاصرې دورې د شاعرانو او ليکوالانو له پېژندلو څخه وروسته پوښتنو ته ځوابونه وايي. 	

<p>- زده کوونکي اړوندو پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په ډله ييز فعاليت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي د کورنۍ دندې موضوع پخپلو کتابچو کې ليکي او په کورونو کې يې سرته رسوي.</p>	<p>اړه پوښتنې کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکي په ډلو ويشي او هرې ډلې ته يو، يو فعاليت سپاري.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د هرې ژبې او ولس ادبي تاريخ په بېلابېلو دورو ويشل کېږي، نو د همدې معيار له مخې پښتو ادبي تاريخ هم په دريو سترو دورو ويشل شو، چې لومړۍ يا لرغونې، دويمه (کلاسيکه يا منځنۍ) دوره او دريمه يا معاصره ده. لرغونې او کلاسيکه دوره مو مخکني ټولگيو کې لوستي دي، دلته د پښتو ژبې د معاصرې ادبي دورې په اړه معلومات وړاندې کوو. د پښتو ادب د دريمې يا معاصرې دورې د پيلامې په برخه کې بېلابېل نظرونه وړاندې شوي، ځينې ددغې دورې پيل هند ته د انگرېزانو د راتگ وخت گڼي، ځينې نورو بيا زموږ پر هېواد باندې د انگرېزانو لومړنۍ يرغل (۱۸۳۹م) د پښتو معاصر ادب پيلامه بللې ده.</p> <p>ځينو څېړونکو د نولسمې پېړۍ په اويايمو کلونو کې د پښتو هنري- ادبي نثر پيدايښت د پښتو د معاصر ادب پيلامه بللې ده. همدارنگه ځينو څېړونکو د پښتو د معاصر ادب د ودې او پرمختيا لومړنۍ پړاو د اميرحبيب الله خان په عصر کې د سراج الاخبار رامنځته کېدل بولي.</p> <p>خو د پښتو ادب زياتره څېړونکي په دې خبره يوه خوله دي چې د پښتو د معاصر ادب د رامنځته کېدو لپاره د نولسمې پېړۍ په اويايمو کلونو کې لارې چارې او شرايط برابر شوي دي. دا وخت زموږ په هېواد کې د امير شيرعلي خان د دويمې پلا واکمنۍ سره برابر دی. امير شير علي خان چې په (۱۲۸۶ هـ ق) د هند د امبالي له کنفرانس څخه را وگرځېد، نو کورنيو اصلاحاتو ته يې خپله پاملرنه واړوله او يو لړ داسې اصلاحات يې تر لاس لاندې ونيول، چې په هغو کې د ځمکو مالياتو اصلاح او سمون، د پوستې عصري سيستم تاسيس، عسکري تشکيلاتو عصري ښوونځيو او روغتونو رامنځته کول او ځينې نور بدلونونه شامل وو، همدغه مهال امير خپلې ملي ژبې پښتو ته هم پاملرنه وکړه او په دې لړ کې يې هغه لومړۍ گام چې پورته کړ، هغه د هېواد د ملکي ادارو نومونه، عسکري رتبې، اصطلاحات او قوماندې وې چې په پښتو ژبه واورول شوې.</p> <p>د امير د فرمان له مخې د عسکري قواعدو کتاب قاضي عبدالقادر په پښتو ژبه وژباړه او چاپ شو.</p> <p>ځينې څېړونکي وايي چې د پښتو معاصره دوره د نولسمې پېړۍ له اويايمې څخه پيل او تر نن را رسېږي چې بيلابيل پړاوونه لري.</p> <p>- لومړی پړاو (۱۸۷۰- ۱۹۰۱م):</p> <p>د پښتو د معاصرې ادبي دورې لومړی پړاو په زماني لحاظ د نولسمې عيسوي پېړۍ له اويايمو کلونو څخه پيل او د شلمې پېړۍ تر پيلامې يا د اميرحبيب الله د واکمن کېدو تر وخته رسېږي.</p> <p>- دويم پړاو:</p> <p>په دغه پړاو کې د پښتو ادبياتو د ودې او پرمختيا بهير په دوو برخو کې مطالعه کېدای شي.</p> <p>الف: په سراجيه عصر کې د پښتو ادب وده او پرمختيا (۱۹۰۱- ۱۹۱۹م).</p> <p>ب: په امانې عصر کې د پښتو ادب وده او پرمختيا.</p>	

درېم پړاو:

په هېواد کې د کورني گلووډيو (۱۳۰۷-۱۳۰۸ لمريز) وروسته د محمدنادرخان په واکمنۍ کې په ۱۳۱۰ لمريز کال په کابل کې ادبي انجمن او په ۱۳۱۱ لمريز کال په کندهار کې د پښتو ادبي انجمن جوړ شو. کابل ادبي انجمن د کابل په نامه او کندهار ادبي انجمن د پښتو په نامه مجله خپروله. وروسته بيا دواړه انجمنونه يو ځای او په ۱۳۱۶ لمريز کال پښتو ټولنه ور څخه جوړه شوه، چې د پښتو ژبې په وده او پرمختيا او د ليکوالانو په روزنه کې يې ډېره ارزښتمنه ونډه درلوده. ددې دورې په نومياليو اديبانو کې د علامه عبدالحی حبيبي، استاد قيام الدين خادم، استاد گل پاچا الفت، عبدالرحمن پژواک، عبدالشکور رشاد، استاد عبدالروف بينوا، پوهاند صديق الله رښتين او نورو نومونه د بيلگې په توگه يادولی شو.

د روانې لمريزې پېړۍ په درېيمه لسيزه (۱۳۲۴ لمريز کال، د وېښ زلميانو د سياسي ډلې او وروسته د شاه محمود خان د صدارت د دورې ديموکراسۍ او بيا وروسته د ۱۳۴۳ لمريز کال د نوي اساسي قانون په رڼا کې د معاصرو ادبياتو د پراختيا زمينې برابرې شوې، دغې ديموکراسۍ آزادو خپرونو او مطبوعاتو ته لاره برابره کړه، چې د پښتو ژبې او ادبياتو د ودې او ايجاد په بهير کې يې ډېره ارزښتمنه ونډه لرلې ده.

د پښتو ادبياتو د معاصرې دورې د پيل په اړه ډېر څيړونکي په يوه خوله دي چې معاصره دوره د اميرحبيب الله خان په وخت کې د سراج الاخبار د دويم ځل خپرېدو (۱۹۱۱) ميلادي سره پيل کېږي چې تر ننه را رسېږي.

اوس د پښتو ادب پرمختيايي بهير په گړندېتوب سره پرمخ روان دی، پښتو په ډله ييزو چاپي او غږيزو رسنيو کې په ملي او نړېواله کچه خپرونې لري. په افغانستان، پښتونخوا او نورو هېوادونو کې زياتي دولتي او ازادې فرهنگي ادارې د پښتو ژبې د ودې او پرمختيا لپاره کار کوي. زيات شمېر ليکوالان او شاعران پخپلو ادبي او فرهنگي فعاليتونو بوخت دي. پښتو ژبه او ادب د پرمختيا په حال کې ده.

اخځليکونه:

— پوهاند علامه عبدالحی حبيبي، د پښتو ادبياتو تاريخ، لومړی او دويم ټوک، ۱۳۸۴ کال، دانش خپرندويه ټولنه-پېښور.

— استاد محمد صديق (روهي) پښتو ادبياتو تاريخ معاصره دوره

اووم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	گلدسته	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د گلدستې د اثر په اړه معلومات ترلاسه کول. د پښتو د کلاسیک ادب د پیاوړي لیکوال عبدالقادر خان خټک له ژوند او آثارو سره اشنایي پیدا کول. د شیخ سعدي د گلستان په اړه معلومات ترلاسه کول. د لوستلو او غورځولو مهارت پیاوړي کول. د لوست گرامري برخې زده کول. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهې کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنۍ فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنې په کولو سره لوست ته لاره هواره کړي او زده کوونکي دې بحث ته وهڅوي. - آیا گلدسته د گلانو غونچې ته وایي او که په دې نوم کوم کتاب هم پېژنئ؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ اواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د گلدستې د اثر په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوي او د عبدالقادر خان خټک د ژباړې د ځانگړتیاوو په اړه هر اړخیز معلومات وړاندې کوي. ښوونکي پر تخته نوې کلمې لیکي او له زده کوونکو څخه غواړي چې په جملو کې یې وکاروي. ښوونکي د وینا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي. زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم متن په لوړ غږ لولي او سم تلفظ ته متوجه کیږي. زده کوونکي د عبدالقادر خان او گلدستې په اړه معلومات ترلاسه کوي. زده کوونکي د ښوونکي د خبرو په بهیر کې د گلدستې د ژباړې په برخه کې هر اړخیز معلومات تر لاسه کوي. زده کوونکي د متن نوې کلمې په جملو کې کاروي او بیا یې پخپلو کتابچو کې یادداشت کوي. 	

<p>هڅوي چې د گلدستي د کتاب په اړه خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لپاره لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي او د زده کوونکو ارزونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>	<p>– زده کوونکي په وار سره د ټولگي مخې ته راځي او د گلدستي په اړه خبرې کوي.</p> <p>– زده کوونکي د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته پخپلواک ډول ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده پخپلو کتابچو کې یاداشت کوي او په کورونو کې سرته رسوي.</p>
--	--

اضافي معلومات:

د گلدستي اثر په دې وروستيو کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړېوال مرکز له خوا په ښکلي قطع او صحافت چاپ شوی دی، د گلستان پښتو ژباړه چې عبدالقادر خان د گلدستي نوم پرې ايښی دی په پښتو ژبه کې دغه ادبي، علمي او عرفاني اثر ډېر مينه وال او لوستونکي لري، په اتو بابونو يا فصلونو کې بشپړ شوی دی، چې د پاچهانو، درويشانو، قناعت، خاموشي، عشق، ځوانۍ، زړښت او کمزورۍ د تربيت يا ښوونې روزنې او د خبرو کولو اداب او نور گټور ټولنيز مسايل پکې په خورا خوږه او ساده ژبه بيان شوي دي.

عبدالقادر خان خټک د سعدي د شاهکار اثر (گلستان) ژباړه له ټولو لفظي، معنوي او ادبي ظرافتونو او نراکتونو سره په ډېره خوږه او روانه ادبي ژبه په داسې ښه سرته رسولې چې د نوموړي د لوړ علمي او ادبي استعداد ډېره ښه پيژندويي او څرگندويي ور څخه کېدای شي.

عبدالقادر خان خټک چې د خپلې ژبې او ادبياتو د ودې لپاره کوم کارونه کړي دي هغه پخپله د ده مقام موږ ته راڅرگندوي.

– که څوک د پښتو شعر تاريخ ليکي، نو د يوو لسمې پېړۍ د پای او د دولسمې پېړۍ د پيل د اشعارو د تفسير او تحليل په لړ کې به عبدالقادر خان له خپلو مليحو اشعارو سره نه هېروي.

– که د پښتو نثر تاريخ ليکل کېږي، نو د پښتو د نثر د تحول په پړاوونو کې به ضرور د عبدالقادر خان په نثري ايجاداتو خبرې کېږي.

– د ژباړو د تاريخ ليکونکي به د پښتنو د فرهنگ په وده کې د عبدالقادر خان د ژباړو په نقش خبرې کوي او دا به خامخا ليکي چې عبدالقادر خان هماغه مهال دا اړتيا حس کړې وه چې د فارسي گلستان او يوسف زليخا، آثار وژباړي او همدارنگه له عربي څخه د حضرت محمد ﷺ څلوېښت حديثونه په پښتو ژبه وژباړي.

د عبدالقادر خان د ادبي شهرت په اړه دا خبره هم د يادونې وړ ده چې نوموړی پخپلو اشعارو کې زياتره خپل نوم عبدالقادر راوړي، خو کله يې د تخلص په توگه کرلانی او خټک هم کارولی دی، لکه په دې بيتونو کې:

نه له چايي طمع شي نه له چا ويره

څو خبرې رښتيا کړې کرلاني، دي

زه خټک ديار په غم تازه تازه شوم

غوريه خيل رحمان که شو ورځنې سترې

په پخوانيو منابعو کې لومړنی اثر چې موږ ته د عبدالقادر خان خټک د آثارو په اړه معلومات راکوي هغه د محمد هوتک پټه خزانه (۱۱۴۱-۱۱۴۲) هـ . ق تاليف) دی، محمد هوتک په دې اړه ليکي:

عبدالقادر خان د شعر ديوان لري او د يوسف زليخا قصه يې په سنه ۱۱۱۲ هجري کې نظم کړه، نصحيث نامه يې هم

په پښتو وکښله او د شيخ مصلح الدين سعدي گلستان يې په پښتو راواړوه. په سنه ۱۱۱۵ هـ. ق يې يو بل کتاب نظم کا، چې نوم يې دی حديقۀ ختک.

د محمد هوتک پر څرگندونو کې د اشعارو ديوان او حديقۀ ختک دوه ځانگړي آثار کښل شوي چې اوس دا جوته شوې چې حديقۀ ختک د عبدالقادر خان د ديوان نوم دی، نه د هغه ځانگړی اثر د عبدالقادر خان ختک دا لاندې شپږ آثار تر اوسه موږ ته معلوم دي.

– د اشعارو ديوان يا حديقۀ ختک

– نصيحت نامه

– څلوېښت حديثونه

– قصيده برده

– يوسف زليخا

– گلديسته.

د يادونې وړ ده چې د عبدالقادر خان ختک په دغو ياد شويو آثارو کې له ديوان او نصيحت نامې پرته نور ټول ژباړې دي، دلته د گلستان او د عبدالقادر خان د ژباړې يا گلديستې يوه بيلگه ليکو:

گلستان: (منت مر خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزيد نعمت، هر نفسی که فرو می رود. ممد حیات است و چون بر آید مفرح ذات، پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمی شکری واجب). په گلديسته کې دا پورتنی متن په داسې خوږه او ساده ژبه ژباړل شوی دی.

(ثنا صفت خدای لره جل جلا له عم نواله چې طاعت يې موجب د قربت دی او شکر يې په نعمت سبب د زياتېدو د نعمت، هره سا چې کښته شي، ممد د ژوندون ده، چې راپورته شي خوشی د وجود پس په هر نعمت کې دوه نعمته موجود دي، په هر نعمت شکر لازم).

اخځليکونه:

– د عبدالقادر خان ختک، گلديسته، د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو نړېوال مرکز، ۱۳۸۳ کال، کابل ډاکټر مهجور خويشکي، د عبدالقادر خان حديقۀ ختک، د پېښور چاپ.

اتم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	علامه پوهاند عبدالحی حبیبي	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د پښتو له معاصرو ادبیاتو سره آشنایي پیدا کول. د علامه پوهاند عبدالحی حبیبي په اړه معلومات ترلاسه کول. د پښتو د ادبیاتو، پښتو شاعرانو، د افغانستان د تاریخ په اړه د زیاتو آثارو له نومونو سره آشنایي پیدا کول. د لوستلو او غورځولو د مهارت پیاوړي کول. په لوست کې د نویو کلمو او اصطلاحاتو په معنا پوهېدل. د نویو لغتونو او کلمو په مفهوم پوهېدل. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهی فعالیتونه او فردی فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهی کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یاداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنی فعالیت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي دې د دغې پوښتنې په کولو سره زده کوونکي بحث ته وهڅوي چې د لوست عنوان پیدا کړي. آیا تاسو د پښتو ژبې داسې لیکوال او ادیب پیژنئ چې تر خپل قد او ونې څخه یې د اثارو او تالیفاتو کتار لوړ وي؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د پوهاند عبدالحی حبیبي لوست څو ځله په زده کوونکو تکراروي او د هغه د اثارو په اړه هم زده کوونکو ته معلومات وړاندې کوي. ښوونکي د ټولګي زده کوونکي په دوو ډلو ویشي، یوې ډلې ته دنده ورکوي چې د پوهاند عبدالحی حبیبي د ژوند او افکارو په اړه پخپله ژبه خبرې وکړي او بلې ډلې 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي او د ښوونکي تلفظ ته ځیر کېږي. زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم متن په لوړ غږ لولي، سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي د متن یوه، یوه برخه لولي او د پوهاند عبدالحی حبیبي له کتابونو سره اشنا کېږي. زده کوونکي د ډله ییزو فعالیتونو په ترڅ کې د استاد حبیبي د ژوند، اثارو او افکارو په اړه خبرې کوي. 	

<p>ته دنده ورکوي چې د استاد حبيبي د څو مشهورو آثارو نومونه واخلي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د نویو کلمو د معنا کولو او په جملو کې یې کاروي.</p> <p>- زده کوونکي وار سره د پوهاند حبيبي د ژوند او ادبي فعالیتونو په اړه خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي د متن لنډیز ته غوږ نیسي.</p> <p>- زده کوونکي د متن د وروستی برخې پوښتنې ځوابوي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده یاداشت کوي او پخپلو کورونو کې یې سرته رسوي.</p>	<p>ته دنده ورکوي چې د استاد حبيبي د څو مشهورو آثارو نومونه واخلي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د نویو کلمو د معنا کولو او په جملو کې د کارولو سپارښتنه کوي.</p> <p>- ښوونکي د ځوابونو په ویلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې زده کوونکي هڅوي چې د پوهاند حبيبي په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لنډیز بیانوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستی برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د هېواد نوميالی عالم، مؤرخ، ادیب، لیکوال او شاعر علامه پوهاند عبدالحي حبيبي د ۱۲۸۹ هـ لمریز کال د کندهار ښار د بامیزو په سیمه کې په یوه عالمه او فاضله کورنۍ کې زېږېدلی، پلار یې ملاعبدالحق اخوندزاده د خپل وخت نامتو او مشهور عالم عبدالرحیم اخوندزاده زوی او د علامه حبيب الله محقق کندهاري لمسی و.</p> <p>استاد حبيبي پر ۱۲۹۹ لمریز کال د کندهار د شالمار په لومړني ښوونځي کې شامل شو او ددې ترڅنګ یې په خصوصي توګه د مروجو ديني، ادبي علومو او فنونو زده کړه هم پیل کړه.</p> <p>په ۱۳۰۴ لمریز کال له نوموړي ښوونځي څخه فارغ شو او په خصوصي توګه یې د ديني او عصري علومو او فنونو لوستلو ته دوام ورکړ، فقه، حدیث، تفسیر، منطق، صرف، نحو، فصاحت، بلاغت او د نړۍ د مشهورو پوهانو او ادیبانو د نظم او نثر ډېر کتابونه یې ولوستل. په ۱۳۰۴ هـ لمریز کال علامه استاد حبيبي (۱۵) کلن زلمی و چې د کندهار ښار په یوه ښوونځي کې یې د ښوونکي په توګه خپله رسمي او دولتي دنده پیل کړه، څه موده په همدغه دنده بوخت و.</p> <p>په ۱۳۰۶ لمریز کال په کندهار کې د خپرېدونکې جريدې، طلوع افغان، مرستیال شو، څلور کاله یې په ډېره بريالۍ توګه دغه دنده ترسره کړه او وروسته بیا په ۱۳۱۰ لمریز کال د طلوع افغان د جريدې مسؤول مدير شو.</p> <p>استاد حبيبي په همدغه موده کې د خپل مطبوعاتي او ژورناليستيکي کار تر څنګ په پرله پسې توګه علمي، تاريخي، ادبي او څېړنيزو لیکنو ته دوام ورکړ. په ۱۳۱۹ لمریز کال کابل ته را وغوښتل شو او د پښتو ټولنې لوی مدیر مقرر شو او ترڅنګ یې د مطبوعاتو د مستقل ریاست د مرستیالۍ چارې هم پرمخ بیولې. په ۱۳۲۰ لمریز کال د پوهنې وزارت مشاور شو او درې کاله یې دغه دنده تر سره کړه، کله چې په ۱۳۲۳ لمریز کال د کابل پوهنتون په چوکاټ کې د دوي په هلو ځلو د ادبیاتو پوهنځی جوړ شوه، نو د ریاست او د پښتو ادبیاتو د تاریخ د تدریس چارې هم ورته وسپارل شوې. په ۱۳۲۷ لمریز کال د ملي شورا د اوومې دورې لپاره د کندهار د خلکو د وکیل په توګه وټاکل شو. تر ۱۳۳۰ لمریز کال پورې یې دغه له مسوولیته ډکه دنده په ښه توګه سرته ورسوله، د همدغه کال په اوږدو کې د هېواد پالنې او آزادې غوښتنې د سیاسي مبارزې په سبب جبراً خپل هېواد پرېښودو ته اړ کړای شو او نږدې لس کاله یې په جلا وطنۍ کې تېر کړل. څه موده یې په پېښور کې تېره کړه او د (آزاد افغانستان) په نامه یې یوه جريده خپروله، وروسته بیا د ځینو سیاسي ملحوظاتو له مخې مجبور شو چې له پېښور څخه ووځي. هماغه و چې کراچۍ ته ولاړ او هلته په علمي او ادبي فعالیتونو بوخت شو.</p> <p>استاد پوهاند عبدالحي حبيبي ته په ۱۳۴۰ لمریز کال ددې زمینه برابره شوه، چې خپل هېواد ته راستون شي، د پخوا په څېر بیا پخپلو علمي او فرهنګي فعالیتونو بوخت شي. پوهاند حبيبي په ۱۳۴۱ لمریز کال د کابل پوهنتون د ادبیاتو په پوهنځي کې د</p>	

استاد په توگه مقرر شو او په ۱۳۴۴ کال يې د پوهاندۍ علمي رتبه هم ترلاسه کړه. علامه حبيبي په ۱۳۴۵ لمريز کال د تاريخ ټولنې د رئيس په توگه وگومارل شو او له دې لارې يې د افغانستان تاريخ ته ډېر خدمتونه وکړل.

نوموړی په ۱۳۵۱ لمريز کال د صدراعظم د فرهنگي مشاور په توگه وټاکل شو. د خپل عمر په وروستۍ لسيزه کې يې له رسمي او دولتي دندې څخه تقاعد وکړ او د کابل په پوهنتون کې استاد، د اطلاعاتو او کلتور وزارت مشاور او د افغانستان د علومو اکاډمۍ غړی و چې ددې ترڅنگ پر علمي، تاريخي او ادبي څېړنو باندې بوخت و.

علامه پوهاند عبدالحی حبيبي ۵۶ کاله د هېواد په علمي او فرهنگي ادارو کې د علم او فرهنگ خدمت کړی دی، زيات شمېر شاعران، ليکوالان او څېړونکي د دوي په مستقيمه لارښوونه، هڅو، پاملرنه او يا د دوي د آثارو او افکارو په لوستلو روزل شوي دي، علامه حبيبي شاعر هم و، په پښتو او دري ژبو يې شعرونه چاپ شوي دي، خو زياتره پاملرنه يې علمي او څېړنيزو ليکنو ته وه، د ټولو چاپ شويو کتابونو شمېر يې (۱۱۵) ښودل شوي دي، چې هر يو يې په خپل ځای کې علمي، ادبي او تاريخي ارزښت لري، د هغو له ډلې څخه د ځينو نومونه دا دي:

- جغرافياي تاريخی افغانستان
- زبان دو هزارساله افغانستان يا مادر زبان دری
- پښتو نثر ته کره کتنه
- د پښتو د نوي ادب لارې
- د پښتو ادب په تاريخ کې قصيده
- روابط ادبی هند با افغانستان
- د پښتو ادبياتو تاريخ (لومړی او دويم ټوک)
- افغانستان بعد از اسلام
- تاريخچه ادبيات پښتو
- پښتانه شعرا (لومړی ټوک)
- تاريخ افغانستان در عصر تیموریان
- نومورکي مورخين
- تاريخ مختصر افغانستان
- رهنمای تاريخ افغانستان
- جنبش مشروطيت در افغانستان
- تاريخ خط و نوشته های کهن افغانستان
- پښتو ولويکان غزنه
- د افغانستان پېښليک (لومړی ټوک)
- هنر عصر تیموریان
- نسب و زادگاه سيدجمال الدين افغان

دغه پیاوړی مؤرخ، ملي اديب، د علم او فرهنگ ريښتيني خدمتگار د ۱۳۶۳ لمريز کال د ثور د مياشتې په شلمه نېټه له دغې نړۍ څخه د تل لپاره خپلې سترگې پټې کړې او د کابل په شهدای صالحين کې خاورو ته وسپارل شو. د هغو فرهنگي او علمي خدمتونو له برکته چې د خپل خواږه عمر په اوږدو کې يې تر سره کړي دي، تل به د هېواد د خلکو په زړونو کې ژوندی او په ښه نوم به يې يادونه کېږي وايي (مېړونه مري نومونه يې پاتې کېږي).

اخځليکونه:

- عبدالرؤف بېنوا، اوسني ليکوال دويم ټوک، د اطلاعاتو او کلتور وزارت خپرونه.
- د لوی استاد ياد، د علمي څېړنيز سيمينار د مقالو ټولگه د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا کابل، دولتي مطبعه.

نهم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	هوايي ډگر ته د ورتللو او په الوتکه کې د سفر کولو لارښوونې (خبرې اترې)	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د هوايي ډگر په اړه معلومات ترلاسه کول. د الوتکې د ارزښت او هوسا سفر په اړه معلومات ترلاسه کول. د خبرو کولو د مهارت پیاوړتيا. د غوږ نيولو او لوستلو د مهارت پیاوړتيا. په متن کې د نويو کلمو او لغتونو په اړه د پوهاوي د کچې لوړېدل او د هغو په معنا او مفهوم پوهېدل. 	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروهې کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي دې د يوې پوښتنې په کولو سره زده کوونکي لوست ته ځير کړي. - تاسو له يو ځای څخه بل ځای ته د کومې تخنيکي وسيلې او عرادي په وسيله ژر او په بېره رسېدلای شې؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د ورځنيو خبرو اترو او محاورې په اړه له زده کوونکو سره خبرې کوي په تېره بيا هوايي ډگر ته د تللو او په الوتکه کې د تگ لارې چارې په ځانگړې بڼه زده کوونکو ته وربښي، دغه محاوره څو ځلې د دوو، دوو زده کوونکو په واسطه ترسره کوي. ښوونکي زده کوونکو ته په لوست کې د نويو کلمو د پيدا کولو او په جملو کې د کارولو سپارښتنه کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونو سره سم متن په لوړ غږ لولي او سم تلفظ ته متوجه کېږي. زده کوونکي د ډله ييز فعاليت په ترڅ کې د محاورې يا د خبرو اترو د کولو په لارو چارو پوهېږي او د پوهې کچه يې په دغه اړه زياتېږي. زده کوونکي د لوست نوې کلمې په گوته کوي او په جملو کې يې کاروي وروسته يې بيا په کتابچو کې ليکي. دوه، دوه تنه په وار سره د اړوندې موضوع په اړه يو له بل سره خبرې اترې کوي. 	

<p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي په وړاندې په وار سره په خبرو اترو کې د بېلابېلو زمانو کارونه کوي او يو له بل سره محاوره کوي.</p> <p>- زده کوونکي په ډله ییزو خبرو اترو کې فعاله ونډه اخلي او خپلې نیمگړتیاوې سموي.</p> <p>- زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي د کورنۍ دندې موضوع پخپلو کتابچو کې یادداشت کوي او په کورونو کې یې سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې د يوې موضوع په اړه يو له بله سره خبرې اترې وکړي.</p> <p>- ښوونکي په ځانگړې توگه د زمانې د کارولو يا د گرامري برخې په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوي، تر څو هغوی هم دغه ډول خبرې اترې په اسانۍ سره وکړای شي.</p> <p>- ښوونکي په ډله ییزو خبرو اترو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د ساینس او تخنیک د گړندي پرمختگ له کبله د بشر لپاره اسانتیاوې رامنځته شوي دي. پخوا به د لیږد لپاره له اسونو او پلي لارو څخه گټه اخیستل کېده، نن ورځ گړندی الوتکې جوړې شوې چې پر پوځي دندو سربېره ځینې یې د وگړو د لیږدونې او تگ راتگ لپاره کارول کېږي او ځینې سترې الوتکې بیا د مالونو د وړلو او راوړلو لپاره هم اجازه کېږي او په مناسبه بیه تجارتي توکي له یو ځای څخه بل ځای ته او یوه هېواد څخه بل هېواد ته لیږدوي. د الوتکو په واسطه چې کوم هوایي خدمتونه تر سره کېږي دا ټول د هوایي ترافیکو د بهیر په نوم نومول شوي دي او څوک بیا ورته هوایي ترانسپورت هم وايي. نن سبا زموږ په هېواد کې هوایي ډگرونه جوړ شوي چې الوتکې پکې پورته، کښته کېږي او زیات شمېر مسافر له یو ولایت څخه بل ولایت ته لیږدوي یا د هېواد څخه بهر زموږ هېوادوال نورو هېوادونو ته لیږدوي. دغه بهیر د ټکټ او ویزې په ترلاسه کولو سره پیلېږي، کله چې د کوم هېواد ویزه او ټکټ تر لاسه شي، بیا نو مسافر هوایي ډگر ته ورځي، هلته په خپل ټاکلي وخت الوتکه الوتنې ته چمتو ولاړه وي. کله چې ټکټونه کنټرول شي او د مسافرو مالونه او بکسونه د گومارل شوو کسانو له خوا کنټرول او وپلټل شي بیا ځانگړي ټکټونه پر نوموړو بکسونو باندې نښلوي او یوه کاپي یې مسافر ته ورکوي، چې کله له الوتکې څخه کوز شي، بیا هغه ټکټ گومارل شوي کس ته ښکاره کوي او خپل بکس او مال تر لاسه کوي د الوتکې په واسطه موږ ډېر ژر خپلو موخو ته رسیدای شو او د خلکو د لیږد رالیږد لپاره یې ډېرې اسانتیاوې رامنځته کړي دي.</p> <p>د یوې ژبې د زده کړې له اساساتو څخه یوهم خبرې کول دي چې په خبرو کولو سره ژبه زده کیږي. د ژبې زده کړ دوه بنسټونه لري چې یو یې اورېدل او بل یې خبرې کول دي. که د دویمې ژبې زده کوونکي هر څومره پخپلو منځونو کې په یوې موضوع خبرې اترې وکړي په هماغه کچه یې د خبرو کولو مهارت پیاوړی کیږي او هم یې د کلماتو په پانگه کې نوې کلمې زیاتېږي. په پورتنۍ محاوره یا خبرو اترو کې درې گټې نغښتي دي، یو یې داده چې زده کوونکي د سفر په وخت کې د هوایي ډگر په لارو چارو پوهیدای شي او له بل پلوه د ډیرو نوو کلماتو په زده کولو سره د دوی د خبرو کولو مهارت پیاوړی کیږي. په خبرو اترو کې د زده کړې دوه مهارتونه اورېدل او خبرې کول سرته رسیږي، دریم مهارت یې لوستل او څلورم مهارت یې لیکل دي. ښوونکي کولای شي چې په لیکنې ډول هم په زده کوونکو باندې د محاورې تمرین ترسره کړي.</p>	

لسم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	په قفس کې بندي بلبل	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none">د معاصر نوميالي شاعر صالح محمد هوتک په ژوند پوهيدل.په قفس کې د بندي بلبل د شعر په معنا پوهيدل.د پوهنې او ښوونځيو په خورولو کې د صالح محمد په خدمتونو خبريدل.د لوستلو او خبرو کولو د مهارت پياوړي کول.په متن کې له نوو کلمو سره بلديدل.د گرامري برخې زده کول.	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضري-اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکی دې د لاندې پوښتنو په کولو سره زده کوونکي لوست ته ځير کړي. - تاسي په قفس کې (بندي بلبل) تر نامه لاندې کوم شعر لوستی دی؟ که مو لوستي وي شاعر يې څوک دی؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none">ښوونکی متن په لوړ آواز ولولي.ښوونکی په وار سره متن په زده کوونکو ولولي او د لوستلو په وخت کې دې د زده کوونکو د تلفظ نيمگړتياوې سمې کړي.ښوونکی دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې نوې کلمې په نښه او معنا کړي، بيا دې په جملو کې وکاروي که ستونزه يې درلوده ښوونکي دې ورسره مرسته وکړي.ښوونکی د شعر يوه، يوه برخه پر زده کوونکو معنا کوي.ښوونکی زده کوونکي په ډلو ویشي او هرې ډلې ته دنده ورکوي چې د شعر مفهوم په يوه پاڼه کې وليکي او بيا دې د هرې ډلې استازی په ټولگي کې ولولي.ښوونکی زده کوونکي د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې	<ul style="list-style-type: none">زده کوونکي متن ته غوږ نيسي.زده کوونکي دې په وار سره متن په لوړ غږ ولولي او د لوستلو په وخت کې دې سم تلفظ ته پاملرنه وکړي.زده کوونکي په متن کې نوې کلمې پيدا کوي، لومړی يې معنا کوي او بيا يې په جملو کې کاروي د ستونزې په وخت کې له ښوونکي څخه مرسته غواړي.زده کوونکي د شعر يوه، يوه برخه لولي او بيا يې معنا کوي.زده کوونکي پخپلو ډلو کې د شعر په معنا خبرې کوي او دقيقه معنا يې په کاغذ کې ليکي، بيا يې په وار سره د هرې ډلې استازی په ټولگي کې اوروي.زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي	

<p>مخ ته راځي او پر ټاکلو موضوعاتو خبرې کوي.</p> <p>– زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي او مهم ټکي یې پخپلو کتابچو کې لیکي.</p> <p>– زده کوونکي په وار سره د صالح محمد هوتک د اثارو نومونه اخلي.</p>	<p>راغواړي، ځینې د ازادۍ په اړه خبرې کوي او ځینې بیا د صالح محمد هوتک په هغو خدمتونو غږیږي چې د پوهنې په برخه کې یې کړي دي.</p> <p>– ښوونکي د صالح محمد هوتک خدمتونو او دده د شعر د ځانگړتیاوو په اړه معلومات وړاندې کوي.</p> <p>– ښوونکي له زده کوونکو څخه د صالح محمد هوتک د اثارو نومونه پوښتي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د کتاب د وروستۍ برخې د فعالیتونو د حل کولو سپارښتنه کوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>مرحوم مولوی صالح محمد د مرحوم فیض محمد زوی په خټه هوتک د پښتو ژبې پوخ نثر لیکونکی او خوږ ژبی شاعر په (۱۳۰۷هـ ق) کال د کندهار په ښار کې زیږیدلی او په (۱۳۳۹هـ ش) کال د کابل په ښار کې وفات شوی.</p> <p>مولوی صاحب متدین عالم او صوفي مشربه سړی و، نرمې او پستې خبرې یې کولې. له اسلامي زهد او تقوی سره یې ډېره مینه درلودله، همدا راز په ټولنیزو چارو کې د ښو احساساتو خاوند و، په تېره بیا د پوهنې د خپرولو په لاره کې یې ښه زیار ایستلی و او ډېرې تجربې یې درلودلې. کوم وخت چې مولوي صاحب وفات شو، نو ښاغلي واسعي د پښتو ټولنې غړي (د کابل) په مجله کې دده د ژوند مفصل حالات او پېښې لیکلي دي چې دلته یې کټ مټ رانقلوو، ښاغلی واسعي چې مستعار نوم یې (ویرژپلی) دی داسې لیکي:</p> <p>د پښتو ټولنې افتخاري غړی مولوي صالح محمد مرحوم</p> <p>مرحوم مولوي صالح محمد په قوم هوتک و، پلار یې فیض محمد نومیده او د نیکه نوم یې حاجی محمد اکبر و، چې د کندهار په تاجرانو کې د نامه څښتن و.</p> <p>دا چې نوموړی مرحوم ولې د خپلې کورنۍ او خپل پلار او نیکه د تجارت او سوداگرۍ په لار نشو روان، بلکې بله بڼه یې موندلې او علمي تظاهر یې کاوه، ځکه دده مور یوې خورا سترې او تاریخي علمي کورنۍ ته منسوبه وه او دده د مور له خوا نیکونه او ماماخېل د گران هېواد افغانستان له منلو او مشهورو علماوو څخه و. مور یې هم له علمي کورنۍ پورې اړه درلوده او له علمي اشخاصو سره ناسته ولاړه درلوده.</p> <p>مولوي صالح محمد د پښتو یو پخوانی لیکونکی او د پښتو ټولنې افتخاري غړی و، دده د ژوند حالات تر کومه ځایه چې مناسب وي. ولیکو:</p> <p>نوموړی مرحوم په ۱۳۰۷ قمری هجري کال د کندهار په ښار کې د خپلو ماماخیلو کره د بامېزو په کوڅه کې وزیږید او له همدغې ورځې څخه یې نشو نما او روحي او جسمي تربیه دواړه په هغه محیط کې موندلې وه.</p> <p>د ماشومتوب له عمره وروسته د زلمیتوب په ابتدا کې کابل ته راغی او د حبیبې ملوستې (اوسنۍ لېسې) په لومړیو متعلمانو کې شامل شو. نوموړي مرحوم وروسته د ابتدایي نصاب تر لوستلو د خپل فامیلې ایجاب په اثر د تعلیم او تحصیل سلسلې ته دوام ورنکړای شو او په حبیبې ملوسته کې د معلم په حیث مقرر شو، ځکه چې په هغه وخت کې هم په حبیبې ملوسته کې پښتو ژبه د تدریسي نصاب په لړ کې مهمه برخه درلوده او په څو صنفونو کې یې لوست جاري و، نو نوموړي مرحوم علاوه د نورو مضامینو د پښتو لوست هم ورکاوه او په همدغه اساس د مملکت په لومړي عصري او عالي کالج کې د پښتو ژبې لومړی استاد او پوهاند، باید یوازې همدې بلل شي.</p> <p>نوموړی مرحوم ددغې وظیفې په ایجاب مجبور شو چې د هغو صنفونو لپاره چې پښتو لوستونه یې پکې درلودل لوستي مواد هم</p>	

تهیه کړي، نو ځکه یې د حبیبې ملوستې (د انجمن تالیف) په مشوره یو ابتدایي گرامر (د پښتو صرف و نحو لومړی کتاب) په نامه یې ترتیب کړ چې د هغه وخت په دولتي مطبعه کې دلیتوگراف په چاپ خپور شو، چې له همدغه کبله مرحوم د خپل هېواد تقریباً د (رنسانس) په دوره کې د پښتو لومړی مؤلف هم دی. نوموړي مرحوم په دغه کالج کې د ښوونکي وظیفه تقریباً ۶ کاله اجراء کړه، وروسته چې د کابل په ښار کې ابتدایي مکتبونه هم تاسیس شول، هغه مرحوم د ښار د ټولو ابتدایي مکاتبو د مدیر مشهور فاضل مرحوم مولوي عبدالرب د معاون په حیث د (نائب مدیر) په نامه مقرر شو.

نوموړي مرحوم له خپلې مورنۍ ژبې سره مینه درلوده او د همدغې مینې په اثر یې د زلمیتوب له ابتداء څخه په دې لار کې قلم خوځاوه، اجتماعي- اخلاقي او ځینې د اصطلاحی افکارو منظومې به یې د هغه وخت یوازیني جریدې ((سراج الاخبار)) کې خپرولې، د سراج الاخبار په پښتو نشریاتو کې ماته یوازې دده او د مرحوم غلام محی الدین خان افغاني آثار را په زړه کېږي چې کله کله به پکې لیدل کیده او د بل چا هغسې په بانه وو او که به وو، نو به بیخي لږ او نادروو، نو په دغه حساب د گران هیواد لومړۍ جریدې ته پښتو خپرونې یوازې ده او دده ملگري کوم چې موږ یې نوم واخیست ورکولې او د سابقې او قدامت حق یې په برخه دی.

نوموړي مرحوم د زلمیتوب په دوره کې د ځوانۍ جذبات او تاوده احساسات د پښتو قصایدو او غزلیاتو او کله د منثورو پړچوپه لیکنه کې ښکاره کول. کوم چې به د نشر وړو و هغه به په ((سراج الاخبار)) کې خپرېدل او چې د عمومي خپرونې به نه وو هغه به یې د خپلو ملگرو او دوستانو په مجلس کې تر لوستو وروسته له ځانه سره ساتل، ممکنه ده چې اوس دي د ده ډېرې منظومې دده له زامنو سره موجودې وي.

یوه رساله یې د اعلیحضرت امیرحبيب الله خان شهید په امر د (اطاعت او لوا الامر) په نامه چې په هغه وخت کې د مرحوم مولوی عبدالرب له خوا په فارسي لیکل شوې وه، مولوی صالح محمد د فاضل مؤلف په اشاره په پښتو ترجمه او وروسته یې پښتو هم طبع او خپره شوه.

لڼه دا چې موږ هغه مرحوم په سراجي عصر کې لومړی سړی وینو چې د پښتو لیکلو سره یې د منظومو قصایدو ترجمې او تالیف له لارې له پښتو سره مینه او علاقه درلوده او په دې خوا کې یې قلم خوځاوه.

وروسته تر هغه په امانې عصر کې نوموړي مرحوم په ۱۲۹۹ هـ.ش کال له کابل څخه د کندهار د پوهنې مدیر مقرریږي او په احمدشاهي ښار کې د لومړي ښوونځي تاسیس او افتتاح دده په مدیریت کې وشوه، همدغسې په دغه مرکز کې د لومړي اخبار (طلوع افغان) چلول او مدیریت هم ورسپارل کيږي، خو وروسته د یو څو گڼو تر رالیستلو دې یوازې د معارف ادارې ته کیږي او د اخبار د چلولو چارې ښاغلي فاضل عبدالعزيز الکوزي اوسني (باباجان) ته ورپه غاړه شوې. نوموړی مرحوم د کندهار د معارف د مدیریت په دوره کې د ده له حاله سره برابر خدمتونه وکړل او دوخت آمرانو او صلاحیت لرونکو مقاماتو به خوښې هم ځنې کوله. کله کله به دمډال او نغدي بخشش په ذریعه ویاړل کیده، د ده د ژوند دا دوره د سقاوي گډوډیو په راتگ سره پای مومي. دا د اړو دوږ (۹) میاشتي پرده هغسې تېرې شوې لکه په وطن کې چې پر نورو هغو کسانو تېرېدلې چې فقط د خدایې وغیبي معاونت په انتظار کې وو او ځکه چې نور څه به یې له لاسه نه وو پوره نو فقط په خدای ژپېدل.

د نجات د عصر په محض شروع کیدلو نوموړي مرحوم ته هم هغه د معارف مدیریت ورپه غاړه شو. په دغه دوره کې هم چې تقریباً ۶ کاله یې دوام وکړ، د خپل مخصوص کرکټر سره معارف لپاره یې په کندهار کې خدمتونه وکړل- او په عین حال کې یې له پښتو سره تر پخوا تماس ډېر شو. دا ځکه چې ښاغلي محمدگل مومند بابا د کندهار د ولایت په تنظیمه ریاست مقرر او هغه په کندهار کې پښتو او پښتونولۍ ته له هرې خوا پرمختیا او پراختیا ورکړه چې (د پښتو انجمن) تاسیس او د (طلوع افغان) پښتو کیدل ددې تحریک مهم ارکان بلل کیده.

ښاغلي مومند ادبي مجلسونه او د مشاعرې جرگې درلودې. په هر پنځلس ورځو یا میاشت کې به دده په ناسته او شمولیت داسې مجالسو هرو مرو ترتیب موند او کوم اشعار او منظومې چې به د همدغه مجلس لپاره جوړې شوې وې وبه لوستل شوې. نوموړي مرحوم به په دغو مجالسو کې هرو مرو حاضر و. او منظومې به یې هم خوندورې وې بل وخت به هغه آثار د پښتو انجمن په مجله ((پښتو)) کې خپرېدل. د معارف د مدیریت له وظیفې سره اړخ په اړخ نوموړي

مرحوم ادبي وظيفه هم اجرا كول او قصائد او منظومې يې هروخت په دغسې مجالسو كې لوستل كيدې او اوريدونكو به قضاوتو نه پرې كول او خوند به يې ځينې اخيست.

د نوموړي مرحوم د معارف د مديريت دوهمه دوره په كال ۱۳۱۴ كې پاى ته رسېږي او د كندهار څخه مركز ته راځي. په مركز كې هغه ورځې دي چه فارسي انجمن ادبي او كندهار د پښتو انجمن چې هغه هم له كندهار څخه كابل ته رامنځته او د معارف په وزارت پورې مربوط دى سره يوځاى او متحد كيږي، پر دوو پښتو او فارسي برخو وېشل كيږي او نوموړى مرحوم علاوه د پښتو د برخې پر آمريت د (پښتو مبصر) په نامه پخپله پښتو برخه كې د يوه درې ورځينې اخبار ليكنه او چلونه د (زيرې) په نامه هم پر اوږه اخلي، خو دده دا وظيفه او مصروفيت لږ دوام كوي. د يوه كال تر پوره كيدلو دمخه د پښتو د مبصريت څخه د شاهي ارگ او دارالتحريير شاهي د پښتو د كورس د ښوونكي په حيث مقرريږي او ددغې مستريح او بې ډغ ډوغې وظيفې سره يې خپله مينه څرگندوله. ده پدې وظيفه كې چې دده ذوق سره يې توافقي درلوده ښه ډيره موده تيره كړه خو په آخر كې يې د ماموريت دوره بشپړه شوه او تقاعد يې وكړ. نوموړي مرحوم تر تقاعد څوكاله وروسته د يوه ملي شخصيت په نامه د كندهار د مركز له خوا د ملي شورا په ۱۲ دوره كې د نماينده او وكيل په حيث وټاكل شو او د شورا د نمايندگانو له خوا د رئيس او معينانو د ټاكلو په غونډو كې د لومړي معين په حيث قبول شو، ددغې دورې د ښو خدمتونو او سپېڅلو آراو او نظرياتو له كبله چه د كندهار د مركز وگړو ته څرگنده شوه په ۱۳ دوره كې بله پلا بيا د كندهار ښار دوكيل په حيث منتخب او ملي شورا ته وليږل شو. كه څه هم دا دوره يې پوره او بشپړه نكړاى شوې خو بيا يې هم د خپل ښه نيت په اثر د مملكت په پارلمان كې پارلماني وظيفه د يوه صالح او معتمد نماينده په توگه داسې سرته ورسول چه دملت او حكومت دواړو له مرامه سره يې سرخوړ او له مصالحو سره يې توافقي درلود. په آخر كې به دده د شعر پر څه رنگه والى او دده د تفكر پر طرز هم لږ شاته غږېږو.

دده د شعر يو ښكاره خصوصيت ساده گي او د الفاظو او كلماتو سوچه والى او سپېڅلتيا وه او د نظم بحر يې هم اكثر قصير دى يعنې زياتره منظومې يې په قصير بحر كې ويلې دي، ده پخپلو اشعارو كې خپل جذبات او خپل احساسات څرگندول او يوازې دده د ځاني فكر ترجماني كوي- د بل چا له بلې خوا يې د الهام يا اقتباس په توگه څه نه دي اخيستي. له همدغه جهت دده مطالب ډير ساده مگر خورا په زړه پورې او خوندور وو، پر موجه او حاضره لهجه چې لوړو څوړ ټول يوشانته استفاده ځنې كولاي شى او هر چاته څه نا څه خوندور كوي برابر وو.

د نوموړي مرحوم په خپاره شوو او طبع شويو آثارو كې غزليات نه دي ليدل شوي، بلكه دده زياتره نشر شوي آثار اخلاقي او اجتماعي يا اصلاحي رنگ لري او اشعار يې زياتره په همدغه دريو چوكاټو كې دي، دده د كلام يو بازار او هرچاته په زړه پورې او مقبول خصوصيت دادى چې له هر ډول تكلف او تصنع څخه پاك او دومره په زړه پورې وي چې هر لوستونكى يې د ځان كلام او خپلې خبرې بولي. له هغو كلماتو او عبارتو څخه كار اخيستل شويدي چې چاته آشنا او داسې ښكاري لكه دده تر خولې چې راوتلي دي، خلاصه د تعقيد او د كلماتو له نامانوسيت څخه به هرومرو پاك وي.

د نوموړي مرحوم آثار او اشعار، وار له واره په سراج الاخبار كې او تر هغه وروسته د كندهار په طلوع افغان كې ډېر خپاره شويدي.

نوموړى مرحوم په ۱۳۳۹ كال د سنبلې د مياشتې په څلورمه د يوې ورځنۍ ناروغۍ په اثر په كابل كې وفات شو، جنازه يې كندهار ته د ښخېدلو لپاره راوړل شوه او خپلې پلرنۍ هديره كې دفن شو.

دا به ښه وي چې هغه منظوم او منثور ناچاپ آثار يې چې دده له خپلوانو يا نور چا سره وي د چاپ او لوستونكي ترې گټه پورته كړي.

۱- پښتو مثنوي (۳۰۰۰) بيته قلمي ده. ۲- خودآموز پښتو چې په كندهار كې طبع او په پښتو او فارسي نشر شوى دى.

۳- د عزيزي تفسير ترجمه: په پښتو قلمي ده. ۴- لومړى كتاب د پښتو: ۲ جلد چاپ شوى دى.

۵- پښتو ژبه: ۲ ټوكه چاپ شوى دى. ۶- دده د اشعارو مجموعه: چې ځينې يې په جرايدو كې خپاره شوي هم دي.

۷- پښتو پښويه: د پښتو صرف ۱ و نحو چې له اردو څخه ترجمه او طبع شوى دى. ۸- طاعت اولى الامر: مطبوع دى.

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسی ساعتونه

۲۶

<p>- زده کوونکي د ټولگي په وړاندې په وار سره يوه، يوه دقیقه د پښتو غزل او د هغه د ځانگړتياوو په اړه خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته پخپلواک ډول ځوابونه وايي.</p> <p>- زد کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>کوونکي را غواړي چې د غزل په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لنډيز بيانوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د کورنۍ دندې په اړه لارښوونه کوي او د سرته رسولو په لارو چارو يې رڼا اچوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>غزل: د نظم يو ډول د بيتونو شمېر يې له پنځو څخه تر پنځلسو پورې رسيږي. چې ټول يې پر يو وزن او قافيه وي، جوړښت يې د قصيدې په څېر دی، له يوې مطلع څخه پيروي کوي او وروستۍ بيت ته يې مقطع وايي چې معمولاً د شاعر تخلص پکې راځي.</p> <p>د غزل په فورم کې په پيل کې د جانان، وصال او هجران خبرې منعکسې کېدې، خو د وخت په تېرېدلو سره يې محتوا هم بدلون وموند او د ژوند بېلابېل موضوعات او ان ټولنيزې ناخوالې هم په غزل کې بيان شوې.</p> <p>د اسلام د سپېڅلي دين په خپرېدلو سره په سيمه کې د عربي ژبې او ادب اغيز د سيمې په وگړو باندې را څرگندې شوې، چې په فارسي ادب يې ډېره اغيز وکړه، په همدغه ترتيب غزل له فارسي ادب څخه پښتو ادب ته لاره وموند او له ټول هغه تکلفات چې د فارسي په کلاسيک ادب کې يې درلودل، پښتو ادب ته يې هم لار پيدا کړه.</p> <p>لږه دا چې عروض او افکار د عربي او فارسي ادب له لارې پښتو ژبې ته راننوتل، کله چې د پښتو عروضي غزل جاج اخلو، نو په سر کې اکبر زمينداوري مخې ته راځي چې د (۷۸۰هـ) په شاوخوا کې يې ژوند کاوه، چې غزل يې په فني لحاظ څه عروضي رنگ او بڼه لري، نو ځکه موږ د پښتو د فني غزل د تاريخ پېلامه هم ددې لومړني غزلبول شاعر له غزل نه پيلوو، خو له دې څخه مو موخه دا نه ده چې پښتو غزل يوازې په دغه بڼه موږ ته پاتې دی، بلکې پښتو غزل په دوو بڼو کې تر موږ را رسيدلی دي:</p> <p>- فني او کلاسيک غزل: چې د عروضو، بحرونو او اوزانو په رڼا کې ويل شوی، چې زموږ د کلاسيکو شاعرانو ټول ديوانونه او کليات زياتره د فني او کلاسيک غزلونه نه ډک دي.</p> <p>- ملي غزل چې د عربي، فارسي له عروضو نه يې ځان آزاد کړی دی او کله د نورو آريايي ژبو په څېر ملي وزن او رنگ لري چې په دغه ډول کې د ملي ولسي شاعرانو ملي غزلې شاملې دي.</p> <p>غزل که فني او کلاسيک وي او که ملي او عاميانه وي يوه مطلع او مقطع لري، د محتوا له مخې غزل د رباعي او څلوريزې سره ډېر توپير لري په څلوريزه کې د پند او نصيحت د خبرو ونډه زياته وي، په غزل کې بيا د عشق او مينې برخه زياته وي. کله چې موږ اکبر زمينداوري د پښتو غزل لومړنی غزل ويونکی شاعر گڼو، د پښتو غزل پېلامه د اتمې هجري پېړۍ نه پيل شوې ده. همدارنگه د يو جوت واقعيت دی چې د اسلام د سپېڅلي دين اغيز په دويمه هجري پېړۍ کې په دې سيمو کې څرگند شوی و. په ۱۳۹ هـ کې د امير کروړ وياړنه يا پښتو نظم هم د اسلامي فتوحاتو او د جهاد د پښتنې جذبې نه يې بې اغيزې نه ښکاري، نو دا هم څرنگه کېدای شي چې غزل به د عربي او فارسي ادب په واسطه يا نېغ په نېغه د پښتو شعر او ادب ميدان ته پښه نه وي را غځولې. د ابو محمد هاشم (۲۲۳-۲۹۷ هـ...) د سالو وږمې نه دا څرگندېږي چې د عربي ژبې فصاحت، بلاغت او شاعرانه کمالات ارومرو پښتو ادب ته راننوتې وو.</p> <p>محمد هاشم سرواني چې د عربي ادب لوی عالم و، د عربي فصاحت او بلاغت يې د سالو وږمې په کښلو کې په پام کې نيولي دي. او د درهم په اړه د ابن خلداد عربي شعرونه يې پښتو کړي دي چې څو بيتونه يې دلته راوړو:</p> <p>ژبه هم ښه وينا کاندې چې يې وينه د خاوند په لاس کې زر او درهمونه</p> <p>ژبورو له ورځي وينۍ يې اوري د درهم خاوندان تل وي په وياړونه</p>	

په درېمه هجري پېړۍ کې د پښتونخوا په سیمو کې د عربي ژبې او ادب اغیز لا پیاوړی شو، نو خامخا به د پښتو په نیم عروضي او ملي غزل کې ډېرو شاعرانو د ابو محمد هاشم سرواني په څېر خپله طبع ازمایلي وي.

په همدغه ترتیب سره په څلورمه هجري پېړۍ کې شیخ رضي او نصر لودي راځي، چې په خالص ملي وزن کې پارکي لري او د اسلامي جذبې څرگندونه کوي. په دغه دوره کې د شیخ حمید لودي د واکمنۍ له برکته د پښتو ژبې بخت هم راوین شو او له هرات څخه تر ملتان پورې خپره شوه، نو خامخا به په دغه دوره کې هم پښتو غزل ویل شوی وي.

په څلورمه هجري پېړۍ کې د پښتو صوفي ملي شاعر بیت نیکه تېر شوی دی، د لویه خدایه — لویه خدایه — ستا په مینه په هر ځایه مناجات کې یې د لوی رب حمد بیان کړی دی.

په پنځمه هجري پېړۍ کې شیخ اسعد سوري مخې ته راځي چې د غور د واکمن د مړینې په سبب یې یوه مرثیه ویلي ده:

د فلک له چارو څه کړم کوکار زمولوي هر گل چې خاندې په بهار

هر غاټول چې په بیدیا غوړېده وکا ریږوي یې پانې کاندې تــــار په تار

په همدغه توگه په شپږمه هجري پېړۍ کې شیخ تیمن دی، چې د بېلتون له لاسه نارې او سورې لري او د پښتو ملي غزل ښه بېلگه ده.

گهیڅ رڼا د لمر خپــــره سوه زما پر کور د ویر ناره سوه

د بېلتون ورځ توره تیــــاره سوه دغ سو ناڅاپه چې بېلتون راغی

په همدغه ترتیب په اوومه هجري پېړۍ کې قطب الدین بختیار مشهور شاعر تېر شوی. ددې دورې په وروستیو کې شیخ متي او بابا هوتک هم مشهور شاعران تېر شوي دي. بابا هوتک د مغولو د يرغل په وړاندې حماسي سندرې ویلي دي.

په لنډه توگه ویلای شو چې د پورتنیو شاعرانو په شعرونو کې د پښتو غزل څرک په مستقیمه توگه نه تر سترگو کېږي. خو دغو شاعرانو به خامخا د پښتو غزل په برخه کې خپله طبع ازمایلي وي. دغو شاعرانو له ملي لهجې او وزن نه دا څرگندېږي چې زیاتې غزلې به یې په ملي لهجه ویلي وي.

تر دې وروسته پښتو غزل چې کومه ښه لري هغه زیاتره عروضي او نیم عروضي دي، په فن پوهېدل، د مضمون پراختیا، د ژبې خوږوالی، د معیار لوړتیا او نور ټولنیز مسایل په پښتو غزل کې شامل شول او نن پښتو ادب په دغه فورم کې ډېر تکړه او پیاوړې غزل ویونکي شاعران لري چې حساب پرې کېدای شي.

پاتې دې نه وي چې غزل په لرغونې دوره کې د اتمې پېړۍ په دویمه نېمې کې د اکبر زمیندواري له خوا پیل شو چې مضمون یې عشقي و. د کلاسیکې دورې په لومړۍ مرحله کې د روښانیانو د سلسلې نامتو شاعر میرزا خان انصاري غزل ته پراختیا ورکړه او خپل غزل یې دیني او مذهبي مسایلو ته وقف کړ. را وروسته خوشحال خان او دده اولادونو، عبدالرحمان بابا، عبدالحمید بابا او کاظم خان شیدا غزل لاپسې پراخه کړه، خوشحال خان خټک ملي او قومي مسایل هم داخل کړل.

رحمان بابا په غزل کې د حقیقي عشق بیان وکړ، حمید بابا او کاظم خان شیدا غزل د ښکلا لوړو پوړیو ته ورسول. د هندي ادبي مکتب ښکلاویز توکي یې پښتو غزل ته را دننه کړل.

په معاصره یا اوسنۍ دوره کې غزل د عشق ترڅنګه د ورځې د پښتو غزل پلار امیر حمزه شینواري پښتني مفاهیم په غزل کې را نویستل او غزل ته یې ځانګړی پښتني رنګ ورکړ.

ستا په انگو کې د حمزه د وینې سره دي

ته شوې د پښتو غزله ځوان زه دې بابا کړمه

اخځلیکونه:

— پروفیسر افضل رضا، د پښتو غزل، پښتو اکاډمي، پېښور، ۱۹۷۸ کال.

— سید محی الدین هاشمي، ادب پوهنه، د اریک گرځنده کتابتون خپرونه، ۱۳۸۱ کال، پېښور.

دولسم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د پښتو ادبي تذکرې	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخې)	<ul style="list-style-type: none"> - تذکره پېژندل. - د ادبي تذکرې په معنا او مفهوم پوهېدل. - د پښتو ژبې له ادبي تذکرو سره اشنایي پېدا کول. - د ادبي تذکرې او ادب تاریخ په توپيرونو پوهېدل. - د لوستلو او غورځولو مهارت پیاوړي کول. - د پښتو ژبې له یو شمېر لیکوالو او یو شمېر مشهورو آثارو سره اشنایي پېدا کول. - په متن کې د نویو کلمو سره اشنا کېدل. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهی فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهی کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یاداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنی فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضری-اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي به د لاندې پوښتنو په طرح کولو سره لوست ته لاره پرانیزي او زده کوونکي به بحث ته وهڅوي. <ul style="list-style-type: none"> - تذکره څه ته وايي؟ - ایا د تابعیت او هویت تذکره له ادبي تذکرې سره توپیر لري؟ 	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي متن په لوړ اواز لولي. - ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. - ښوونکي له زده کوونکو سره د ادبي تذکرو په اړه خبرې کوي، له څو تنو زده کوونکو څخه د مشهورو تذکرو نومونه پوښتي او ښوونکي له څو تنو زده کوونکو څخه غواړي چې ددغو مشهورو تذکرو د لیکوالانو نومونه 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته غورځي نيسي. - زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي او سم تلفظ زده کوي. - زده کوونکي د ادبي تذکرو په ځانگړتیاوو ځانونه پوهوي. - زده کوونکي د ادبي تذکرې او د هویت تذکرې په توپیر ځان پوهوي او د مشهورو تذکرو نومونه اخلي او د هغوی 	

<p>د تختې پرمخ وليکي.</p> <p>– ښوونکی زده کوونکو ته د نویو کلمو د معنا کولو او په جملو کې د کارولو سپارښتنه کوي.</p> <p>– ښوونکی د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې د ادبي تذکرې او ادب تاریخ په توپيرونو خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکی زده کوونکو ته د متن د وروستیو پوښتنو د ځوابونو په اړه لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکی د لوست لندیز بیانوي او د زده کوونکو پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– ښوونکی د څو پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه کوي.</p> <p>– ښوونکی زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>	<p>لیکوال په ګوته کوي.</p> <p>– زده کوونکي د متن نوې کلمې معنا کوي او هغه پخپلو کتاچو کې په جملو کې وکاروي.</p> <p>– زده کوونکي په وار سره د ادبي تذکرې او ادب تاریخ توپيرونه بیانوي.</p> <p>– زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ نیسي.</p> <p>– زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده یاداشت کوي او په کورونو کې یې بشپړوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د ادبي تاریخ او ادبي تذکرې توپيرونه:</p> <p>تذکره یوه عربي کلمه ده چې په ځانګړي بڼه ډیرې معناوې لري، په ادبي او فرهنګي اصطلاح کې ادبي تذکره هغه اثر ته ویل کېږي چې د شاعرانو احوال یا د ژوند پېښې او آثار پکې معرفي او راپېژندل شوي وي او ورسره د شاعر د کلام بېلګې هم خوندي وي.</p> <p>د تذکره لیکنې عمومي اصول عبارت دي له:</p> <p>– د شاعر یا لیکوال بشپړ احوال او ژوند پېښې.</p> <p>– د شاعر او لیکوال آثار او ایجادات.</p> <p>– د شاعر او لیکوال د آثارو شکلي او موضوعي ځانګړتیاوو څرګندونه.</p> <p>– د شاعرانو او لیکوالو د احوال او آثارو د معرفي ترڅنګ د هغوي د اشعارو او نثري لیکنو بېلګې راوړل.</p> <p>ادبي تذکره او ادبي تاریخ د تالیف دوه بېلابېل ډولونه دي چې یو له بله سره اړیکې لري. په ځانګړې توګه ادبي تاریخ په زیاتو مواردو کې په ادبي تذکره تکیه کوي، مګر ادبي تاریخ ادبي تذکره نه ده او ادبي تذکره هم له اوسنیو معیارونو سره سم ادبي تاریخ نه دی. کېدای شي په یوې ادبي تذکره کې د یوې ژبې د بیلابیلو دورو او بیلابیلو جغرافیایي سیمو او فرهنګي حوزو کې اوسېدلو ناظمانو، شاعرانو، لیکوالو احوال او آثار مطالعه شي او دا معرفي یې کېدای شي په الفبایي سیستم یا د سیمو په لحاظ او یا هم د تاریخي وړاندې وروسته والي له مخې په کروڼو لوژیک سیستم ترتیب او تنظیم شوې وي.</p> <p>حال دا چې په ادبي تاریخ کې دا لار(مېتود) نه تعقیبېږي، بلکې په ادبي تاریخ کې د هرې دورې آثار، لیکوالان او شاعران پخپله دوره کې د ادبي پېښو او جریاناتو د انکشاف پر اساس خپرل کېږي، بر سېره پردې د ادبي تاریخ په اړه دا ټکي هم باید په پام کې ونیسو، چې په ادبي تاریخ کې د یوې ژبې د ټول قلمرو آثار نشي مطالعه کېدای، ځکه، چې په بیلابیلو جغرافیایي سیمو کې تر مختلفو سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو سیستمونو او نظامونو لاندې واقع دي. هلته د ادبیاتو د ایجاد</p>	

او ودې شرایط هم توپیر لري او موږ نشو کولای چې د یوې ژبې ټول آثار، چې په بیلابیلو هېوادونو کې یې تر سیاسي، ټولنیزو شرایطو لاندې وده موندلې وي. په یو ادبي تاریخ کې راوړو بلکې په ادبي تذکره کې د پېښور او یا بلوچستان د شاعرانو خوا سیمو پښتانه لیکوالان او شاعران کولی شو چې معرفي کړو، خو د ادبیاتو په تاریخ کې دا کار نشو کولای. د ادبي تذکرې او ادبي تاریخ بل ستر توپیر دا دی، چې کیدای شي ادبي تذکره کې د ادبي او هنري آثارو د لیکوالو او شاعرانو د پېژندګلۍ تر څنګ ځینې ناظمان هم معرفي شي. مګر په ادبي تاریخ کې د ناظمانو او هر ډول لیکوالو آثار د مطالعې ځای نه لري، بلکې پر هغو آثارو، ادیبانو، لیکوالو او د دوي د ژوند پر پېښو تحلیلي بحثونه کېږي چې لوړ هنري او ادبي ارزښت ولري.

دلته د څو ادبي تذکرو او ادبي تاریخونو نومونه اخلو:

ادبي تذکرې:

تذکره	لیکوال
پټه خزانه	محمد هوتک
پښتو اوسني لیکوال ((درې ټوکه))	عبدالرؤف بینوا
پښتانه شعرا (پنځه ټوکه)	بیلابیل لیکوال.
دا لیکوال او دا خبرې	گل افضل ټکور
د خیبر ادب	مراد شینواری
ورکه خزانه	همیش خلیل
د هشنغر ادب	اشرف غمګین
ادبي تاریخونه:	

- د پښتو ادبیاتو تاریخ، دوه ټوکه - پوهاند عبدالحی حبیبی.
- پښتو ادب تاریخ - پوهاند رښتین
- تاریخ ادبیات افغانستان، حیدر ژوبل
- د پښتو ادبیاتو لرغونې او منځنۍ دوره، سرمحقق زلمی هېوادم
- تاریخ ادبیات افغانستان، علي احمد کهزاد، غبار او نور.
- روحي ادب، محمد نواز طاهر
- د پښتو ادبیاتو تاریخ معاصره دوره، محمد صدیق روحي.
- د پښتو ادبیاتو لرغونې، منځنۍ او اوسنۍ دوره، پوهاند ډاکټر زیورالدین زیور.
- په همدغه توګه یو شمېر نور ادبي تاریخونه او ادبي تذکرې د پښتنو لیکوالو له خوا لیکل شوې چاپ او خپرې شوې دي.

اخځلیکونه:

- سید محی الدین هاشمي، ادب پوهنه، د اریک د کتابتونو ګرځنده اداره، ۱۳۸۱ کال، پېښور.
- سرمحقق زلمی هېوادم، اولسي سندرې، لومړۍ ټوک، د افغانستان د علومو اکاډمي، ۱۳۶۱ کال.

ديارلسم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	متلونه او محاورې	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د متل او محاورې په معنا او مفهوم پوهېدل. د شفاهي ادبياتو د يوې اړينې برخې په اړه معلومات ترلاسه کول. د متلونو د کارولو په اړه پراخه معلومات ترلاسه کول. د متلونو په ډولونو پوهېدل. د لوستلو او غورځولو د مهارتونو پياوړتيا. د متل او محاورې په توپيرونو پوهېدل. په وينا او ليکنه کې د محاورې او متل په استعمال پوهېدل. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغبر، د حال احوال پوښتنه، د حاضري-اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنو په کولو سره لوست ته د زده کوونکو پاملرنه راوگرځوي او هغوی دې بحث کولو ته وهڅوي. ۱- د خپلې ادعا د ثبوت لپاره چې څوک په خبرو کې يوه لنډه پخه جمله وکاروي، هغه د څه په نوم يادېږي؟ ۲- (پوره ورک دې کړه دوه کوره) او (په جامو کې نه ځايدل دا څه توپير لري؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ اواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د متلونو او محاورو لوست په دوو برخو ويشي، له زده کوونکو سره د متلونو او محاورو په اړه خبرې کوي. ښوونکي له زده کوونکو څخه غواړي چې د متلونو او محاورو توپيرونه بيان کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. زده کوونکي په لوړ غږ متن لولي او سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي د متلونو او محاورو په توپير ځان پوهوي. څو تنه زده کوونکي پخپله خوښه د ټولگي په وړاندې د متلونو او محاورو د توپير په اړه خبرې کوي. 	

<p>- زده کوونکي د متن نوې کلمې معنا کوي او بيا يې په جملو کې کاروي او د ټولگي په وړاندې يې په وار سره لولي.</p> <p>- زده کوونکي په وار سره متل او محاوره وايي او د کارونې ځای او مفهوم يې څرگنده وي.</p> <p>- زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځواب وايي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده پخپلو کتابچو کې يادداشت کوي او په کورونو کې يې بشپړوي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې د متن نوې کلمې معنا او په جملو کې وکاروي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لنډيز بيانوي.</p> <p>- ښوونکي له زده کوونکو څخه غواړي چې يوه محاوره او يو متن له ځانه ووايي او د استعمال ځای يې څرگند کړي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د هر ولس په شفاهي ادب کې متل(ضرب المثل) مهم ځای لري. د بېلابېلو ژبو يو ځانگړنه دا ده چې په متلونو کې هم بېلابېله وي. متل د خبرو يوه بيخي لنډه جمله ده چې د معنا، مفهوم او ځای په لحاظ عامه وي. د متل بلاغت او فصاحت په دې کې دی چې د فورم له مخې لنډ او مؤجز او د معنا په لحاظ مستعار او کنايه، د پوهيدو له مخې ساده او عام فهم او د افادې له مخې سم لگېږي.</p> <p>يو ليکوال د متل په اړه وايي(په لفظي ساده گۍ کې يې تر ټولو لويه هوښياري او حکمت ځای شوی دی، متل او سندره تل مؤجز وي، خو د بشپړ کتاب هومره تفکر او احساس پکې وي. دغه ليکوال نورو ليکوالانو ته مشوره ورکوي چې ليکوالي له متل نه زده کړي چې الفاظ پکې داسې کښل شوي دي لکه په موتي کې گوتې، متل چې پښتانه ورته د هوښيارانو خبره هم وايي، خبره خوندوره کوي او د هغه مفهوم ته پياوړتيا وربښي، متل اصلاً د يو هوښيار او حکيم عاقلانه (مقوله) وي چې په قصدي يا اتفاقي ډول يې له خولې وتلې وي، خو بيا د لفظي ښکلا، مناسب او معنوي حکيمانه افادې او ارزښت په برکت د ولس په ژبه جاري او خوندي ساتل شوي وي. د متل لومړی ويونکی د ولس له نظره لويديلی وي، خو وينا يې د شفاهي ادب يوه ارزښتناکه برخه وگرځي.</p> <p>متل د ولسي نړۍ ليد، تفکر او ذهنيت بېل بېل اړخونه ترسيموي، تاريخي وي، لکه (که ته نازو شي خو ميرخان به څوک وزېږوي)، جغرافيو وي، (پيرانو ته غزني څه شی دی). اخلاقي وي - (چې بد گرځي بد به پرځي). مذهبي وي - (چې اوبه وي تيمم ته حاجت نشته). اقتصادي وي - (د خپلې پرستې سره پښې غځول په کار دي)، او په همدغه ډول په نورو برخو کې زيات پښتو متلونه شته. د متل ستره ځانگړنه دا ده چې تل کنايې معنا افاده کوي، که خپل اصله او حقيقي معنا افاده کړي هغه بيا متل نه دی. مثلاً که: غر لوړ دی پر سر يې لاره ده.</p> <p>- د غله په ډبره خلی وي.</p> <p>- په يوه گل نه پسرلی کېږي، دلته يو متل هم پخپله لومړۍ او اصلي معنا نه دی او نه د (لوړ غر) په سر لاره د غل په ډبره خلی، د گل او پسرلي ترمنځ ارتباط ملحوظ دي چې د متل حقيقي معنا ده؛ بلکې دلته هر متل ځانگړی کنايي مفهوم لري چې هم اورېدونکي پرې پوهېږي او هم د ويونکي مطلب وي، او هغه د متل کينايي معنا ده او که کنايي معنا افاده نه</p>	

کړي هغه متل نشو بللی.

متلونه په ژبو کې د پیدایښت څو لارې لري چې دغه شپږ یې نسبتاً عامې دي.

– د طبیعي او ټولنیزو پېښو له درکه هغو ته د ارزښت ورکولو او په مستعار ډول په ځانگړو پېښو کې د استعمال او تکرار له لارې.

– د تاریخي پېښو د درک او انعکاس له لارې

– یوه ځانگړې برخه د اشعارو او سندرو له لارې

– بیخي محدوده برخه د کتابونو له لارې

– د مذهبي احکامو له لارې

– له نورو ژبو څخه د ژباړې او اخیستنې له لارې

متلونه عموماً په ټولنو کې په معیاري ژبو خپرېږي، هغه متلونه چې په معیاري ژبه وي د ټولنې په هر گوټ کې اورېدل کېږي، هغه چې د یوې لهجې تابع وي، د متل پر ځای بیا د اصطلاح او محاورې بڼه غوره کوي.

د متل یوه ځانگړنه داده چې باید عام او دود شوي وي، د ولس پراخې پرگنې یې په مفهوم او د ځای او مورد په کارولو وپوهېږي، خو اصطلاح او محاوره بیا دومره زیات عمومیت نه لري، په سیمه کې دود لري او ان د ځینو نورو سیمو وگړي یې په مفهوم او د کارولو په ځای او مورد نه پوهېږي.

اصطلاح او محاوره هم خوندوره جمله وي او کنایي معنا ور څخه اخیستل کېږي، که چېرته په اصلي معنا وکارول شي خپل مفهوم له لاسه ورکوي. لکه غاړه غړول، ملا ماتېدل، لاس ورکول، پښه نیول، که په اصلي او لومړۍ معنا وکارول شي دغه اصطلاحات د انسان د غړیو د حرکاتو څرگندونه کوي. خو په کنایي معنا بیا بیل بیل مفاهیم افاده کوي لکه:

– غاړه غړول – سرکشي او اطاعت نه کول.

– ملا ماتېدل – په کار کې وروسته پاتې کېدل او ناکامه کېدل.

– لاس ورکول – مرسته کول.

– پښه نیول – تگ راتگ نه کول.

اخځلیکونه:

– دوست، محمد دوست شینواري، د ولسي ادب لارې، د دانش خپرندویه مؤسسه، ۱۳۸۵ کال، پېښور.

– محمد گل نوری، پښتو اصطلاحات او محاورې، د افغانستان د علومو اکاډمۍ، پښتو ټولنې خپرونه، کابل، دولتي مطبعه.

څوارلسم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	حليمه خټکه	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> له پښتو ادب سره آشنايي پيدا کول. د پښتو ژبې د کلاسيکو ښځينه شاعرانو په اړه معلومات پيدا کول. د لوستلو او غورځولو د مهارت پياوړي کول. د حليمې خټکې د ژوند او شعر سره د زده کوونکو آشنايي. په لوست کې د گرامري برخې په اړه معلومات ترلاسه کول. د نويو کلمو سره آشنايي او په جملو کې يې د استعمال وړتيا پيدا کول. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروهې کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغږ، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
	د انگيزې رامنځته کول: <ul style="list-style-type: none"> د انگيزې د راپارولو لپاره په تخته باندې د حليمه خټک يو بيت ليکل. د آشنايي په فکر خوبنه هسې شان شوم نه پوهېږم چې ممتاز که نورجهان شوم ښوونکي دې له زده کوونکو څخه وغواړي چې په شعر بحث وکړي او شاعري پيدا کړي. 	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د حليمې خټکې د ژوند او شاعرۍ په برخه کې زده کوونکو ته لنډ معلومات ورکوي. او همدارنگه د پښتو ادبياتو د پرمختيا په برخه کې د ښځينه شاعرانو او ليکوالو د هڅو په اړه هم خبرې کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غورځي. زده کوونکي په لوړ غږ سره لوست لولي او سم تلفظ ته ځير کيږي. زده کوونکي د ښوونکي د معلوماتو په بهير کې د حليمې خټکې د ژوند او شاعرۍ په اړه زيات پوهاوی ترلاسه کوي. 	

<p>- زده کوونکي د متن نوي کلمې معنا کوي او په مناسبو جملو کې يې کاروي.</p> <p>- زده کوونکي په وار سره د حلیمې د ژوند او شعر په اړه خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته پخپلواک ډول ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکو ته د نویو کلمو د معنا کولو او په جملو کې د کارولو سپارښتنه کوي.</p> <p>- ښوونکي د ځوابونو په ویلو کې له هر زده کوونکي سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې د حلیمې په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي په ډله ییز فعالیت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري چې په کورونو کې پرې کار وکړي.</p>
<p>اضافې معلومات:</p> <p>د پښتو ژبې پیاوړی شاعر، لیکوال، اديب، فیلسوف او د جګړې د ډګر اتل خوشحال خان خټک پښتو ژبې او ادب ته داسې څه په میراث پرېښي دي چې تل به ورباندې په ښه نوم یادېږي. نه یوازې خوشحال خان خټک د پښتو ژبې او ادب لپاره ګټور کار تر سره کړی، بلکې دده فرهنګپالې کورنۍ هم د پښتو ادب زېرمه خورا بډایه کړې ده.</p> <p>دلته د خوشحال خټک د لور حلیمه خټک په اړه خبرې کوو:</p> <p>حلیمه خټک چې په پټه خزانه کې د حلیمه حافظه په نوم یاده شوې ده، د خوشحال خان خټک لور وه، چې د عبدالقادر خان خټک سکه خوروه، د پټې خزانې د لیکوال په وینا چې وايي (زما پلار هسې روایت کا: چې زه ښو ته ولاړم، په هغه وخت دا پښتنه ژوندۍ وه او د خپل پلار په ژوند یې مروجہ علوم ولوستل. بیا د شیخ سعدي لاهوري رحمۃ الله علیه مرېده شوه او د خپل ورور عبدالقادر خان په لاس یې بیعت وکړ، چې هغه هم د شیخ دوران خلیفه و.</p> <p>روایت کا چې حلیمه بی بی فاضله او عارفه ښځه ده، او په سرا پرده د عصمت ناسته ده، مېړه یې نه دی کړی او د خالق عبادت کا او د خپل ورور عبدالقادر خان په کور کې نورو ښځو ته لوست کا او قرآن عظیم یې هم په یاد دی. زما پلار وویل، چې حلیمه بي بي په پښتو ښه اشعار هم وايي اوموزونان د پښتو يې اشعارخوښوي، د تصوف او طریقت کتابونه يې ټول لوستلي دي او هسي وايي: چې مشکلات د مثنوي شریف او مکتوبات د حضرت امام رباني قدس سره حل کوي. د حلیمې په اشعارو کې مجازي عشق نه ښکاري، بلکې ټول شعرونه يې د حقیقت پر لار دي او د محبوب حقیقي صفت کا. دغه یوه بدله یې زما پلار ماته وویل.</p> <p>د اشنایي په فکر خوښه هسې شان شوم</p> <p>نه پوهېږم چې ممتاز که نور جهان شوم</p> <p>چې یې کړم ستا په مینه سر فرازه</p> <p>ثنا خوانه په څو رنگه د رحمان شوم</p> <p>چې مجاز مې د ایاز ولاړ له زړه نه</p> <p>سر بلنده تر محمود غوندي سلطان شوم</p> <p>وهر چاو ته چې گورم واړه دی دی</p> <p>د جمال په نندارو یې شادمان شوم</p>	

غيرفكر مې له زړه نه رابهر شو
 پرخليل وپر عدو باندې يکسان شوم
 حلیمې د غماز مکرزيات له حد شو
 چې دې بېل له ياره نه کا، په گمان شوم
 د حلیمې خټکې په شان نورې پښتنې ميرمنې هم د پښتو ادب د اسمان د ځلاندو ستورو په شان خلیللي دي چې د ځينو یادونه يې دلته راوړو:

ميرمن رابعه- د ميرمن رابعې یادونه په پټه خزانه کې شوې ده، مگر د پټې خزانې ليکوال هم ددې ميرمنې په اړه لنډه یادونه کوي (حال ددې شاعرې ماته نه دی معلوم سوی، خو لږ چې ښکاره ده هغه هسې ده، چې دا شاعره د کندهار وه، او په دوران د محمد بابر پادشاه يې ژوند کاوه)
 هسې وايي: چې اشعار يې ډير وو، ديوان يې درلود. دغه يوه رباعي ماته صديق او رفيق محمد طاهر جمریاني وويله، چې زه يې دلته په پټه خزانه کې را نقل کوم:

آدم يې مخکې وټه راستون کا په اور د غم يې، سوی لږمون کا
 دوزخ يې روغ کا، پرمخ دمخکې نوم يې د هغه، دلته بيلتون کا

ميرمن زرغونه: د پټې خزانې ليکوال دا ميرمن داسې معرفي کوي:
 (زرغونه د ملادين محمد کاکړ لور وه، په پنجوايي کې اوسيده او له پلاره يې تحصيل د علومو وکا او د فصاحت احکام يې زده کړل او د فصحاوو اشعار يې ولوستل، زرغونه په حباله د سعدالله خان نورزي وه چې توريالي زامن يې درلودل او ټول د علم او هنر خاوندان و، هغې د شيخ مصلح الدين سعدي د بوستان کتاب ټول په پښتو شعر نظم کا او نوم يې و ((بوستان د پښتو)) دا کتاب يې په (۹۰۳هـ) کې پای ته ورساوه.

زما پلار هسې وويل: چې په سنه (۱۱۰۲) هجري ما د زرغونې په خط (بوستان د پښتو) وليد چې خپل اشعار يې پخپل ښه خط هسې کښلي و، چې ملغلرې يې خط ته عاجزی کا او دغه حکايت له هغه کتابه زما پلار رحمت الله عليه په يادو، چې زه يې په خزانه کې کارم:

اوريدلې مې قصه ده	چې له شاتو هم خوږه ده
د اختر په ورځ سهار	بايزيد چې و، رویدار
له حمامه راوتلی	په کوڅه کې تيريدلی
ايرې خاوې چا له بامه	راچپه کړې يې ناپامه
مخ او سر يې سو ککړ	په ايرو په خاورو خړ
بايزيد په شکر کښو سو	د خپل مخ په پاکيدو سو
چې زه وږيم د بل اور	چې په اور کې سم نسکور
له ايرو به څه بد وږمه	يا به لږ شکوه کومه

اخځليکونه:

- دوست محمد دوست شينواری، د ولسي ادب لارې، د دانش خپرندويه ټولنه، ۱۳۸۵ل کال، پېښور.
 - پروفیسر، افضل رضا، د پښتو غزل، پښتو اکاډمي، پېښور، ۱۹۷۸ کال.
 - محمد هوتک پټه خزانه،
- پښتنې ميرمنې عبدالروف بېنوا

پنځلسم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	بهرني پښتو پوهان	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخي)	<ul style="list-style-type: none"> د بهرنيو پښتو پوهانو له ژوند او آثارو سره بلدتيا موندل. د مشرق يا ختيځ پوه له مفهوم سره بلدتيا موندل. د افغانستان په اړه چې بهرنيو څېړونکو او ختيځ پوهانو کوم کتابونه ليکلي، د هغو په اړه معلومات ترلاسه کول. د غوږ نيولو او لوستلو د مهارت پياوړتيا. په متن کې نوې کلمې موندل او د هغو معنا کول. 	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروهې کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي دې د يوې پوښتنې په کولو سره زده کوونکي د لوست لورته متوجه کړي. - تاسو د افغانستان له ليکوالو او څېړونکو پرته نور کوم څوک پېژنئ، چې د پښتو ژبې او ادب په اړه يې څېړنې کړي او آثار يې ليکلي وي؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د بهرنيو پښتو پوهانو په اړه عمومي معلومات وړاندې کوي. ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې په متن کې نوي کلمات پيدا او په جملو کې وکاروي. ښوونکي د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې کومو پښتو پوهانو د پښتو ژبې په اړه کارونه 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. زده کوونکي په په لوړ غږ متن لولي او سم تلفظ ته پاملرنه کوي. زده کوونکي د بهرنيو پوهانو د آثارو او هېوادونو په اړه چې هغوی پکې زېږېدلي دي زيات معلومات ترلاسه کوي. زده کوونکي د لوست نوې کلمې پيدا کوي او په جملو کې تر کارولو وروسته پخپلو کتابچو کې يادښت کوي. زده کوونکي د وار له مخې د ټولگي په وړاندې خبرې کوي او د پښتو پوهانو د علمي کارونو يادونه کوي. 	

<p>کړي دي.</p> <p>– ښوونکي په ډله ییز فعالیت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستیو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري چې په کورونو کې په کار وکړي.</p>	<p>– زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده لیکي او په کورونو کې سرته رسوي.</p>
---	--

اضافي معلومات:

پښتو ژبه د افغانستان ملي او دولتي ژبه ده، چې نن ورځ پراخ نړېوال شهرت لري، ددغې ژبې بډایه ادبي زېرمه او بډایه فولکلور ددې لامل شوی چې نه یوازې په هېواد کې دننه لیکوال او څېړونکي د هغې په اړه څېړنې او گروپونې وکړي، بلکې ډېرو بهرنیو ختیځ پوهانو هم ددغې ژبې د شعر، ادب او تاریخ په اړه څېړنې کړي چې د ځینو مشهورو پوهانو او ختیځ پېژندونکو په برخه کې دلته څه معلومات وړاندې کوو:

– الفنسټن: مشهور تاریخ لیکونکی دی، هغه پخپلو لیکنو کې یو ځای داسې لیکي: ما د پښتو ۲۱۸ کلمې تر څېړنې لاندې ونیولي، تر زیات تحلیل او غور وروسته دا راته څرگنده شوه چې ددغې ژبې یوه کلمه هم د سامي کلمو سره اړیکه نه لري. خو په سلو کې پنځه یې د کردي ژبې سره اړیکې لري. کردي ژبه پخپله هندو آریین ژبه ده. ددې نه څرگندېږي چې پښتو ژبه هم یوه هندو آریین ژبه ده.

– هنری والتربیلېو: والتربیلېو هم یو ختیځ پوه دی، ده هم د پښتو ژبې په باب د گرامر یو کتاب لیکلی دی. نوموړي په دغه کتاب کې د پښتو ژبې په اصالت خبرې کړي دي او داسې لیکي: (زه تر زیاتې پلټنې او څېړنې وروسته دغې پایلې ته ورسېدم چې پښتو د سانسگریټ خور ده)

– ډاکټر ټرومپ: ډاکټر ټرومپ جرمني پښتو پوه دی. ده په ۱۸۷۲ کال یو غوره گرامر لیکلی دی چې په ۱۸۷۳ کال په لندن کې خپور شوی دی.

– کوکس: دا پلټونکی انگریز دی. ده د پښتو ژبې گرامر لیکلی دی چې په (۱۸۱۱م) کال په لندن کې خپور شوی دی.

– گیگر: گیگر الماني پوه دی، د پروفیسور مارگین سټرن په قول په لویدیځ کې د پښتو غږ پوهنې اساس همدغه پوه ایښی دی. د نوموړي اثر (د پښتو ایتمولوژي او غږ پوهنه) نومېږي چې په (۱۸۹۳ م) کال په مونیخ کې خپور شوی دی.

– تیرین تیف: تیرین تیف یو روسي پښتو پوه دی. د ۱۹ پېړۍ په پیل کې د پښتو ژبې په باب یو کوچنی اثر چې د افغاني (پښتو) ژبې ترجمان نومېده په تاشکند کې خپور کړو، دغه اثر په پخواني شوروي اتحاد کې لومړۍ تدریسي کتاب گڼل کېږي.

– مالیون: مالیون هم یو ختیځ پوه دی، ده د پښتو کیسې ټولې کړي دي.

– تومالو ویچ: تومالو ویچ یو روسي ختیځ پوه دی، ده په روسي ژبه د پښتو گرامر په برخه کې یو کتاب لیکلي دي. دغه کتاب په (۱۹۱۸ م) کې په تاشکند کې چاپ شوی دی.

پروفیسر اسلانوف: گریگوریویچ اسلانوف د پخواني شوروي د ختیځ پېژندونکو له جملې څخه گڼل کېږي.

ده په ماسکو کې د پښتو ژبې کورسونه جوړ کړل او د مسکو د ختیځ پېژندنې د انستیتیوت او د بهرنیو ژبو محصلینو ته پښتو ژبه زده کوله او تدریس یې ورته کاوه. اسلانوف بر سېره پر دې چې د پښتو ژبې او ادبیاتو د زده کړې په علمي میتودونو یې کار کاوه او لوستي پلان یې ترتیب او تنظیم کاوه، د ډیپلوم او اسپیرانتوری د چارو لارښوونه یې هم کوله.

د ډاکټرۍ په کچه ډېر پښتو پوهان يې روزلي دي.

– ډاکټر بوژى بچکا: په ۱۹۱۰ م کال د پخوانۍ چکوسلواکيا په پراگ کې زېږېدلې، هغه د پښتو ژبې د خج په اړه يو رساله خپره کړې ده.

– مېرمن کالينينا: مېرمن کالينينا په ۱۹۲۳ م کال د مسکو په ښار کې زېږېدلې او په ۱۹۴۸ کال يې د مسکو د ختيځ پېژندنې له انستيتيوت څخه د پښتو ژبې په برخه کې دپيلوم تر لاسه کړ او د پښتو ژبې په څانگه کې د ښوونکي په توگه مقرر شو. د خپلې دکتورا تيزس يې د معاصرې ادبي پښتو کې د گردان گرامري کټه گوري و، چې په برياليتوب سره يې دفاع کړ او د دکتورا علمي درجه يې تر لاسه کړه.

– کوختيناتاينا: ميرمن کوختيناتاينا په ۱۹۲۶ م کال په پخواني شوروي اتحاد کې زېږېدلې او د مسکو د بهرنیو ژبو په انستيتيوت کې يې خپلې زده کړې پای ته ورسولې او د خپلې دکتورا تيزس يې پخپلواک افغانستان کې معارف، تر عنوان لاندې دفاع کړ په پښتو ژبه کې يې د کلتوري او ټولنيزو مسايلو په اړه ډيرې مقالې ليکلي دي.

– ولاديميرو سپلويچ کوشېف: دغه ختيځ پوه په ۱۹۲۷ م کال په ليننگراد کې زېږېدلى دى او د ليننگراد له دولتي پوهنتون څخه يې دپيلوم تر لاسه کړ، ښاغلي کوشيف د پښتو ادبياتو او پښتو ژبې د تاريخ په باره کې يو لړ مقالې ليکلي دي.

لنډه دا چې پښتو ژبه نن سبا د يوې مهمې او ژوندې ژبې په توگه د ډيرو بهرنيو ولسونو او هېوادونو د پاملرنې وړ گرځېدلې ده او د نړۍ په زياترو هېوادونو کې ددغې ژبې په اړه علمي څيړنې او پلټنې کېږي او د رسنيو له لارې هم په پښتو ژبه خپرونې کېږي.

اخځليکونه:

– څيړنپوه عبدالرحيم ځدران، په خارج کې پښتو څېړونکي، پښتو ټولنه، ۱۳۵۳ کال، دولتي مطبعه، کابل.

– آريانا دايرة المعارف، د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت له خوا، بېلابېل ټوکونه د کابل چاپ، دولتي مطبعه.

شپاړسم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	پندونه	
د زده کړې (پوهنیزې)، مهارتي او ذهني (موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د پند پرمفهوم او معنا پوهېدل. د پند د گټو په برخه کې معلومات ترلاسه کول. زده کوونکي پند اوږدولو او پند منلو ته هڅول. د زده کوونکو د غوږ نیولو د مهارت پیاوړي کول. د گرامر په برخه کې د معلوماتو زیاتول په تېره بیا د نوم او د هغه د ډولونو په اړه د عملي کارونې زده کول. ټولنیزو گټورو چارو ته د زده کوونکو هڅول. د ښو او بدو خصلتونو بیلول او زده کوونکي نیکو او ښو خویونو ته هڅول. د متن په لنډیز پوهېدل. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهه فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهه کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنۍ فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	په تخته باندې د پند د کلمې لیکل او زده کوونکي په دغه اړه بحث ته هڅول او پوښتنه کول چې څو پندونه او د هغو مفهوم له ځانه بیان کړي.	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکی متن په لوړ آواز لولي. ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکی د پند د اهمیت او ارزښت په برخه کې زده کوونکو ته معلومات ورکوي. ښوونکی هر یو زده کوونکی ته وخت ورکوي چې یو، یو پند ولولي او د ارزښت او کارولو په برخه کې یې پخپله ژبه لنډې خبرې وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي. زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي او سم تلفظ ته متوجه کېږي. زده کوونکي د پند په اهمیت او ارزښت ځانونه پوهوي. زده کوونکي له ځانه یو، یو پند وايي، مفهوم او د کارولو ځای یې څرگند وي. 	

<p>– زده کوونکي د متن نوې کلمې په جملو کې کاروي وروسته یې بیا په کتابچو کې یادښت کوي.</p> <p>– زده کوونکي د ټولګي په وړاندې په وارسره یو، یو پند لولي او بل زده کوونکي یې مفهوم او د کارولو ځای څرګندوي د هغه مفهوم پخپله ژبه په ساده ډول بیانوي.</p> <p>– زده کوونکي په ډله ییزو فعالیتونو کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته پخپلواک ډول ځوابونه ورکوي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده یاداشت کوي او په کورونو کې سرته رسوي.</p>	<p>– ښوونکي زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د متن نوی کلمات په جملو کې وکاروي.</p> <p>– ښوونکي دوه، دوه تنه زده کوونکي د تختې مخ ته را غواړي چې یو له ځانه یو پند ووايي او بل یې مفهوم او ځای څرګند کړي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکي په ډلو ویشي هرې ډلې ته د فعالیتونه د اجرا کولو سپارښتنه کوي.</p> <p>– ښوونکي پر زده کوونکو باندې د کتاب د وروستۍ برخې د فعالیتونو د حل سپارښتنه کوي او د ستونزو په وخت کې ورسره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافې معلومات:</p> <p>مال د عمر د سوکالۍ لپاره دی، نه عمر د مال د ټولولو لپاره، یو چا له یو عاقل څخه پوښتنه وکړه چې نیکبخته څوک دی او بدبخته څوک دی؟ هغه ځواب ورکړ: نیک بخت هغه چې وخوري، یوسي. بدبخته هغه چې ومومي او نور یې ترې یوسي.</p> <p>علم د عمل لپاره دی؟ نه د جاه او د دنیا د ټولولو لپاره.</p> <p>ملک له خردمندانو جمال مومي، دین د پرهیزګارانو کمال، بادشاهان محتاج د خردمندانو دي، نه خردمندان د دوي.</p> <p>درې خیزه بې درې خیزه ولاړ نه وي: مال بې تجارته، علم بې لوسته، ملک بې سیاسته.</p> <p>هره خبره چې زړه ته آزار رسوي ته یې مه وایه، پرېږده چې بل یې ووايي.</p> <p>– د بخیل ارامتیا تر هر چا لږ ده.</p> <p>– د خپلو لویانو اومخورو درناوی وکړئ، ترڅو تاسې هم د کوچنیانو د درناوي وړ شئ.</p> <p>– درناوی او احترام مشر او کشر نه غواړي، خو د ځوانانو له خوا درناوی هیله کوونکي او هیله راوړونکي دی او د هغوی د ښو کړنو څرګندويي کوي.</p> <p>– د پانګې او پیسو په واسطه د خلکو په زړونو کې ځان ته ځای نه شي موندلای، خو په ښو کړنو او ښو اخلاقو سره د هغوی په زړونو کې ځانته ځای موندلای شي.</p> <p>– د مقاومت او ښه زغم په واسطه هر څه ترلاسه کولای شئ. بریالیتوب د هغه چا په لاس کې دی چې په ژوند کې زغم ولري او د ستونزو په وړاندې ټینګ ودربري.</p> <p>د بیلګې په توګه یو لږ پندونه پورته ذکر شول. پندونه د لویانو خبرې دي چې په نظم او نثر دواړو شکلونو کې ځای لري. پندونه په حقیقت کې لارښوونې دي چې د زمانې په اوږدو کې تجربه شوي دي. په پندونو کې هم لکه د متلونو په څیر لوی او معجز مطالب را غونډ شوي دي. پندونه په کتابي شکل د ځینو څېړونکو له خوا را ټول شوي او چاپ شوي دي. روزنیزې او تعلیمي لوړې ویناوې دي که عمل ورباندې وشي نو د ژوند لارښوونه کوي. په نظمې ډول د پندونو ډیرې بیلګې د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو په دیوانونو کې خوندي دي چې یوه لویه پانګه جوړوي.</p> <p>اخځلیک: د عبدالقادر خان ګلدسته، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، ۱۳۸۳ کال، کابل.</p>	

اوولسم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د کانکور د آزمويڼې لپاره چمتووالی	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخي)	<ul style="list-style-type: none"> د کانکور د آزمويڼې په برخه کې پوهاوی. د کانکور د آزمويڼې پر ارزښت او اهميت پوهېدل. پوهنتون ته د برياليتوب لپاره د کانکور په لارو چارو پوهېدل. د کانکور د آزمويڼې لپاره د چمتو والي په څرنگوالي پوهېدل. د غوږ نيولو او لوستلو د مهارت پياوړتيا. په متن کې نوې کلمې او لغتونه موندل او د هغو معنا کول. د ورځنيو خبرو اترو په اړه زيات معلومات ترلاسه کول او په نارينه او ښځينه کلمو پوهېدل. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنۍ فعاليت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي د لاندې پوښتنې په واسطه زده کوونکي لوست ته متوجه کوي. - د کانکور آزمويڼه له چا څخه او کوم وخت اخيستل کېږي؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د ورځنيو خبرو اترو او محاورې د لوست په برخه کې چې د کانکور آزمويڼې ته ځانگړی شوی دی، خبرې کوي. دغه لوست څو څو ځله د دوو، يا دريو زده کوونکو له خوا په لوړ آواز په ټولگي کې لوستل کېږي، تر څو د نورو زده کوونکو د پوهاوي کچه هم لوړه شي او ټول زده 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. زده کوونکي په په لوړ غږ سره د لوست متن لولي او سم تلفظ ته يې پاملرنه کوي. زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نيسي او د محاورې يا خبرو اترو د کولو په لارو چارو ځانونه پوهوي. د زيات تمرين په واسطه د خپلې پوهاوي کچه لوړ وي. دوه زده کوونکي پخپلو منځو کې له ځانه د ټاکل شوې موضوع په اړه محاوره کوي او نور غوږ نيسي. 	

<p>- زده کوونکي په ډله ییزو فعالیتونو کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وایي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي لارښوونې په پام کې نیسي او په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>کوونکي یې تمرین کړي.</p> <p>- ښوونکي له دوو زده کوونکو څخه غواړي چې دغې محاورې ته ورته محاوره پخپلو منځو کې وکړي او نور زده کوونکي دې غور ورتنه ونیسي.</p> <p>- ښوونکي په ډله ییزو فعالیتونو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستیو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري او په اړه یې لارښوونه کوي چې په کورونو کې یې په څه ډول ولیکي.</p>
<p>اضافې معلومات:</p> <p>ښوونکي دې د خبرو اترو په اړه کومې چې د کانکور د آزمویښ په برخه کې تر سره شوې په مفصله توګه زده کوونکو ته معلومات ورکړي چې د کانکور آزمویښه کله چې زده کوونکي له ۱۲ ټولګي څخه بریالي فارغ شي بیا پوهنتون ته د ګډون لپاره د کانکور آزمویښه تیروي. د کانکور په آزمویښه کې زده کوونکو ته ځانګړې فورمه ورکول کېږي، چې په هغې کې د افغانستان د ټولو پوهنتونونه لست شوي وي او هر زده کوونکي چې غواړي د خپلې خوښې وړ پوهنتون او ځانګړې پوهنځي انتخاب کړي په دې شرط چې د نوموړي پوهنځي اختصاصي نمره پوره کړي. که چېرته د بیلګې په توګه کوم زده کوونکي د کابل طب پوهنځي په ځانګړې فورمه کې وټاکي، مګر نوموړی زده کوونکي بیا د طب پوهنځي لپاره پوره نمرې ونه ګټي، نوموړی زده کوونکي نه شي کولای چې نوموړي پوهنځي ته شامل شي، البته کولای شي په هغه صورت کې چې تر طب پوهنځي نه وروسته یې په آزمویښه کې د انجینري یا د حقوقو پوهنځي نمرې پوره کړي وي په هغه کې شاملېږي، خو که چېرته د پوهنتون د پوهنځیو ځانګړې او ټاکلي نمرې ونه ګټي، هغوی بیا د لوړو زده کړو انستیتیونو ته شامل کېدای شي.</p> <p>د کانکور په آزمویښه کې د خپل استعداد په کچه پوهنځي ټاکل او د ځوابونو پاڼه په سمه توګه حل کول او همدارنګه د خپل نوم او ID کارټ نمره په سمه توګه د ځوابونو په پاڼه کې لیکل ډېر ارزښت لري، که چېرته څوک د خپل کارت نمره ونه لیکي، یا د یوې پوښتنې د (الف) او (ب) ځواب دواړه په نښه کړي د ځوابونو د پاڼې په شمېر کې بدلون راځي او کمپیوټر بیا هغه ټول غلط ګڼي، ددې لپاره چې حساسه آزمویښه په بریالي توګه تر سره کړي د کانکور د آزمویښ په ډګر او صحنه کې د استاد لارښوونو او د خپلو ځوابونو پاڼې او د خپلې خوښې پوهنځیو د ټاکلو او غوره کولو په برخه کې ډېر دقت او پاملرنه وکړي، نو بیا کولای شي خپلې هیلې او آرمان ته ورسېږي یا د خپلې خوښې وړ پوهنځي ته په هغه صورت کې که یې ښه لوست ویلی وي بریالی کیدای شي.</p> <p>ښوونکي کولای شي چې په محاوره کې نوي کلمې په زده کوونکو تکرار کړي ترڅو زده کوونکي په هره نوې محاوره کې د معلوماتي برخې ترڅنګه نوي کلمات هم زده کړي او په خبرو اترو کې یې وکاروي. ښوونکي کولای شي چې زده کوونکو ته ورته موضوعات وټاکي او پر زده کوونکو باندې د محاورې تمرینونه اجرا کړي.</p>	

اتلسم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	هنري — ادبي نثر	
د زده کړې (پوهنيزې)، مهارتي او ذهني (موخي)	<ul style="list-style-type: none"> د نثر پېژندل. د بڼې او محتوا له مخې د اوسني نثر له ډولونو سره آشنایي پېدا کول. د نثر په لغوي او اصطلاحي معنا باندې پوهېدل. د لوستلو او غورځولو مهارت پیاوړتیا. د لوست گرامري برخي زده کول. په متن کې له نویو کلمو او لغتونو سره آشنایي پېدا کول. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعالیتونه، فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر او کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهې کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یاداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنۍ فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي دې د یوې پوښتنې په طرحه کولو سره لوست ته لاره پرانیزي او زده کوونکي دې بحث ته وهڅوي: زموږ ورځنۍ ساده خبرې له هنري — ادبي نثر سره څه توپیر لري؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د نثر او بیا د هنري نثر په اړه زده کوونکو ته معلومات وړاندې کوي. ښوونکي څو تنه زده کوونکي غوره کوي چې د هنري ادبي نثر په اړه خبرې وکړي. ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوی کلمات په جملو کې وکاروي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي. زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي او سم تلفظ ته ځیر کیږي. زده کوونکي د هنري — ادبي نثر ځانگړتیاوې او په ډولونو ځانونه پوهوي. څو تنه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د هنري — ادبي نثر په ځانگړتیاو او د ډولونو په اړه خبرې کوي. زده کوونکي د لوست نوې کلمې په جملو کې کاروي، بیا یې پخپلو کتابچو کې یادښت کوي. 	

<p>- زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په ډله ييز فعاليت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي پخپلو کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي له ډېرو زده کوونکو څخه د هنري نثر په اړه پوښتنې کوي او په دې توگه ډېرو زده کوونکو ته په لوست کې د گډون زمینه برابروي.</p> <p>- ښوونکي په ډله ييز فعاليت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د هنري (ادبي) نثر پېژندنه: د ادب يوه ډېره عامه او مشهوره پېژندنه داسې ده:</p> <p>هر هغه وينا، ليکلې وي که گړنې (شفاهي)، نظم وي که نثر، خو چې هنري ارزښت ولري ادب بلل کېږي.</p> <p>هنريت يا هنري ارزښت هغه څانگه نه ده چې ادبي او نورې عامې، عادي ليکنې سره بيلوي. د هنري يا ادبي نثر په ليکنه يا د نثري ادب په پنځو نه کې د ليکوال ذوق، احساس او تمايل د يو مطلب يا واقعيت د افادې لپاره بنسټيز ارزښت او اهميت لري. ليکوال هغه څه چې لېدلي، اورېدلي، احساس کړي او يا يې په ذهن او خيال کې تيريږي بيانوي، خو د تحقيقي او علمي ليکنو په څير دليل راوړلو ته هيڅ اړتيا نه لري.</p> <p>د ادبي يا هنري نثر په پنځو نه يا ليکنه کې تخيل ستر رول لري، خو د ليکوالۍ په دغه ډگر کې ددغه ځواک له تخيل څخه مرسته غوښتل يوازې او يوازې تر هغې لازم دي، چې پيښې ته د باور وړ ښکلا او ځلا ورکړي. په هغې کې د منلو او کشش داسې جذبه او ځواک پېدا کړي چې زړونو ته په آسانۍ او ژر لار وکړي. نه تر دې اندازې او يا په دې بڼه چې هغه ادبي ليکنه سليم عقل او انساني پوهې ته د منلو او قبولولو وړ ونه بريښي او په دې وسيله د خبرې ارزښت کم يا بيخي له منځه ولاړ شي.</p> <p>په ادبي ټوټه، تکل، او ادبي انځور کې بيا يو څه توپير لري، د تخيل لوړتيا، د مفهوم ژورتيا او د الفاظو رنگيني پکې د داستاني ادبياتو په پرتله زياته وي او کله کله دومره خوږ او له ډير لوړ تخيل څخه پکې کار اخيستل شوی وي چې د يو عالي شعر په څير خوند او کيفيت لري، له همدې کبله ورته منشور شعر هم وايي. همدارنگه په طنز کې بيا دا نثر لږ و ډېر بېل خوند او رنگ لري او دداسې ادبياتو په څير صراحت پکې نه وي، بلکې هر څه په اشارو او کنايو بيان شوي او پرې پوهېدنه هم ژور فکر او ځيرکتيا غواړي، خو په عامه توگه د هنري ادبي نثر ځانگړنې او د جوړښت توکي تخيل، د خبرې زړه راښکون، ساده گي او رواني، د لفظ او معنا برابري او د ليکنې ځانگړی سبک بلل شوی دی.</p> <p>د هنري نثر د جوړښت اساسي توکي او ځانگړنې: هنري ارزښت د ادب مهمه او بنسټيزه ځانگړنه ده او تخيل ددغه هنري ارزښت اساسي برخه جوړوي، نو د هنري ادبي نثر لومړنۍ ځانگړنه هم تخيل بللې شو.</p> <p>همدغه تخيل دی چې يوې عادي پيښې ته ښکلا وربښي، بڼه او لوری ورته ټاکي ټولې ادبي پديدې که څه هم حقيقي او ريښتيني پيښې وي د تخيل په وړانگو د ښکلا پور ته رسېږي.</p> <p>په ادبي هنري نثر کې د ليکوال تصور او تخيلي ځواک ډېر ستر او ارزښتمن نقش لري، چې ليکوال د خپل تخيلي ځواک په ملتيا د ليکوالۍ د فني مهارتونو په وسيله په الفاظو کې د منظر کشۍ او صحنه جوړونې چارې په ډېر دقت سرته رسوي او حالات يا واقعيتونه په الفاظو کې داسې انځوروي چې لوستونکي يا اورېدونکي فکر کوي چې هر څه پخپلو سترگو</p>	

ویني او ځان کټ مټ په صحنه کې شامل احساسوي.

ساده ګي او رواني د هنري ادبي نثر یوه بله ډېره مهمه ځانګړنه ده، پخوا به له ذهن او محاورې څخه لرې کړې کېچن او پیچلي کلمات د لوړې او عالي انشاء یا لیکوالۍ غوره ځانګړنه بلل کېده، خو اوس دغه ډول لیکنه هیڅکله ادبي معقولیت او عام ټولنیز ښکلا نه شي ترلاسه کولای او نه یې څوک د غوره ادبي آثارو په ډله کې شمېري. څومره چې یوه لیکنه ساده، طبیعي، بې تکلفه او عام فهمه وي، لوړ ادبي ارزښت لري.

د خبرې زړه رابښکون د ادبي نثر بله ځانګړنه ده چې هغه د لوستونکي پر ذهن د معنا او مفهوم د اغیز لپاره ډېر مؤثر دی. زړه رابښکونکې خبره د لیکوال فکر، عواطف په ډېرې چټکۍ سره لوستونکي یا اورېدونکي ته ور لیږدوی د لیکوال او لوستونکي د ذهني فضا په پېوستون کې ډېره مرسته کوي. د لفظ او معنا برابري د هنري ادبي نثر د جوړښت یوه بله ځانګړنه ده، ادبي هنري نثر باید داسې وي چې لوستونکي یا اورېدونکي یې له معنا پرته بل څه ته پاملرنه ونه کړي. په لنډه توګه ویلای شو چې ادبي هنري نثر د لیکنې سبک له مخې له نورو عادي نثرونو سره ډېر جوت توپیر لري، تخیل، منظر کشي، ساده ګي، د کلمو او خبرو زړه رابښکون یې د جوړښت ډیرې مهمې برخې او ځانګړنې دي، چې د لوستونکي یا اورېدونکي معنوي او روحي تنده په ډېره اغېزمنه توګه خړوبوي، ژورې اغیزې ښنډي، عواطف او جذبات را لړزوي، په هنري ادبي نثر کې د پیغام مساله ډېره مهمه ده د همدغو ادبیاتو یا د همدغه ادبي فورم له لارې لوستونکي یا اورېدونکي ته د پیغام لېږل د هنري ادبیاتو یوه بله مهمه ځانګړتیا ده.

اخځلیکونه:

— سید محی الدین هاشمي، د ادبي لیکنو توکي او ځانګړنې، کابل مجله د افغانستان د علومو اکاډمۍ، د ژبو او ادبیاتو مرکز، ۱۳۸۲ کابل.

— سید محی الدین هاشمي، په پښتو ادب کې د هنري نثر د نویو ادبي ژانرونو پېدايښت او پایښت، د افغانستان د علومو اکاډمۍ، علمي څېړنیزه پروژې، د پښتو څېړنو نړېوال مرکز، ۱۳۸۶ کال.

نولسم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د کندهار پښتو ادبي انجمن	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none">د ادبي انجمن او ادبي ټولنې په معنا او مفهوم پوهېدل.د کندهار د پښتو ادبي انجمن سره آشنا کېدل.د هېواد د تيرو فرهنگي هڅو او فرهنگپالو له فعاليتونو څخه خبرېدل.د لوستلو او غوږ نيولو مهارت پياوړی کول.د لوست گرامري برخه زده کول.	
د تدریس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدریس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروهې کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغبر، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	<ul style="list-style-type: none">انجمن څه ډول ځای دی؟ادبي ټولنه او انجمن سره توپير لري او که نه؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none">ښوونکی متن په لوړ آواز لولي.ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.ښوونکی له زده کوونکو سره د ادبي انجمنونو په تېره بيا د کندهار د ادبي انجمن په اړه خبرې کوي او يو لړ مهم معلومات وړاندی کوي.ښوونکی زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوی کلمات په جملو کې وکاروي.ښوونکی د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې د کندهار ادبي انجمن په اړه خبرې وکړي.ښوونکی زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.	<ul style="list-style-type: none">زده کوونکي متن ته غوږ نيسي.زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي.زده کوونکي غوږ نيسي او مهم ټکي پخپلو کتابچو کې ليکي.زده کوونکي د لوست نوې کلمې په جملو کې کاروي.زده کوونکي په وار سره پخپلو خبرو کې د کندهار د ادبي انجمن کارونه بيانوي.زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.زده کوونکي د متن لنډيز ته غوږ نيسي.	

<p>— ښوونکي د متن لنډيز بيانوی.</p> <p>— ښوونکي په څو پوښتنو سره د لوست ارزونه کوي.</p> <p>— ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>	<p>— زده کوونکي د متن لنډيز ته په غور سره غورځيږي.</p> <p>— زده کوونکي په وار وار سره پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>— زده کوونکي کورنۍ دنده په کورونو کې بشپړوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د پښتو ادب تاريخ مطالعه څرگندوي چې امير کروړ سوری (۱۳۹-۱۵۴ هـ ق) له وخته بيا د غوريانو، او د ملتان د لوديانو تر وختونو پورې پښتو ژبه په دربارونو کې پالل کېده، خو د پښتو پالنې دغه بڼه د پښتنو شاعرانو او اديبانو د پالنې له لارې تر سره کېده او يا هم پخپله شاهانو پخپله مورنۍ ژبه شعرونه ويل، خو کله چې په ۱۱۱۹ هـ ق. کال د هوتکو غورځنگ په کندهار کې د هېواد يوه برخه د پردیو له ولکې څخه خلاصه کړه، يو ملي او افغاني دولت جوړ شو، له هغه وخت نه په اساسي ډول د ژبې د علمي او ادبي ودې لپاره کار پيل شو، د ملي مشر ميرويس نیکه علم پالونکي او اديب زوی شاه حسين هوتک د کندهار د نارنج په ماڼۍ کې ادبي دربار جوړ کړ او د پښتو پالنې کار په اساسي او علمي ډول همدغه مهال پيل شو. ددغه ادبي دربار په باب زموږ سند د پتي خزاني متن دی، محمد هوتک (۱۰۸۴ هـ ق. زده کړی) کښلي دي، بادشاه عالم پناه په ارگ د قندهار هغه قصر چې نارنج باله شي، هلته په هفته کې يوه ورځ دربار کا په کتب خانه کې او مجلس کې علما جمع کېږي، او شعراء او فضلا ټولوي دغه ادبي دربار غړي درلودل، شاه حسين هوتک به پخپله پکې گپون کاوه، علماوو او شعراوو ته يې د آثارو او کتابونو په مقابل کې ډالۍ ورکولې، د همدغه تشويق او هڅونې له کبله ډېر مهم آثار وليکل شول، د پښتو د ادبي تاريخ ارزښتناکه خزانه د همدغه ادبي دربار له کتابونو څخه شمېرل کېږي.</p> <p>تر دې وروسته د پښتو پالنې ددغه ډول مرکز څرک نه لرو، خو کله چې په امانی روښانه عصر (۱۳۳۷-۱۳۴۷ هـ ق) د هېواد د نورو پرمختگونو ترڅنگ پوهې او زده کړې ته هم پاملرنه وشوه، د پښتو پالنې لپاره هم يو مرکز د پښتو مرکې (مرکه د پښتو) په نامه جوړ شو او د وخت د اساسي تشکيلاتو له نظامناکې ښکاري چې دغه مؤسسه د امانی دورې له نورو تشکيلاتو او مؤسسو سره يو ځای له منځه ولاړه، کله چې محمد نادرشاه (۱۳۰۸-۱۳۱۲ ش) هېواد ته خلاصون ورکړ د پخوانۍ دورې ځينې علمي او فرهنگي مؤسسې بېرته له سره ژوندۍ شوې، خو د پښتو پالنې مرکز دا ځل بيا د پښتو په لرغونې او تاريخي مرکز کندهار کې د پښتو ادبي انجمن په نامه د ۱۳۱۱ ش کال د ليندۍ په مياشت کې جوړ شو.</p> <p>دغه انجمن تر ۱۳۱۴ ش پورې په کندهار کې فعاليت کاوه او د پښتو په نامه يې يوه مجله له هماغه ځايه خپروله په همدغه کال انجمن کابل ته وليږديد، پښتو مجله له کابل څخه خپره شوه، دغه ادبي انجمن هم ځينې پښتو آثار خپاره کړل.</p> <p>په ۱۳۱۶ ش کال د غوايي په مياشت کې د پښتو ادبي انجمن او د کابل ادبي انجمن له يو ځای کېدو څخه پښتو ټولنه منځ ته راغله.</p> <p>د کندهار د پښتو ادبي انجمن چې په هېواد کې د فرهنگي او ادبي چارو د پيل لپاره ادبي او علمي بنسټ و، چې وروسته د کابل ادبي انجمن او پښتو ټولنه بيا د افغانستان د علومو اکاډمي، د همدغه مشهور ادبي فرهنگي مرکز په بنسټ رامنځته شوې ده.</p> <p>د کندهار ادبي انجمن زموږ د فرهنگي چارو د سمبالښت ډېر غوره او مهم مرکز گڼل کېږي، دهمدغه فرهنگي بنسټ له هڅونې او ښېگڼو څخه يوه دا هم ده چې کندهار د نورو ولايتونو په پرتله ډېر فرهنگي، علمي او ادبي شخصيتونه افغاني ټولنې ته وړاندې کړي دي، د بيلگي په توگه علامه پوهاند عبدالحی حبيبي، پوهاند عبدالشکور رشاد، محمد ابراهيم خواخوږي، اکاډميسين کانديد محمد ابراهيم عطايي، استاد عبدالروف بينوا، محمد علم بڅرکی، عبدالروف ويسا او په همدغه شان د فرهنگ د ډگر نور نوميالي چې د همدغه ولايت اوسيدونکي وو، او د پښتو ژبې او ادب لپاره يې د قدر وړ خدمتونه کړي او ډېر ارزښتناک آثار ورڅخه په ميراث پاتې دي، چې نومونه به يې د تل لپاره ورباندې ژوندی پاتې او د درناوی وړ به وي.</p> <p>اخځليک: د پښتو ټولنې تاريخچه، د افغانستان د علومو اکاډمي، د زيري د جريدې د مديريت له خوا، ۱۳۵۶ کال، دولتي مطبعه.</p>	

شلم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د شاعر زړه	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> شاعر پېژندل. د عامه ولسي خلکو او شاعر ترمنځ توپیر کول. د قیام الدین خادم له ژوند لیک او اثارو سره آشنا کېدل. د نوموړي شعر په مفهوم او معنا پوهیدل. د لوستلو او غورځولو د مهارت پیاوړتیا. په متن کې له نویو کلمو او لغتونو سره آشنا کېدل. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهی فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهی کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنی فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضری اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انګېزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنې په کولو سره زده کوونکي لوست او بحث کولو ته وهڅوي. — شاعر چاته ویل کېږي او د شعر لوستلو ګټې څه دي؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي په متن کې د راغلي شعر په اړه چې د شاعر احساس او غوښتنه پکې انځور شوې ده زد کوونکو ته په هر اړخیزه توګه معلومات ورکوي. ښوونکي په دغه بهیر کې ددغه شعر د ویونکي قیام الدین خادم د شعر د ځانګړتیا په اړه هم هغوی ته معلومات ورکوي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي. زده کوونکي په لوړ غږ متن لولي او د کلماتو سم تلفظ ته پاملرنه کوي. زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي او د شعر په اړه معلومات ترلاسه کوي. زده کوونکي د قیام الدین خادم پر ژوند او علمي کارونو ځانونه پوهوي. 	

<p>- زده کوونکي د ټولگي په وړاندې په وار سره د شاعر د زړه د شعر په برخه کې دوې دقيقې خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي د شاعر زړه د شعر دیکلمه زده کوي.</p> <p>- زده کوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي او د کتاب وروستي فعالیتونه حلوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لندیز غوږ نیسي.</p> <p>- زده کوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي د وینا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې د شعر په اړه وغږېږي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته په خواږه او زړه راکښونکي غږ د شاعر زړه د شعر دیکلمه ور زده کوي.</p> <p>- ښوونکي د لوست د تمرین د پوښتنو په بشپړولو او حلولو کې له زده کوونکو سرته مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لندیز بیانوي.</p> <p>- ښوونکي په څو پوښتنو سره د زده کوونکو ارزونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>استاد قیام الدین خادم زموږ د هېواد مشهور، پوه، لیکوال، شاعر، ژورنالیست او ټولنیز شخصیت و. هغه د خپل ژوند په بیلابیلو دورو کې د زیري، اتحاد مشرقي، افغان ولس د جړېدو، د کابل مجلې او طلوع افغان، اصلاح او د هېواد ورځپاڼو مسوول مدیر پاتې شوی، د هېواد له مجلو، جړېدو، ورځپاڼو او راډیو سره یې پرلپسې قلمی همکاري کړې ده.</p> <p>قیام الدین خادم د ملا حسام الدین زوی او د ملا علی گل آخوندزاده لمسی دی، دی پخپله لیکي: زما د پلار پلار او دارنگه زموږ وړاندې سلسله ټول د خپل وخت د مروجه تعلیم په اساس تعلیم یافته او عالمان وو، زموږ په سلسله کې نالوستی سړی نه دی تېر شوی، موږ د پلار له خوا د کونړ د شگې د آخوندزاده گانو څخه یو، د شگې خلک په قام زاخېل دي چې د مومندو پښتنو یو قام دی، مگر ما د خپل پلار څخه مکرر دا اورېدلي دي چې زموږ وړاندې نیکه د څوکنو میا عمر صاحب دی. دغه ده چې زما د نامه سره په اخبارونو کې کله(کاموی) او زاخېلی او کله میا عمرزی لیکل شوی، ولې ((زما خپل تخلص خادم دی. کله کله مې د خپل نامه سره سیلاني هم لیکلی دی ځکه چې زما مورنۍ نیکه سید عبدالرحمن سیلانی نومېده چې فقیر صاحب یې بولي)).</p> <p>دده د خپلې لیکنې له مخې په ۱۳۲۵ هـ ق کال په کامه کې زېږېدلی دی.</p> <p>د صرف او نحوې کتابونه یې په خپل کور کې ويلي، بیا یې د علومو د زده کړې لپاره پنځلس کاله سفر کړی.</p> <p>استاد خادم د زیري د جریدې د مسوول مدیر او د پښتو ټولنې د تالیف او ترجمې د مدیر په توگه خپل علمي او ژورنالیستي فعالیتونه تر ډېرې مودې پورې سرته ورسول او په ۱۳۲۰ هـ ش کال د پښتو ټولنې د مرستیال په توگه وټاکل شو.</p> <p>په پښتو ټولنه کې د استاد خادم د کار دغه اوه کلنه دوره ډېره فعاله او پر ثمره ده. هغه د کابل کالني لپاره ډېرې لیکنې وکړې او د څو کلونو د کالینو په ترتیب او تنظیم کې یې خورا اړینه ونډه واخیستله.</p> <p>استاد قیام الدین خادم د پښتو ژبې او ادب لپاره د یادونې وړ کار تر سره کړی، هغه د ځینو چاپ شویو آثارو نومونه دادی:</p> <p>- پښتونولي.</p> <p>- د پښتو نني لیکوال.</p>	

- د کوچنيانو اخلاقي پالنه
- اصحاب کرام
- روحي گلوته
- خيالي دنيا
- نبوغ او عبقریت
- نوې رڼا
- لرغوني پښتانه قومونه

د يوې څېړنې له مخې د استاد خادم د چاپ شويو آثارو شمېر (۳۰) او ناچاپ يې (۲۶) ته رسېږي. استاد خادم په ۱۳۵۸ ل کال کې د ورپېښې ناروغۍ له امله د علي آباد په روغتون کې له دې نړۍ څخه د تل لپاره سترگې پټې کړې.

دلته د ملي ادب او ژورنالېزم خادم له اثر څخه د استاد خادم يو شعر د حسن ختام په توگه رانقلوو:

خو د تللې قافلې د پښو غبار يـم	زه څه ووايم چې څه او د څه کـار يم؟
په دامان کې غـوړېدلې لاله زار يم	د فطـرت باغوان کرلی يم پخپله
چې مېـوې نثاروي هغه شـاخسار يم	څانگې نه رامـاتوم چې مېوه وخورم
سوداگر نه يم د گلو خـريدار يم	گلان اخلمه د گلـو پـه بدل کې
((د کشتۍ غـوندې د خلکو بار بر داريم))	مانو، نه يـم چې د بل په اوږو سورځي

چې معـراج د سپـتوب ته ځان زينه کا
زه خـادم د هغو خلکو خدمتگار يم

اخځليکونه:

— سرمحقق عبدالله خدمتگار بختاني، د ملي ادب او ژورنالېزم خادم، د افغانستان د ژورنالېستانو اتحاديه، ۱۳۶۸ کـل. کابل.

— عبدالرؤف بېنوا، اوسني ليکوال، لومړی ټوک، کابل ۱۳۴۰ هـ. ش.

یو ویشتم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د پښتو ولسي ادبيات	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none">- د پښتو له ولسي ادبياتو سره آشنايي پيدا کول.- په ټولنيز ژوند کې د ادبياتو پر ارزښت پوهېدل.- د لوستلو او ليکلو د مهارتونو پياوړي کول.- د ولسي ادبياتو په مهمو ځانگړتياوو پوهېدل.- د لوست د گرامري برخي زده کول.	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنی فعاليت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	<ul style="list-style-type: none">- ښوونکی دې د لاندې پوښتنو په کولو سره لوست ته لاره پرانيزي.- د ولسي ادبياتو کومه بيلگه پيژنئ؟- د ولسي ادبياتو بيلگې يوازې په نظم کې دي او که په نثر؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none">- ښوونکی متن په لوړ آواز لولي.- ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.- ښوونکی متن په څو برخو ویشی، د ولسي ادبياتو په هره برخه کې زده کوونکو ته معلومات ورکوي.- ښوونکی د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کوونکي راغواړي چې دولسي ادبياتو په بېلگو خبرې وکړي.- ښوونکی زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوي کلمات په جملو کې وکاروي.- ښوونکی زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.	<ul style="list-style-type: none">- زده کوونکي متن ته غوږ نيسي.- څو تنه زده کوونکي په وار سره متن په لوړ غږ لولي او نور يې تلفظ څاري.- زده کوونکي د پښتو د ولسي ادبياتو په ډولونو او د دوی ترمنځ په توپيرونو ځانونه پوهوي.- څو تنه زده کوونکي پخپله خوښه د ټولگي په وړاندې د پښتو د اولسي ادبياتو په ډولونو او نمونو خبرې کوي.- زده کوونکي د لوست نوې کلمې معنا کوي او بيا يې په جملو کې کاروي.- زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځواب وايي.	

<p>– ښوونکي زده کوونکي د متن د لوستلو په موخه پر دوو ډلو ویشي او هره ډله چې سم لوست ووايي، د هغوی ستاينه کوي.</p> <p>– ښوونکي په ډله ییزو فعالیتونو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>	<p>– زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده پخپلو کورونو کې سرته رسوي.</p>
---	---

اضافي معلومات:

پښتو ولسي ادبیات د پښتنو د ټولنیز ژوند خورا بډایه خزانة ده، د پښتنو په کلیو او بانډو کې چې د سواد او لوست کچه ډېره ټیټه ده، په همدغو سیمو کې د پښتو د اولسی ادبیاتو، یا شفاهي او نالیکلي ادب، یا د عامیانه ادب خورا زیاتې بېلابېلې بڼې لېدل کېږي چې دا په واقعیت کې د ټولنیز ژوند په اړه د همدغو ولسي شاعرانو د ژوند پخپې تجربې دي، چې نسل په نسل یا خوله په خوله تر موږ پورې را رسېدلې او یوه زیاته برخه یې اوس لیکلې بڼه لري، خو درنه برخه یې لا د ولس په لرې پرتو سیمو کې د وگړو په سینو کې خوندي پاتې ده.

کله چې ددغه ولسي خزانې په لویو برخو خبری کوو، نو هغه پر دوو برخو ویشو:

منظوم ولسي ادبیات: دغه ادبیات بیا په خپل وار سره په نورو دوو ډلو ویشل کېږي: عام ولسي شعرونه یا سندرې او خاص ولسي شعرونه (سندرې).

د عامو ولسي شعرونو ویناوال او ویونکي معلوم نه وي چې ډولونه یې په لوست کې راغلي دي.

او خاص ولسي شعرونه: هغه شعرونه او سندرې دي چې ویونکي او وینا وال یې معلوم وي: بیلگې یې د لوست په متن کې راغلي دي.

پخپله ادب د عربي ژبې د هذب له کلمې څخه اخیستل شوی چې د بي عیب په معنا دی، عربو به په عربي ژبه کې د ونې هغه لویه څانگه چې له وړو کو څانگو او پاڼو څخه به پاکه او صافه شوه. هغه به یې مهذب به گڼله یعنې پاکه او صافه او بي عیبه یې گڼله، چې ورو ورو دغه مفهوم له محسوساتو څخه معقولاتو ته لاره پیدا کړه، اوس یې د جمعې بڼه د ادبیاتو په نامه یادېږي.

متل او اصطلاح: متل هغه خوږه، پخه او لنډه وینا ده چې پراخ مفهوم یې په ځان کې نغښتی وي. په پښتو ژبه کې دوه ډوله متلونه شته چې یو یې منظوم متلونه او بل ډول یې منثور متلونه دي.

منظوم متل: ژرنده که د پلار ده هم په وار ده.

منثور متل: اختر پټ مېړه نه دی.

اصطلاح او محاوره: هم پخه او لنډه وینا ده خو د متل په شان عامه او دودنه وي د کلمو معنا یې په اصلي مفهوم نه استعمالېږي.

زیاتره په مصدرې(ل) پای ته رسېږي لکه: آسمان ته کتل – د بې پروایۍ په مفهوم.

یا لاس ورکول: د مرستې او همکارۍ په مفهوم او داسې نور اصطلاحات. د مرکزي آسیا په ژبو کې پښتو یوه داسې ژبه ده چې د شفاهي ادبیاتو یا ولسي ادبیاتو یوه درنه زېرمه لري. ددې سیمې په ژبو کې ښايي د بلې یوې ژبې شفاهي ادبیات هم د پښتو په پرتله ډېر او رنگین نه وي.

د پښتو د ولسي ادبیاتو رنګارنګي او په دې ژبه کې د نورو ژبو په پرتله ددغسې ادبي – هنري توکو ډېرښت ځینې

ځانگړي دلايل او عوامل لري، چې د پښتنو د ټولنيز رغښت، جغرافيايي موقعيت، د ژوند د دود او ودې، سوله فرهنگي پرمختگ او نورو قبيلوي جوړښتونو په رڼا کې ځانگړې څيړنې او خبرې پرې کېدای شي.

په پښتو کې د شفاهي او ولسي ادبياتو د پراخو زېرمو شتوالی له هنر او ادبياتو سره زموږ د ولس پراخو پرگنو د مينې ښکارندويي کوي. او دا راته ښيي چې زموږ خلک که په پراخو سوځنده دښتو او نا پايه بيديا وو کې په ډېره ابتدايي ښه ژوند کوي او يا په غرونو او درو کې اوسي، نالوستي دي او يا د نوی تمدن له برياوو لرې پاتې شوي، خو هنري ذوق لري او خپله هنري تنده د ځينو داسې سندرو او نورو هنري ادبي توکو د ايجاد او خورولو له لارې خړوبوي، که د خپلې ټولنې د شرايطو په رڼا کې په ريښتيني بڼه وروزل شي. نو دغه په ولس کې را پيدا شوي ادبيات او سندري تر ځينو ډېرو ليکليو آثارو ارزښتمن دي او موږ کولای شو د خپل فرهنگي تاريخ د يو ټوک په توگه حساب پرې وکړو.

اخځليکونه:

- سرمحقق زلمی هېوادم، د پښتو ولسي ادبيات ۱۳۷۶ کال.
- څېړنپوه علی محمد منگل، ولسي پوهه، د ادب او فرهنگ ټولنه، دولتي مطبعه، ۱۳۵۶ کال.
- څېړنپوه محمد عارف غروال، غرنۍ سندري، پښتو ټولنه، دولتي مطبعه، ۱۳۶۰ کال.

دوه ويستم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	سيد شمس الدين مجروح	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د پښتو ادب د معاصرې دورې د ليکوالانو او شاعرانو پېژندنه. د معاصرو ليکوالانو له آثارو سره آشنائي. د هېواد د ځينو نوميالو پېژندنه. د سيد شمس الدين مجروح له ژوند او شعر سره آشنائي پيدا کول. د معاصرو ليکوالانو له اصلاحي، روزنيزو او اخلاقي ليکنو څخه د خپل ژوندانه په هوساينه کې گټه اخيستل. په متن کې د فعل پېژندنه. د ژبنيو مهارتونو پياوړتيا. نوي لغتونه زده کول او په جملو کې کارول. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې يادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنۍ فعاليت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	د لاندې پوښتنې په کولو سره د انگيزې پيدا کول. — کوم معاصر شاعر او ليکوال پېژنئ؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي د پښتو د معاصرې دورې د مشهور ليکوال او شاعر سيد شمس الدين مجروح د ژوند، آثارو او شاعرۍ په اړه زده کوونکو ته هر اړخيز معلومات وړاندې کوي. ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوې کلمې په جملو کې استعمال کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي. زده کوونکي د ښوونکي د وينا په بهير کې د سيد شمس الدين مجروح د ژوند او شاعرۍ پر ټولو اړخونو ځانونه پوهوي او د خپلې پوهې کچه لوړوي. زده کوونکي د متن نوې کلمې پيدا او په جملو کې تر کارولو وروسته يې پخپلو کتابچو کې له ځان سره يادداشت کوي. 	

<p>- ښوونکی په ډله ییزو فعالیتونو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکی د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې زده کوونکي را غواړي چې د لوست لټنیز پخپله ژبه ووايي.</p> <p>- ښوونکی زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکی زده کوونکو ته د کورنۍ دندې د بشپړولو په اړه لارښوونه کوي.</p>	<p>- زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکو په وار سره د متن لټنیز پخپلو خبرو کې وایي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده یاداشت کوي او د ښوونکي د لارښوونې سره سم یې په کورونو کې بشپړوي.</p>
--	--

اضافى معلومات:

سید شمس الدین مجروح د ارواښاد سید حضرت شاه، زوی دی، چې د ترگرو په پاچا صاحب مشهور و. په (۱۳۲۳ ق) کال د کونړ (د شین کورک) په کلي کې زېږېدلی دی. ده که څه هم متداوله علوم لــه کورنۍ معلمینو څخه ولوستل، خو مجروح تر تدریس او تعلیم نه زیات له خپل ذوق، تفکر او مطالعاتو څه مستفید شوی دی. دی پخپله په یوه لیکنه کې د ځان په اړه لیکي: ((ما چې د خاورو خاشاکو د لوبو دوره طی کړه او پاڅېدم جامې مې وڅنډلې یعنې د کوچنیتوب لومړۍ دوره مې پای ته ورسوله، بیا مې غیر د کتاب او قلم نه بله مشغله نه لرله؛ زموږ د کلي لوړو غړونو، گټو څنگلونو، روانو اوبو، ډکو رودونو او نورو قدرتي مظاهرو په ما کې د شعر او شاعرۍ قریحه را ژوندۍ کړه)). هغه په ادبي، اجتماعي، فلسفي او مذهبي مسایلو کې لوی لاس درلود او ښه محقق او څېړونکی هم و. د هغه د نثر یوه بېلگه:

شلمه پېړۍ ده، او په دې پېړۍ کې هرڅوک د خپل ذوق سره برابر نومونه زده کوي، دا منم چې دا نومونه به چا بې موجه نه وي ايښي، دې نومونو کې به ضرور ددې عصر د ښکاره او ممتازو خصوصياتو نه الهام اخيستی شوی وي. مثلاً څوک يې د برق زمانه بولي او چا ورته د سرعت پېړۍ ويلې. دا لاشه کوي نن پرون اتوم منځ ته راغلی او ددې پېړۍ نسبت خلک غواړي ددې پېړۍ دې شانداره مگر خطرناک مولود ته وکاندي...

د ارواښاد د سيد شمس الدين مجروح د شعر يوه بيلگه:

د صحرا را بنیایسته گله !

دغه خوب خلوت تــــر کله

واورہ خہ وایی بلبه

له درانه خو به را پاڅه شه بهر له تـ وړو خاورو

خوردی مور د طبیعت دی برستن غونډه کړه د واورو

زہ بہ خیل کتاب کرم پوری

هیخ به نه کرم سودا نوری

خَم به اوس د غره پر لوري

غـررولی بـنـبـه رنـگـین کایناتو لـوی کتـاب دی

گل بلبـل شنه شنیلی دي

اخځليکونه:

— عبدالرؤف بینوا، اوسنی لیکوال، درہم پوک، ۱۳۴۶ کال، دولتی مطبعہ

د سيد شمس الدين مجروح، منتخب اشعار، پښتو ټولنه، ۱۳۳۶ کال، کابل، دولتي مطبعه

دروېشتم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د پوهنتون د کانکور له ازموينې سره آشنايي موندل	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> - د کانکور د ازموينې لپاره په اړينو لارو چارو پوهيدل. - په پوهنتون کې تر برياليتوب وروسته د شاملېدلو لپاره په لارو چارو پوهېدل. - د اورېدلو او خبرو کولو د مهارت پياوړتيا. - د نويو کلمو او لغتونو په معنا او مفهوم پوهېدل. - د لوستلو او ليکلو د مهارت پياوړتيا. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې ياداښت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنۍ فعاليت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	د لاندې پوښتنې په واسطه ښوونکي، زده کوونکي لوست ته ځير کوي. ۱- د دولسم ټولگي تر فارغېدو وروسته تاسو لورې زده کړې چېرته سرته رسوئ؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. - ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. - ښوونکي د ژبې په زده کړه کې د محاورې او خبرو اترو د ارزښت او اهميت په اړه معلومات وړاندې کوي. - ښوونکي زده کوونکو ته د نويو کلمو د پيدا کولو او په جملو کې د کارولو سپارښتنه کوي. - ښوونکي په ډله ييزه فعاليت کې له زده کوونکو سره 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته غوږ نيسي. - زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي او سم تلفظ ته پاملرنه کوي. - زده کوونکي د محاورې او خبرو اترو په ارزښت پوهېږي او د خبرو اترو د کولو د وړتيا زياتونې ته متوجه کېږي. - زده کوونکي د لوست نوې کلمې پيدا کوي او په مناسبو جملو کې يې کاروي. بيا يې پخپلو کتابچو کې ياداښت کوي. - زده کوونکي په وار سره د ټولگي مخ ته راځي او په 	

<p>اړونده موضوع يو له بل سره خبرې اترې کوي.</p> <p>- زده کوونکي په ډله ييز فعاليت کې د ښوونکي له لارښوونې سره سم فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځواب وايي.</p> <p>- زده کوونکي د کورنۍ دندې په اړه لارښوونو ته متوجه کېږي او سرته يې رسوي.</p>	<p>مرسته کوي چې ورته محاورې جوړې او اجرا کړي.</p> <p>- ښوونکي دوه، دوه زده کوونکي را غواړي او په شفاهي ډول پرې محاوره اجرا کوي.</p> <p>- ښوونکي په ډله ييز فعاليت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري چې په کورونو کې پرې کار وکړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>زده کوونکي چې کله له دولسم ټولگي څخه فارغ شي، نو د لوړو زده کړو لپاره هڅې پيل کړي نو ددې کار لپاره د کانکور د ازموينې په اړه بايد وړ معلومات ترلاسه کړي، دا معلومات د کانکور په لارښود کې شته چې د لوړو زده کړو د وزارت له خوا چاپ شوي او د نويو محصلينو د پوهاوي لپاره د ښوونځيو په واک کې ورکول کېږي. او هم کېدای شي چې د کانکور د ازموينې د کمېټې له خوا د کانکور په اړه دغه لارښود ترلاسه کړي.</p> <p>په دغه لارښود کې په نمونوي او بيلگه ييزه توگه زده کوونکو ته د لوستل شويو مضامينو په اړه پوښتنې ورکړل شوي وي چې سم ځواب يې هم ليکل شوی دی.</p> <p>لومړۍ ستاسو د نوم د ID کارت او نورو لارښوونو په اړه چې څرنگه د ځوابونو پاڼه ډکه کړئ او خپل نوم چېرته وليکئ، د ځوابونو د حلولو ترتيب او تنظيم ټول پکې په مفصله توگه ليکل شوي او هغه ځانگړي استادان چې په ټولگي کې ستاسو د کانکور د ازموينې لپاره گومارل شوي دي. د وړ معلوماتو په وړاندې کولو سره تاسو د ازموينې د پړاو د تيرولو لپاره په ښه توگه لارښوونه کوي. لنډه دا چې د کانکور د ازموينې د تيرولو پخوا بايد دغه د لارښوونې دغه بېلگه ييزې پاڼې په سمه توگه ولولي. او د خپل ښوونځي ادارې څخه يې کولای شي په وړيا توگه ترلاسه کړي. تر وړ معلوماتو وروسته د کانکور د ازموينې صحنې او ډگر ته ولاړ شئ ترڅو کښلې خواړې مو بې ځايه لاړه نشي. زده کوونکي به ډېره هڅه کوي چې ټاکل شوی وخت په پام کې ونيسي او ضايع يې نه کړي او هم د ځوابونو په پاڼه کې ټاکلې شمېرې په ښه توگه کړي او د ټاکلې شمېرې پرځای بله شمېره توره نه کړي چې ټول ځوابونه غلطېږي.</p>	
<p>اخځليکونه:</p> <p>- څېړنوال سيد محي الدين هاشمي، ادب پوهنه، د اريک گرځنده کتابتونو اداره، ۱۳۸۱ کال.</p> <p>- پوهاند صديق الله رښتين، د پښتو ادبي مکتوبونه او سبکونه، پېښور، ۱۳۸۸ کال.</p>	

څلرویشتم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	پښتو ادبي مکتبونه	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د ادبي مکتب د اصطلاح سره آشنایي پیدا کول. د نړۍ په ادبیاتو کې د مختلفو ادبي مکتبونو پیژندل. د پښتو د مشهورو ادبي مکتبونو په اړه معلومات ترلاسه کول. د لوستلو او لیکلو د مهارت پیاوړتیا. د اورېدلو او خبرو کولو د مهارت پیاوړتیا. د پښتو د ادبي مکتبونو د استازو پیژندل. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهې کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یاداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنۍ فعالیت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انګیزې رامنځته کول	د لاندې پوښتنې په کولو سره د انګیزې رامنځته کول. — مکتب یوازې د لوست د ځای په معنا دی او که بله معنا او مفهوم هم لري؟ آیا تاسې د ادبي مکتب په اصطلاح او معنا پوهیږئ؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکی متن په لوړ آواز لولي. ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکی متن په څو برخو وېشي، له زده کوونکو سره د پښتو د نثر د ډولونو په اړه خبرې کوي. ښوونکی زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوې کلمې په جملو کې وکاروي. ښوونکی د لوست لندیز بیانوي او پوښتنې کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي. زده کوونکي متن په لوړ غږ لولي او د کلماتو سم تلفظ ته متوجه کیږي. زده کوونکي د بیلابیلو ادبي مکتبونو پرځانګړتیاو ځانونه پوهوي. څو تنه زده کوونکي پخپله خوښه د ټولګي په وړاندې د پښتو د بیلابیلو ادبي مکتبونو په اړه په ساده ژبه خبرې کوي او نور زده کوونکي ورته غوږ نیسي. زده کوونکي د لوست نوې کلمې پیدا کوي، او په جملو کې یې کاروي، او بیا یې په کتابچو کې یادښت 	

<p>کوي.</p> <p>– زده کوونکي لنډيز ته غوړ نيسي او پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي په ډله ييز فعاليت کوي فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده پخپلو کتابچو کې يادداشت کوي او په کورونو کې پرې کار کوي.</p>	<p>– ښوونکي په ډله ييز فعاليت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو او ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د ادبي مکتب پېژندنه او ځانگړتياوې په لوست کې روښانه شوي دي. دلته د پښتو ادبي مکتبونو په رامنځته کيدو او جريان باندې خبرې کوو.</p> <p>روښاني ادبي مکتب: دغه ادبي مکتب د لسمې هجري پېړۍ په دويمه نيمايي کې رامينځته شوی، بسنتگر يې عالم او ليکوال بايزيد روښان (۹۲۵-۹۸۵ هـ ق) دی. نوموړي خپله لاره او سبک رامينځته کړ. ډېر پلويان يې وموندل، هغوی دده لاره تعقيب کړه او د ورښاني ادبي تصوفي مکتب بنسټ يې کېښود، ددې مکتب د پياوړو ليکوالو د شاعرانو څخه د ارزاني، علي محمد مخلص، دولت لواني، ابابکر کندهاری، واصل روښاني، ميرخان روښاني، ميرزاخان انصاري، اورکزی او قادر داد نومونه يادولای شو ددغه مکتب ادبي ځانگړنې:</p> <p>۱- د تصوف او عرفان پېچلو مسایلو او اصطلاحاتو په پراخه کچه پښتو ادب ته لاره پيدا کړه. يا په بله وينا: عرفان د يو مسلک په توگه پښتو ادب ته راغلی دی.</p> <p>۲- د عربي او فارسي شاعرۍ زياتره شکلي فورمونه لکه: قطعه، رباعي، قصيده او نور پښتو ادب ته راننوتل او شاعرانو د عربي او فارسي ژبو د شاعرانو په څېر مردف ديوانونه جوړ کړي دي.</p> <p>۳- په نثري ليکنو کې مسجع نثر رواج شوی دی.</p> <p>۴- اخلاقي او ديني مسایل په شعر او ادب کې زيات شوي، حماسي او ملي روحيه پکې ډېره تېټه او کمزورې ښکاري.</p> <p>۵- دا چې ددې دورې زياتره ليکوال او شاعران د هند پر ځمکو او سيدلي او يا هلته تللي دي د هندي فرهنگ اغېزې پرې جوتي ليدل کېږي.</p> <p>۶- په پښتو ادب د عربي او فارسي ادب اغيز ډېر زيات شوي دي. ددې دورې ليکوالو او شاعرانو پخپله په عربي او فارسي ژبو آثار ليکلي دي او يا يې ژباړنې ورڅخه کړي دي.</p> <p>د خوشحال ادبي مکتب: دغه مکتب کله کله په ادبي څېړنو کې د خټکو د ادبي مکتب په نوم هم ياد شوی دی.</p> <p>په يولسمه هجري پېړۍ کې منځته راغلی او بنسټ اېښودنکی يې د پښتو ژبې پياوړی ليکوال او شاعر خوشحال خان خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ ق) و.</p> <p>د نوموړي ادبي لار دده زامنو لمسيانو او نورو پلويانو د زړه په وينه او مينه پاللې او د خوشحال ادبي مکتب يې جوړ کړی دی.</p> <p>ددې مکتب نوميايې پلويان: اشرف خان هجري، عبدالقادر خان خټک، سکندر خان خټک، صدرخان خټک او نور دي.</p> <p>ادبي ځانگړنې:</p>	

- پښتو ادب يو نوې پرمختيايي پړاوته داخليږي او ددې د پراختيا لپاره شعوري هڅې پيل كيږي.
- مسجع او متكلف نثر پرځای ساده، روان او د خلکو محاورې ته نږدې نثر ليكنه پيل كېږي او د خټكو ځانگړي ليكدود او رسم الخط، رامنځته كېږي.
- د خوشحال خان خټک په شاعرۍ كې حماسي، رزمي او ملي روحيه ډېره پياوړي كېږي او د پښتنو له ټولنيز ژوند څخه رنگ اخلي.
- پښتو شعر د مضمون له پلوه بشپړه كېږي. او پښتو ژبې ته دشرقي شاعرۍ ټول ډولونه له غزل، قصيدې، رباعي، مثنوي او مربع سربېره چې مخكې يې بېلگې وې، مسدس، مشمن، تركيب بند، ترجيع بند، ذوالقافيتين او نور ډولونه په پراخه توگه په پښتو شعر كې رواج مومي، پښتو ملي كيسې وليكل شوې. د موضوع د رنگارنگۍ او هنري پلوه ددې دورې ادبيات پلوی كېږي.
- عبدالرحمن بابا تصوفي، عرفاني ادبي مكتب:
- د پښتو پياوړی رحمان بابا (۱۰۴۲-۱۱۲۸هـ ق) د يو ځانگړی تصوفي عرفاني ادبي سبک خاوند و چې زيات مقبوليت يې درلود او په ادبي څېړنو كې د رحمان بابا د تصوفي، عرفاني ادبي مكتب په نوم ياد شوی دی.
- پلويان يې، يونس خيبري، معزالله مومند، اخون گدا، ميا نعيم متي زی، عبدالرحيم هوتک، مطيع الله او نور دي.
- ادبي ځانگړنې: زياتره د اخلاقو او نصايحو د بيان خواته ډېره پاملرنه کوي.
- د تصوف او عرفان پېچلې مسلې په ساده، روانه او خوږه ژبه بيانوي.
- د عربي فارسي ژبو کلمات، اصطلاحات، تشبېهات او استعارات په پراخه کچه پښتو شاعرۍ ته راننوتل.
- د پښتو شعر وده ومندله او شاعرانو ديوانونه جوړ کړل. د پښتني چاپيريال اغېز پکې ډېر دی.
- هنري انځورونه ساده مگر ښکلي او رنگين او لوړ ادبي معيار يې در لود. ددې ادبي مكتب پلويانو واقعيت ته خاصه پاملرنه درلوده. او ددې مكتب پلويانو پر پښتو سربېره په عربي او فارسي ژبو هم شاعرۍ کړې ده.
- د عبدالحميد مومند او کاظم خان شيدا د نازک خيالي ادبي مكتب:
- د پښتو د نازک خيالي ادبي مكتب د دولسمې هجري پيړۍ په اوږدو كې د هندي مكتب تر اغېز لاندې رامنځته شوي دي. او بنسټ اېښودونکی يې نازک خياله شاعر عبدالحميد مومند دی او بشپړوونکی يې کاظم خان شيدا دی.
- ادبي ځانگړنې: اوچت تخيل، نوښت، نادري استعارې او تشبيه گانې، ددې ادبي مكتب بنسټيزې ځانگړنې دي.
- پيروان يې زياتره غزل ويونکي دي. د اشعارو موضوع يې د مينې او محبت خبرې دي. د خيال پر نازکۍ سربېره د الفاظو او عبارتونو ښکلا ته هم پاملرنه کوي. په شعرونو کې متلونه، محاورې او سيمه ييز اصطلاحات ډېر کارول شوي دي.
- د فارسي ژبې او ادب اغېز د دې مكتب پلويانو زيات منلی دی.

اخځليکونه:

- څېړنوال سيدمحی الدين هاشمي، ادب پوهنه، د اريک د کتاب گرځنده اداره. ۱۳۸۱ کال، پېښور.
- پوهاند صديق الله رښتين، د پښتو ادبي مکتبونه او سبکونه، پېښور، ۱۳۸۸ کال.

پنځه ويستم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	د پښتو نثر ډولونه	
د زده کړې (پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none">د نثر په تعريف او معنا پوهېدل.د نثر او نظم ترمنځ په توپير پوهېدل.د پښتو د نثر له ډولونو سره آشنايي موندل.په لوست کې گرامري برخې او نوې کلمې زده کول.د لوستلو او غورځولو مهارت پياوړی کول.د متن سم لوستل او زده کول.	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، گروپي فعاليتونه او فردي فعاليت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشير، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسيلې: د لوستلو، ليکلو او گروپي کارڅارل او پايلې يې په کتابچه کې ياداښت کول.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	لومړنۍ فعاليت: روغېر، د حال احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنو په کولو سره لوست ته لاره پرانيزي او زده کوونکي دې بحث ته راوهڅوي. <ul style="list-style-type: none">نثر کومې وينا او خبرو ته وايي؟نثر له نظم او شعر سره څه توپير لري؟	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none">ښوونکي متن په لوړ آواز لولي.ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.ښوونکي متن په څو برخو وېشي، له زده کوونکو سره د پښتو د نثر د ډولونو په اړه خبرې کوي.ښوونکي زده کوونکي را غواړي او د نثر د ډولونو په اړه يې غږوي.ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوې کلمې په جملو کې وکاروي.ښوونکي د وينا لپاره د ټولگي په وړاندې زده کول	<ul style="list-style-type: none">زده کوونکي متن ته غوږ نيسي.زده کوونکي په لوړ غږ سره د لوست متن لولي.زده کوونکي د نثر پر بيلايلو ډولونو ځانونه پوهوي.څو تنه زده کوونکي په وار سره د ټولگي په وړاندې راځي او د نثر د ډولونو په اړه خبرې کوي.زده کوونکي د لوست نوې کلمې پيدا کوي او بيا يې په جملو کې کاروي.زده کوونکي د ټولگي مخ ته راځي او په اړونده	

<p>موضوع باندې خبرې کوي.</p> <p>– زده کوونکي د لوست لندیز ته غوړ نیسي او مهم ټکي یې په خپلو کتابچو کې یاداشت کوي.</p> <p>– زده کوونکي پخپلواک ډول د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته ځوابونه وایي.</p> <p>– زده کوونکي کورنۍ دنده یاداشت کوي او په کورونو کې یې سرته رسوي.</p>	<p>کوونکي راغواړي چې د ټاکلي موضوع په اړه خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکي د لوست لندیز بیانوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستیو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري چې په کورونو کې یې بشپړه کړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د نثر لغوي او اصطلاحي پېژندنه: د نثر لغوي معنا په فرهنگونو کې تیت کېدل او شیندلو ته وایي په ادبي اصطلاح کې نثر یو ادبي ډول دی او څرنگه چې د وزن او قافیې له قید خلاص دی، نو د هر ډول افکارو د افادې او بشري پوهې، دیني، فلسفي، ښوونیزو – روزنیزو او ټولنیزو مسایلو د څرگندولو مناسبه وسیله ده.</p> <p>نثر د لیکنې د طرز له مخې پر دریو سترو ډولونو وېشل کېږي:</p> <p>۱– ساده یا مرسل نثر: چې لفظي معنوي صنایع پکې نه وي، کارول شوي.</p> <p>۲– هنري نثر: چې لیکوال ور سره خپل احساسات او عواطف هم ملګري کوي.</p> <p>۳– ساده ولسي نثر: چې کټ مټ د خلکو په ژبه وي چې څرنگه ویل کېږي هماغسې لیکل کېږي.</p> <p>د معنا او محتوا له مخې د نثري آثارو ډولونه: د محتوا او موضوع له مخې نثري آثار په لاندې ډولونو وېشل کېږي.</p> <p>– حماسي منثور آثار:</p> <p>– غنایي نثري آثار</p> <p>– تاریخي نثري آثار</p> <p>– عرفاني نثري آثار</p> <p>– علمي او فلسفي نثري آثار</p> <p>– انتقادي نثري آثار</p> <p>همدارنگه د بڼې او شکل له مخې هم نثرونه پر دوه ډوله دي:</p> <p>۱– ساده نثرونه</p> <p>۲– مسجع نثرونه: هغه نثرونه چې سجع ولري</p>	
<p>اخځلیکونه:</p> <p>– خیر نوال محی الدین هاشمي، ادب پوهنه، د اریک د کتاب گرځنده اداره. ۱۳۸۱ کال، پېښور.</p> <p>– سرمحقق زلمی هېوادل، اولسي سندرې، لومړی ټوک د افغانستان د علومو اکاډمۍ، ۱۳۶۱ هـ.ش. کال.</p>	

شپږ ويشتم لوست

د تدريس د لارښود پلان

د تدريس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	گابریل کولیت	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د گابریل کولیت د ژوند په اړه معلومات ترلاسه کول. د کیسه ییز ادب په برخه کې له ګټورو مطلبونو څخه خبرېدل. د نړېوال ادب په اړه ښه معلومات ترلاسه کول. د غوږ نیولو او لوستلو د مهارت پیاوړتیا. د نویو کلمو او لغتونو زده کول. 	
د تدريس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، ګروپي فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدريس وسيلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او ګروپي کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یادداشت کول.	
د زده کړې او تدريس فعالیتونه	لومړنی فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنې په کولو سره زده کوونکي لوست ته ځیر کړي. - تاسو دکوم بهرني لیکوال د نظم او نثر کوم اثر لوستلی دی؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي زده کوونکي په ډلو ویشي او هرې ډلې ته سپارښتنه کوي چې د گابریل د ژوند په اړه معلومات را ټول او په ټولګي کې یې واوروي. ښوونکي سپارښتنه کوي چې زده کوونکي نوي کلمات پیدا او په جملو کې یې وکاروي. ښوونکي د گابریل په اړه له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي. ښوونکي د لوست لنډیز بیانوي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غوږ نیسي. زده کوونکي په لوړ غږ متن لولي او سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي د ډله ییز فعالیت په بهیر کې د گابریل کولت د ژوند په برخه کې معلومات ترلاسه کوي او د هرې ډلې استازې یې د ټولګي په وړاندې لولي. زده کوونکي د متن نوې کلمې پیدا کوي او په جملو کې یې کاروي. زده کوونکي پوښتنو ته ځوابونه وایي. زده کوونکي لنډیز ته غوږ نیسي او مهم ټکي یې په کتابچو کې یادداشت کوي. 	

<p>- زده کوونکي د ټولگي په وړاندې يوه، يوه دقيقه د گابریل کولت په اړه خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي په وار سره د متن وروستی پوښتنې ځوابوي.</p> <p>- زده کوونکي په کورنۍ دنده ځانونه پوهوي او په کورونو کې يې بشپړوي.</p>	<p>- ښوونکي يو، يو زده کوونکي را غواړي چې د گابریل کولت په اړه وغږېږي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو فعاليتونو د حل سپارښتنه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د نړېوال ادب په ډگر کې ډېرو شاعرانو او ليکوالانو ونډه لرلې ده او د بشريت دغه فرهنگي زېرمه د هغوی د هنري او ادبي پنځونو له کبله بډايه او غني شوې ده، چې دلته د نړېوال ادب د ښځينه ليکوالو له ډلې څخه يوه تنه درېټونو: مادام سیدوني گابریل کوليت فرانسوي کيسه ليکونکې، په ۱۸۷۳م کال د فرانسې په خيټخ د سن سوران پوازې په سيمه کې سترگې نړۍ ته پرانيستي، پلار يې د هغو سردارانو له ډلې څخه و چې ناپيلون له دندې گوښه کړي او پر بزگرۍ بوخت و. همدا لامل و چې ميرمن له هر څه زياته د طبيعت د زړه وړونکو منظرو سره آشنا شوه.</p> <p>نوموړې خپلې لومړنۍ زده کړې د خپلې سيمې په ښوونځي کې تر سره کړې او بيا د دندې د ترلاسه کولو لپاره پاريس ته ولاړه او له يوه ژورناليسټ سره يې هلته واده وکړ. کولت ډېر ښه داستانونه په ورځپاڼو کې خپاره کړل، خو له بده مرغه د هغې مېړه دغه ټولې کيسې په خپل نوم چاپ کړې چې په پايله کې د هغې او مېړه ترمنځ د شخړو او لانجو لړۍ پيدا شوه او دا کار د دې سبب شو چې هغه له خپل مېړه څخه جلا او بېله شي. تر دې وروسته هغه د خپل ژوند د تيروولو لپاره دې ته اړ شوه چې يو لړ هنري فعاليتونه پيل کړي او د نندارو د ترسره کولو له يوې ډلې سره ملگرې شوه. د نندارو د ترسره کولو لپاره لرې ښارونو ته هم تگ کاوه او د خپلو راتلونکو ادبي فعاليتونو لپاره يې ډېر مواد هم ترلاسه کړل. مېرمن کوليت د سيدو په رومان کې له خپلې مور سره د زياتې مينې څرگندونه وکړه چې په ۱۹۳۶ز. کال يې د بلژيک د سلطنتي اکاډمۍ غړيتوب ترلاسه کړ او د (ژي ژي) د ناول له خپرولو وروسته يې په ۱۹۴۴ز کال د کنگوري د اکاډمۍ غړي او بيا ددې اکاډمۍ د رياست چارې هم ور وسپارل شوې، هغې په ۱۹۴۸ز کال کې خپل ليکلي اثار په بشپړه توگه چاپ او خپاره کړل، د فلج د ناروغۍ له کبله يې ادبي فعاليتونو ته دوام ور نه کړای شو، چې په پايله کې په ۱۹۵۴ م کال په پاريس کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې.</p> <p>مېرمن کوليت د خپل ادبي هنري ژوند په دوران کې ۷۵ کتابونه، زياتې مقالې او لنډ داستانونه وليکل چې د هغو له جملې څخه له ډېرو څخه يې فلمونه هم جوړ شوي دي.</p> <p>اخځليک:</p> <p>__ له انټرنېټ څخه.</p>	

اووه ویشتم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	پښتو ناول	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهنيې موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د ناول پېژندل او په معنا او مفهوم یې پوهېدل. د پښتو ناول سره اشنایي پیدا کول. د لوستول او غږ نیولو مهارت پیاوړي کول. پښتو ادب ته د ناول د راتګ په څرنگوالي پوهېدل. په متن کې له نویو کلمو او لغتونو سره بلدتیا موندل. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهې کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یاداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنۍ فعالیت: روغې، د حال احوال پوښتنه، د حاضری اخيستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي دې د لاندې پوښتنو په کولو سره ته لاره پرانیزي او زده کوونکي دې بحث ته وهڅوي. <ul style="list-style-type: none"> ناول څه ته وايي؟ ناول او کیسه څه توپیر سره لري؟ 	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي متن په لوړ آواز لولي. ښوونکي د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکي متن په څو برخو ویشي، له زده کوونکو سره د پښتو ناول په اړه خبرې کوي. ښوونکي له څو زده کوونکو څخه غواړي چې د څو ناولونو نومونه واخلي نور زده کوونکي یې د لیکوال نومونه واخلي. ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوې کلمې په جملو کې وکاروي. 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غږ نیسي. زده کوونکي متن په وار سره په لوړ غږ لولي او د کلماتو تلفظ ته پاملرنه کوي. زده کوونکي د پښتو ناول په اړه ځانونه پوهوي. څو تنه زده کوونکي پخپله خوبه د څو مشهورو ناولونو نومونه یادوي او نور یې د لیکوالو نومونه پر توره درې لیکي. زده کوونکي د لوست نوې کلمې پیدا کوي او په جملو کې یې کاروي، بیا یې پخپلو کتابچو کې یاداشت کوي. 	

<p>- زده کوونکي د متن د وروستيو برخو پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په ډله ييز فعاليت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په کورنو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستيو پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکي په ډلو ويشي او هرې ډلې ته فعاليت ټاکي.</p> <p>- ښوونکي د څو پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>- په داستاني ادب کې ډرامه، داستان، ناول، لنډه کيسه په لومړۍ ليکه کې راځي. د ادب دغه ټول ډولونه پخپلو کې گډې ځانگړنې هم لري او ډېر امتيازي خصوصيات هم. . .</p> <p>- لنډه کيسه د ناول د پرمختللي دور پېداوار دی. ناول د ډرامې او ډرامه د رزميه نظمونو او منظومو کيسو څخه زېږېدلی ده، د ادب په دې ټولو ډولونو کې ځينې خبرې گډې دي او د گډون وجه يې تدريجي پرمختگ ده، خو د ټولو نه لوی گډ ټکی او مشترکه وجه پکې کيسه ده.</p> <p>ښاغلی حبيب الله رفيع د ناول په اړه وايي چې: ناول يو ادبي صنف دی چې په يوه هنري، فني او عالي ژبه ليکل کېږي، ناول د لرغونو رومانونو په کور کې سترگې وغړولې او په ميراث يې ناست دی. رومانونو غير طبيعي بڼه درلوده، ډېرې ماوراءالطبيعي او خارق العاده پېښې به پکې پېښېدلې او هغه ډېر څه پکې کېدل چې ناشوني دي، د بشري ټولنې له پرمختگ سره نور نو دا تخنيکي، تصوري پېښې او کيسې د منلو وړ نه وې او آن دا چې لوستنه او اورېدنه يې د وخت ضايع کېدل بلل کېدل.</p> <p>نو ځکه هغه روماني او خيالي کيسو بدلون وموند او خپل ځای يې ناول ته پرېښود.</p> <p>ناول د انساني ټولنې څخه خپل مواد واخيستل او له داسې پېښو څخه يې غېږ را وگرځوله چې له روان ژوند سره تړلي طبيعي، عقل منونکي او ذهن ته لوېدونکي دي او لوستونکي يا اورېدونکي داسې فکر کوي چې دا نو يوه نوې واقعي او ريښتينې پېښه ده.</p> <p>د ناول ليکنې پيلامه په لويديځ کې وشوه، هلته دمخه اوږدې روماني کيسې دود وې، چې پکې به داسې پېښې بيان شوې وي، چې هغه به په عام ژوند کې نشوای رامنځته کېدلای، يا به نه واقع کېدې، په دغو اوږدو کيسو او داستانونو کې د پېريانو، ښاپيرو، ديوانو او نورو غيبې موجوداتو کردارونه وو. د جادو، تعويذونو د اغېز پېښې پکې ډېرې وې او له رښتيني انساني ژوند سره يې اړيکه نه وه. نو په همدغه مهال کې د (۱۸) پېړۍ په وروستيو کې په اروپا کې ناول د يو ادبي صنف يا ژانر په توگه رامينځته شو. په لومړي ځل ليکوالانو داسې کيسې وليکلې چې د رښتيني ژوند سم انځور پکې کېدل شوی و او هيڅ يوه پېښه هم په کې داسې نه وه چې د هغې کېدل دې په عام ټولنيز ژوند کې شونې نه وي.</p> <p>په پښتو ادب کې ناول په اوسني مفهوم سره له اردو ژبې څخه د ژباړې له لارې راغلی دی. په دې لړ کې له اردو ژبې څخه د ډيپټي نذيراحمد د ليکلو ناولونو (مراة العروس) او توبة النصوح، پښتو ژباړې د يادولو وړ دي چې لومړی يې ميا حسيب گل کاکا خېل او دويم يې محمد يوسف کاکا خېل ژباړلی دی.</p> <p>وروسته پښتانه ليکوال له دغه فن سره آشنا شول او لومړی ليکوال په دغه ډگر کې سيدراحت زاخيلي دی، چې د لنډې کيسې په څير د لومړني پښتو ناول ليکونکي وياړ هم ور په برخه شوی دی.</p> <p>د پښتونخوا يو شمېر نورو ليکوالانو هم د ناول په ډگر کې خپل نيلی ځغلولی دی، خو په افغانستان کې د ناول ليکنې</p>	

پېلامه په ژباړې سره شوې ده. ارواښاد استاد عبدالحی حبیبی لومړنی لیکوال دی چې د ویکتور هوگو لوی ناول یې د بېوزلان په نوم ژباړلی او په ۱۳۱۱ لمريز کال یې د طلوع افغان په گڼو کې په پر له پسې توگه خپور کړی دی. همدارنگه په طلوع افغان کې په همدغو کلونو کې ځینې نور ناولونه یا ناولگي هم خپاره شوي دي. په پښتو ژبه کې لومړنی لیکل شوی ناول د برهان الدین کشککی (پټه مینه) ده چې په ۱۳۱۷ لمريز کال خپور شوی دی او په ۱۳۱۸ لمريز کال د نوموړي لیکوال یو ژباړلی پولیسي ناول (په پټه د پټو پلټنه) په نوم ژباړل شوی او په همدغه کال د محمد رفیق قانع لیکلی ناول (دوه سره مین وروڼه) چاپ شوی چې په همدغه کلونو کې د نور محمد تره کی لیکلي ناول (بی تربیه زوی) د کابل مجلې په پر له پسې گڼو کې خپور شوی دی. وروسته یو شمېر نورو پښتنو لیکوالانو هم ناولونه لیکلي او په خپل وخت کې چاپ شوي دي. ناول په لومړي سر کې له دوو اړخونو په ځانگړو ډولونو وېشلی شو.

۱- د فن له مخې

۲- د موضوع له مخې

- د فن له مخې ناولونه په دوه ډوله دي، کرداري ناولونه _ واقعي ناولونه.

- د موضوع له مخې ناول گڼ ډولونه لرلای شي، ځکه چې په انسان او ټولنې پورې هره اړونده موضوع باندې ناول لیکل کېدای شي یا په بله وینا د ناول موضوع گرځېدای شي.

اخځلیکونه:

_ زرین انځور، په افغانستان کې د پښتو هنري او داستاني نثر رامنځته کېدل، سپېدې مجله، ۱۴ گڼه د افغانستان کلتوري ټولنه، پېښور.

_ سید محی الدین هاشمي، په پښتو ادب کې د هنري نثر د نویو ادبي ژانرونو پیدایښت او پایښت، علمي څېړنیزه پروژه د افغانستان د علومو اکاډمۍ، د پښتو څېړنو نړېوال مرکز، ۱۳۸۶ کال. کابل.

اته ویشتم لوست

د تدریس د لارښود پلان

د تدریس وخت: په اوونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	وخت
د لوست موضوع	قافیه شرح	
د زده کړې (پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې)	<ul style="list-style-type: none"> د قافيې په لغوي او اصطلاحي معنا پوهېدل. په شعر کې د قافيې پر ارزښت او اهمیت باندې پوهېدل. د قافيې په کلمو او حرکتونو باندې پوهېدل. د قافيې له ډولونو سره آشنایي پیدا کول. د لوستلو او غورځولو مهارت پیاوړي کول. په متن کې نوې کلمې او اصطلاحات موندل، د هغو لیکل او معنا کول. 	
د تدریس لارې	لوستل او لیکل، پوښتنې او ځوابونه، گروهې فعالیتونه او فردي فعالیت	
د تدریس وسیلې	د لوست کتاب، توره تخته، تخته پاک، تباشیر، کتابچه او قلم.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه او عملي کار د ارزونې وسیلې: د لوستلو، لیکلو او گروهې کارڅارل او پایلې یې په کتابچه کې یادداشت کول.	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړنۍ فعالیت: روغبړ، د حال احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل او د کورني کار کتنه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	پر تخته د ژړا، بر، گل، خندا، باغ د کلمو لیکل او له زده کوونکو څخه پوښتنه کول چې هم قافیه کلمې یې پیدا کړي، وروسته بیا د قافيې په لوست پیل کول.	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکی متن په لوړ آواز لولي. ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. ښوونکی د قافيې لوست په څو برخو ویشي، هره برخه یې په بېل بېل ډول له بیلگو سره یو ځای په زده کوونکو تمرینوي، له ډاډ ترلاسه کولو وروسته بلې برخې ته ځي او د لومړۍ برخې په څیر یې پر زده کوونکو تمرینوي. ښوونکی زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې نوی کلمات پیدا او په جملو کې یې وکاروي. ښوونکی د قافيې په اړه پوښتنې کوي او د ځوابونو په 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي متن ته غورځي نيسي. زده کوونکي په لوړ غږ سره متن لولي او سم تلفظ زده کوي. زده کوونکي د ډله ییزو فعالیتونو په بهیر کې قافیه او د هغې ډولونه لټوي او له زده کړې څخه یې ځانونه ډاډمن کوي. زده کوونکي د متن نوي کلمې پیدا کوي او په جملو کې یې کاروي. زده کوونکي اړوندو پوښتنو ته ځوابونه وايي. 	

<p>وېلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي په ډله ییز فعالیت کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته د متن د وروستۍ برخې د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکي په څو پوښتنو سره د لوست ارزونه کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p> <p>– زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي د متن د وروستۍ برخې پوښتنو ته په خپواک ډول ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي په کورنۍ دنده ځانونه پوهوي او په کورونو کې یې بشپړوي.</p>	<p>اضافې معلومات:</p> <p>قافیه: په لغت کې د څټ، شا، پس گردن په معنا ده. د یو شي آخري یا د بیت آخري توري یا وروستۍ کلمې ته قافیه وايي. په اصطلاح کې هغه علم دی چې د دورونو له وروستیو همآهنگیو څخه بحث کوي. یا په بله وینا د بیت د پای کلمه چې شعر ورباندې ختمیږي او اعاده یې په ورپسې بیتونو کې لازمه وي قافیه بلل کېږي.</p> <p>د قافيې پلویان وايي چې قافیه په نظم کې داسې ده، لکه د ناوې لپاره زېور، څرنگه چې یوه ناوې په زېوراتو ښایسته وي همداسې نظم په قافیه ښکلي وي. د قافیه لرونکو بیتونو څو مثالونه راوړو:</p> <p>آخر تلل دي له دنیا خالي لاسونه څوک دې نن او سبا وتړي بارونه</p> <p>دې دنیا کې امتحان دی ای آدمه خوښه ستاده که کړې ښه که بد کارونه</p> <p>څومره سخت مقام لحد ته کوږېدل دي د عبرت ځای دی که څوک وکړي سوچونه</p> <p>په پورتنيو بیتونو کې د (بارونه، کارونه او سوچونه) کلمې قافيې کلمې دي چې لازمه همآهنگي پکې واقع ده.</p> <p>د قافيې توري: د قافيې توري (آوازونه) او (۷) دي. او دوه توري چې مزید او نایر دي عجمو ورباندې زیات کړي دي چې هر یو ځانته نوم لري په دې ټولو کې د منځ توري ډېر ضرور دی چې یې له هغه قافیه نه جوړېږي او نور اته توري څلور ورځني دمخه او څلور ورځني وروسته راځي. خو ددغو تورو نومونه دادي:</p> <p>ردف، قید، دخیل، تاسیس، روی، خروج، مزید، نایر، په دې ټولو کې (روي، اساسي توري او د قافيې د ملاتیر دی او نور یې مرستیالان او ملګري دي).</p> <p>روي د قافيې هسته او زړی جوړوي چې د قافيې اصلي غږ دی او یې له روي څخه قافیه نه تړل کېږي.</p> <p>مخ لکه آفتاب و خپل مین ته ځلوه زړونه د غمازو لکه موم پرې ویلوه</p> <p>په پورته بیت کې (ځلوه) او ویلوه د قافيې کلمې دي. د قافيې په کلمو کې متحد غږ (ل) روي دی. (و) وصل او (ه) خروج دی.</p> <p>د یادونې وړ ده چې لومړی متحد غږ هغه وخت روي بلل کېږي چې قافیه موسسه مردفه او مقیده نه وي.</p> <p>قافيې ډولونه: په لومړي سر کې قافیه پر دوو ډولو وېشل کېږي، چې یوه یو ستوې او بله غبرګه قافیه نومېږي. یو ستوې قافیه هغه ده چې په یوه کلمه کې قافیه راغلې وي. او غبرګه قافیه هغه ده چې د یو بیت پای ته په دوو کلمو کې دوې جلا جلا قافيې راوړل شوې وي چې دې ته په عربي کې (ذوالقافيتين) وايي. د زیاتو معلومات لپاره وګورئ.</p> <p>اخځلیکونه:</p> <p>– پوهنمل محمد آفا شیرزاد، قافیه د صمیم ادبي ټولنه، ۱۳۸۶ کال، کابل.</p> <p>– عبدالرؤف بېنوا، ادبي فنون، کابل، پښتو ټولنه، ۱۳۲۶ کال، کابل.</p>
---	--